

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

ŠPELA BUH

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

Trajnostni razvoj turizma na Zelenortskih otokih

Avtor: Špela Buh

Mentor: Prof. dr. Tanja Mihalič

Somentor: Dr. Irena Ograjenšek

Ljubljana, maj 2009

IZJAVA

Študentka Špela Buh izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Tanje Mihalič in somentorstvom doc. dr. Irene Ograjenšek, in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne_____

Podpis:_____

KAZALO

UVOD.....	1
1 METODOLOGIJA.....	3
1.1 Kvalitativni podatki	3
1.1.1 PEST analiza kot vsebinski okvir analize kvalitativnih podatkov	3
1.1.2 SWOT analiza kot vsebinski okvir kvalitativnih podatkov.....	4
1.1.2.1 Prednosti SWOT analize pred ostalimi metodami	4
1.1.2.2 Slabosti SWOT analize.....	5
1.2 Kvantitativni podatki	5
1.2.1 Metoda glavnih komponent.....	6
1.2.2 Metoda razvrščanja v skupine	6
2 TURIZEM IN OKOLJE.....	7
2.1 Splošna opredelitev turizma	7
2.1.1. Opredelitev pojma turizem in turist po metodologiji UNWTO	8
2.1.2 Turistični kraj in turistična destinacija	8
2.1.3 Turistični proizvod	9
2.1.4 Turistično povpraševanje.....	10
2.1.5 Turistična ponudba	11
2.2 Razvoj turizma.....	12
2.3 Vpliv turizma na okolje	13
2.3.1 Vpliv turizma na ekološko okolje.....	14
2.3.1.1 Vplivi turizma na kulturno okolje	14
2.3.1.2 Vplivi turizma na socialno okolje.....	14
2.3.1.3 Vpliv turizma na naravno okolje	15
2.3.2. Vpliv turizma na ekonomsko okolje.....	16
2.3.3 Vpliv turizma na družbeno-politično okolje.....	16
2.4 Opredelitev trajnostnega turizma.....	16
2.4. 1 Trajnostni razvoj.....	17
2.4.1.1 Agenda za trajnostni razvoj	17
2.4.2 Trajnostni turizem.....	18
2.4.2.1 Opredelitev trajnostnega turizma po UNWTO.....	20
2.4.2.2 Indikatorji trajnostnega turizma.....	21
2.4.2.2.1 Indikatorji politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turističnega razvoja ...	21
2.4.2.2.2 Okoljski (naravni) indikatorji trajnostnega turističnega razvoja	22
2.4.2.2.3 Socialno-kulturni indikatorji trajnostnega turističnega razvoja.....	23
2.4.3 Ekološki turizem.....	24
2.4.3.1 Ekološki turizem z vidika turističnih povpraševalcev	24
2.4.3.2 Ekološki turizem z vidika turistične ponudbe	25
3 ANALIZA OKOLJA ZELENORTSKIH OTOKOV (PEST analiza).....	26
3.1 Politično okolje.....	26

3.2	Ekonomsko okolje	28
3.3	Socialno okolje	32
3.4	Tehnološko okolje	34
4	SWOT ANALIZA TRAJNOSTNEGA TURIZMA NA ZELENOTRSKIH OTOKIH.....	35
4.1	Swot analiza naravnega okolja trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih	37
4.2	Swot analiza ekonomskega okolja trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih.....	40
4.3	Swot analiza kulturno-socialnega okolja trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih.	40
4.4	Swot analiza družbeno-političnega okolja trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih.....	41
5	ŠTUDIJA PRIMERA TRAJNOSTNEGA TURIZMA (TT) NA PRIMERU OTOKA BOA VISTA NA ZELENOTRSKIH OTOKIH.....	42
5.1	Analiza trenutnega stanja.....	43
5.2	Indikatorji trajnostnega turizma na Boa Visti.....	43
5.2.1	Indikatorji politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turističnega razvoja	44
5.2.2	Okoljski (naravni) indikatorji trajnostnega turističnega razvoja	48
5.2.3	Socialno-kulturni indikatorji trajnostnega turističnega razvoja.....	52
5.2.4	Ekonomski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja	53
5.3	Turistična ponudba in turisti, ki prihajajo na otok Boa Vista.....	55
5.3.1	Analiza zaznanih značilnosti turistične ponudbe otoka Boa Vista s pomočjo metode glavnih komponent	60
5.3.2	Analiza tipa turistov, ki prihajajo na otok Boa Vista z metodo razvrščanja v skupine.....	64
5.4	Priporočila in predlogi	69
	SKLEP.....	71
	VIRI IN LITERATURA.....	73

KAZALO SLIK

Slika 1:	Sestavljenost turističnega proizvoda	10
Slika 2:	Turistični sistem	10
Slika 3:	Butlerjev model hipotetičnega razvoja turističnega območja.....	13
Slika 4:	Kazalniki gospodarskega razvoja Zelenortskih otokov	29
Slika 5:	Rast BDP ter inflacije	29
Slika 6:	Prihodi tujih turistov na Zelenortske otoke	31
Slika 7:	Povprečna doba bivanja turistov na Zelenortskih otokih med leti 2003 in 2007	31
Slika 8:	Število nočitev po različnih vrstah kapacitet.....	32
Slika 9:	Zemljevid Zelenortskih otokov	38
Slika 10:	Plaža na otoku Boa Vista.....	42
Slika 11:	Meja med razvojem turizma ter ohranjanjem biotske raznovrstnosti.....	45
Slika 12:	Planiranje turistične cone Chave	46
Slika 13:	Ogrožena skupina želv Careta Careta.....	47
Slika 14:	Primer trajnostno usmerjenega turizma na otoku Boa Vista (Vas Spinguera)	47
Slika 15:	Število prepeljanih potnikov z letali v letih od 1999 do 2006.....	49
Slika 16:	Cestno omrežje na otoku Boa Vista	49
Slika 17:	Načrt električnega omrežja na otoku Boa Vista s strani SDTIM-ja	50
Slika 18:	Načrt vodovodnega omrežja na otoku Boa Vista s strani SDTIBM-ja	51
Slika 19:	Čas bivanja turistov na Boa Visti	54
Slika 20:	Zakaj ste izbrali Zelenortske otoke (Boa Visto) za počitniško destinacijo?.....	57
Slika 21:	Kaj je vplivalo na izbor Zelenortskih otokov kot turistične destinacije?	57
Slika 22:	Dejavnost, ki si jih turisti na Zelenortskih otokih želijo početi.....	59
Slika 23:	Diagram komponent	62
Slika 24:	Tip turistov, po dimenzijah, ki prihaja na otok Boa Vista.....	66
Slika 25:	Letak s primerom začetka ekoturizma na otoku Boa Vista	71

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Indikatorji politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turističnega razvoja	22
Tabela 2:	Okoljski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja.....	23
Tabela 3:	Socialno-kulturni indikatorji trajnostnega turističnega razvoja.....	23
Tabela 4:	Ekonomski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja	24
Tabela 5:	PEST analiza trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih.....	26
Tabela 6:	Družbene značilnosti Zelenortskih otokov	33
Tabela 7:	SWOT analiza trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih.....	35
Tabela 8:	Geografske značilnosti Zelenortskih otokov	38
Tabela 9:	Indikatorji politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turističnega razvoja	44
Tabela 10:	Okoljski (naravni) indikatorji trajnostnega turističnega razvoja	48
Tabela 11:	Socialno-kulturni indikatorji trajnostnega turističnega razvoja.....	52
Tabela 12:	Ekonomski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja	53
Tabela 13:	Korelacijski koeficienti	58
Tabela 14:	Opisna statistika	59
Tabela 15:	Test o aritmetični sredini	60
Tabela 16:	Metoda glavnih komponent (Extraction metoda).....	61
Tabela 17:	Pravokotna rotacija pri metodi glavnih komponent.....	61
Tabela 18:	Matrika komponent	62
Tabela 19:	Pravokotna rotacija komponent.....	63
Tabela 20:	Opisna statistika za dimenziji ekološki turizem in masovni turizem	63
Tabela 21:	Korelacija dimenzij ekološki turizem in masovni turizem.....	64
Tabela 22:	Tipi turistov na otoku Boa Vista z metodo razvrščanja v skupine	64
Tabela 23:	Prikaz Wardove metode pri metodi razvrščanja v skupine	65
Tabela 24:	Analiza variance pri Wardovi metodi.....	65
Tabela 25:	Preverjanje Wardove metode pri metodi razvrščanja v skupine	65
Tabela 26:	Starost in tipi turistov	67
Tabela 27:	H_i^2 statistika – Starost in tipi turistov	67
Tabela 28:	Izobrazba in tipi turistov.....	67
Tabela 29:	H_i^2 statistika – izobrazba in tip turistov.....	68
Tabela 30:	Spol in tip turistov	68
Tabela 31:	H_i^2 statistika – spol in tip turistov	68
Tabela 32:	Dohodek in tip turistov.....	69
Tabela 33:	H_i^2 statistika – Dohodek in tip turistov	69

UVOD

Turizem predstavlja enega izmed najhitreje rastočih sektorjev globalnega gospodarstva, saj ocene kažejo, da bo leta 2010 na počitnice potovalo že več kot bilijon vseh prebivalcev (UNWTO, 2004). Takšna rast turizma pa ima poleg pozitivnih gospodarskih učinkov tudi negativne vplive, tako v državah v razvoju kot tudi v razvitih državah. Poleg enostranskega razvoja in naraščajoče ekonomske odvisnosti turističnih območij, so še posebej pereči ekološki problemi, saj je turistična dejavnost bila in je še vedno eden velikih onesnaževalcev okolja.

Trajnostni turizem je model oziroma odgovor na vedno večji vpliv turizma na okolje. Glavni namen trajnostnega turizma je izpostaviti posameznika in njegovo odgovornost za vplive na okolje. Kljub temu turizma ne moremo v celoti prirediti tako, da ne bi negativno vplival na okolje, zato pa ga je treba narediti trajnostnega. Turizem namreč živi od okolja in njegovih privlačnosti, zato jih temu primerno tudi izkorišča (Mihalič, 2006)

Trajnostni turistični razvoj kot del trajnostnega razvoja naj bi temeljil na treh področjih, in sicer na: ekonomskem, socialno-kulturnem ter ekološkem. (Priestley, Edwards, Coccossis, 1996, str. 10-11).

Mnogi so mnenja, da trajnostni turizem, drugi ga poimenujejo tudi ekološko vzdržni turizem, predstavlja proti utež množičnemu turizmu, upošteva načelo prihodnosti in skrbi, da sedanje ekonomske posledice ne bodo imele negativnih ekoloških in socialno-kulturnih posledic v prihodnosti (Mihalič, 1995, str 59).

Namen magistrske naloge je proučiti ali se trenutni turistični razvoj na Zelenortskih otokih usmerja v trajnostni turizem ali masovni turizem, ki mu je v popolnem nasprotju. Trajnostni turizem bom predstavila kot orodje, da turizem lahko postane prijaznejši do okolja. S tem bom postavila določene omejitve masovnemu turizmu ter poiskala alternativne možnosti, bolj kakovostnega razvoja turizma z manj problemi ter škodljivimi vplivi na naravo in kulturno. Dobljeni rezultati bodo dokaz, ali Zelenortski otoki sledijo strategiji trajnostnega razvoja.

Z lastnimi dognanji in strnjenimi dognanji drugih avtorjev želim vsaj kanček pripomoči k temu, da bi delček še ne okrnjenega sveta ostal zanamcem in da bi ljudje, odgovorni za razvoj tamkajšnjega turizma, doumeli, da so donosi trajnostnega turizma lahko enaki masovnemu, če gledamo na daljši rok.

Dejstvo je, da so na majhnih otokih omejeni viri in povezave med ekonomskimi, okoljskimi, socialnimi ter kulturnimi aktivnostmi pridejo veliko bolj do izraza. Posledica tega je, da turizem na majhnih otokih ne more biti efektivno načrtovan in voden, ne da bi bil popolnoma vključen še v ostale aktivnosti otoka.

Cilj magistrskega dela je analizirati trajnostni turizem na Zelenortskih otokih, ugotoviti potencialne in dejansko stanje samega razvoja turizma.

Temeljna hipoteza je, da se Zelenortski otoki razvijajo v smeri trajnostnega turizma in upoštevajo vse tri stebre trajnostnega razvoja, naravnega, kulturno-socialnega in ekonomskega.

S pomočjo analiz in predlogov lahko Zelenortski otoki postanejo vodilni na področju trženja trajnostnega turizma na širšem območju Evrope in s tem izboljšajo samo ponudbo na tem področju.

Pri izdelavi naloge sem uporabila metodo deskripcije, deduktivnega sklepanja in empirične metode znanstvenega raziskovanja.

Raziskava teoretičnih spoznanj je v nalogi izvedena na osnovi strokovne literature ter člankov domačih in tujih avtorjev s področja trajnostnega turizma, Zelenortskih otokov ter turizma nasploh. Teoretična spoznanja sem preverila s pomočjo PEST in SWOT analize. Tista teoretična spoznanja, ki so se v praksi izkazala kot uporabna, sem poskušala predstaviti v svoji nalogi, pri čemer sem vključila tudi znanje, ki sem ga pridobila med magistrskim študijem. Pri PEST in SWOT analizi sem poleg teoretičnih spoznanj vključila tudi informacije iz poslovnih poročil in internetnih virov, intervjujev, informacij pridobljenih z anketo in seveda tudi lastno znanje in izkušnje, ki sem jih pridobila med delom in bivanjem na Zelenortskih otokih.

V drugem poglavju sem najprej s teoretičnega vidika opredelila trajnostni turizem. Nato sem nadaljevala z analizo okolja (PEST analizo) ter SWOT analizo na praktičnem primeru Zelenortskih otokov z vidika trajnostnega turizma.

Pri študiji primera sem se osredotočila na enega izmed desetih Zelenortskih otokov, otok Boa Vista, kjer sem s pomočjo trajnostnih Visit indikatorjev merila trajnostni turizem. S pomočjo ankete sem dobila podatke in trajnostni turizem na Zelenortskih otokih poskušala analizirati še v smislu, ali se turistična ponudba otokov ujema s tipi turistov, ki prihajajo na otoke. Na koncu sem dodala priporočila, po katerih se lahko trajnostni turizem na Zelenortskih otokih izboljša.

Magistrsko delo sem sklenila v sedmem poglavju s kratkim povzetkom glavnih ugotovitev.

1 METODOLOGIJA

Kot metodološko izhodišče sem v magistrski nalogi podatke razdelila na kvalitativne in kvantitativne. Kvalitativni podatki se nanašajo na značilnosti pojava, ki so izražene nenumerično, opisno, medtem ko so kvantitativni podatki izraženi številsko, numerično. Razlikovanje med kvalitativnimi in kvantitativnimi podatki določa namen uporabe podatkov (Bregar, Ograjenšek, Bavdaš 2005, str. 2).

Razmejitev med kvantitativnimi in kvalitativnimi podatki je dokaj odprta. Ustrezna kombinacija obeh tipov podatkov v določenih primerih omogoča izrabo njihovih prednosti in nevtraliziranje njihovih pomanjkljivosti (Bregar, Ograjenšek, Bavdaš 2005, str. 2).

V magistrski nalogi sem se osredotočila predvsem na deduktivni raziskovalni pristop in v njej uporabila tako kvantitativne kot kvalitativne podatke. Kvalitativne podatke sem opredelila kot podatke v obliki besed ali slik, predvsem kot sekundarne podatke, med tem ko sem primarne podatke pridobivala s pomočjo ankete in intervjujev. Pri študiji primera, ki predstavlja okvir naloge, sem uporabila tako kvantitativne kot kvalitativne podatke. Zaradi lažje kvantitativne analize pa sem kvalitativne podatke kvantificirala. Ta kvantifikacija je dokaj subjektivna, vendar mi je pomagala pri končni oceni indikatorjev trajnostnega turizma.

1.1 Kvalitativni podatki

Kvalitativni podatki so podatki opredeljeni v obliki besed in slik. Velikokrat pride do subjektivnosti ocenjevanja.

V magistrski nalogi sem jih v okviru dveh metod (analiza okolja ter SWOT analiza) skušala razlagati v kontekstu celote. To pomeni, da sem v interpretaciji ustrezno umeščala tudi odstopajoče primere.

1.1.1 PEST analiza kot vsebinski okvir analize kvalitativnih podatkov

V analizi okolij poznamo različne pristope ali načine raziskovanja: PEST analiza (analiza političnega, ekonomskega, sociološkega, tehnološkega okolja), SLEPT analiza (analiza sociološkega, pravnega, ekonomskega, političnega, tehnološkega okolja), analiza konkurence (C analiza) ipd. (Makovec Brenčič, Hrastelj, 2003, str. 28).

V splošnem delimo poslovno okolje na zunanje in notranje okolje. Zunanje okolje predstavljajo spremenljivke zunaj podjetja, na katere podjetje na kratek rok nima večjega

vpliva, notranje okolje pa predstavljajo spremenljivke znotraj podjetja. Zunanje okolje delimo na širše zunanje okolje in okolje delovanja podjetja (Jaklič, 2002, str. 1). Širše zunanje okolje podjetja lahko razdelimo na več podokolij, ki v glavnem niso pod nadzorom podjetja, vendar dajejo podjetju določene možnosti za uspešno poslovanje, hkrati pa ga omejujejo.

Tako lahko v okviru PEST analize v tem primeru proučujem naslednja podokolja trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih: politično-pravno okolje, ekonomsko okolje, socio-kulturno okolje ter tehnološko okolje.

Pri obravnavi v nadaljevanju opisanega pristopa k analizi trajnostnega turizma bom izhajala predvsem iz sekundarnih virov podatkov, ki imajo svoje prednosti, saj predstavljajo relativno hiter in poceni dostop do podatkov, vendar pa imajo tudi slabosti. Poseben problem sekundarnih podatkov v mednarodnih raziskavah so namreč njihovo pomanjkanje, zastarelost, nezanesljivost in pogosta neprimerljivost, neodzivnost respondentov, pojavijo pa se lahko tudi težave z jezikom in s prevodi (Makovec Brenčič, 2003, str. 86). Primarnih podatkov v primerjavi s sekundarnimi je zaradi narave zbiranja bistveno manj.

1.1.2 SWOT analiza kot vsebinski okvir kvalitativnih podatkov

SWOT analiza je analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). Uporablja se predvsem v podjetništvu v namen načrtovanja strategij, lahko pa jo uporabimo tudi v analizi pred začetkom kakšnega projekta. Prednosti in slabosti so bistveni del interne analize destinacije z namenom identifikacije v razvoj vključenih resorjev, programov in njihovega delovanja oziroma organizacije ključnih področij razvoja in izvajanja turistične ponudbe. Med tem ko nevarnosti in priložnosti omogočajo prepoznavanje zunanjih nevarnosti in priložnosti, ki jih ponuja širše okolje oziroma panoga ter trendi razvoja.

1.1.2.1 Prednosti SWOT analize pred ostalimi metodami

Z enostavno in razumljivo strukturo omogoča SWOT analiza vrednotenje sposobnosti dejavnosti in analizo okolja, v katerem deluje. To pomeni, da lahko dejavnost z njeno uporabo opredeli svoje prednosti in slabosti ter priložnosti in nevarnosti iz okolja. Omogoča tudi realno postavljanje ciljev in strategij za doseganje teh ciljev. SWOT analiza ima zelo široko področje uporabe. Uporabimo jo lahko praktično na katerem koli področju.

Po Gilesu ima SWOT analiza predvsem naslednje značilnosti (Giles, 1989, str. 76):

- enostavnost in razumljivost

Posebnost SWOT analize je v tem, da s svojo razumljivostjo zagotavlja dobro osnovo za analizo podjetja. Hkrati z uporabo določenih strategij omogoča doseganje ciljev podjetja v prihodnosti. Pri določanju in vrednotenju posameznih trditev niso potrebna posebna upravljavsko in druga znanja ter poznavanje informacijskih sistemov, so pa zaželeni in včasih tudi nujni, saj prispevajo k boljši objektivnosti SWOT analize.

- fleksibilnost

Model lahko uporabljamo brez večjih informacijskih sistemov, je pa dovolj fleksibilen, da lahko vključimo vse informacijske sisteme, ki so nam na voljo in so zaradi boljše objektivnosti tudi potrebni.

- široka uporabnost

SWOT analiza omogoča, da lahko vrednotimo kvantitativne in kvalitativne informacije, znane in manj znane dejstva, kar je značilno za proces strateškega planiranja. Glavni namen SWOT analize je, da dobimo jasno, natančno in relativno kratko poročilo o stanju v podjetju in na trgu v primerjavi s konkurenco.

1.1.2.2 Slabosti SWOT analize

Tako kot druge analize ima tudi SWOT analiza nekatere slabosti in pomanjkljivosti. Zaradi njene enostavnosti prihaja do različnih interpretacij posameznih trditev. Uporabnost SWOT analize je odvisna od objektivnosti virov informacij. Priložnosti se lahko hitro spremenijo v nevarnosti in nasprotno, saj so časovno in prostorsko opredeljene. Pojavljajo se tudi določeni problemi pri opredeljevanju posameznih trditev. Oseba, ki izpolnjuje SWOT matriko, dela to na osnovi subjektivnih kriterijev, lastnih stališč, spoznanj in izkušenj. To pa je odvisno od znanja, poznavanja problema oz. stvari proučevanja. Temu se lahko izognemo s timskim delom izpolnjevanja večjega števila SWOT matrik, ki jih izpolnjujejo različni ljudje na različnih funkcijah in področjih.

1.2 Kvantitativni podatki

Izbira metod analize kvantitativnih podatkov je zelo velika. V magistrski nalogi sem se srečala predvsem z opisno statistiko, ki zajema predvsem metode razvrščanja in prikazovanja podatkov grafično ali tabelarično.

Pri bolj analitični obdelavi kvantitativnih podatkov sem se odločila za uporabo metode glavnih komponent ter metode razvrščanja v skupine, obe metodi multivariatne statistike.

S pomočjo obeh metod in vseh podatkov, pridobljenih v anketi, sem tako določila tip turistov, ki prihaja na Zelenortske otoke, in jih primerjala s samo turistično ponudbo na otokih.

1.2.1 Metoda glavnih komponent

Metoda glavnih komponent je ena najpogostejše uporabljenih multivariatnih metod. Osnovna zamisel metode je opisati razpršenost n enot v m razsežnem prostoru, ki je določen z m merjenimi spremenljivkami, z množico nekoreliranih spremenljivk (komponent), ki so linearne kombinacije originalnih merjenih spremenljivk. Nove spremenljivke - komponente so urejene od najpomembnejše, to je tiste, ki pojasnjuje kar največ razpršenosti osnovnih podatkov, do najmanj pomembne, tiste, ki pojasnjuje najmanjši del razpršenosti opazovanih spremenljivk.

Cilj te metode je poiskati nekaj prvih komponent, ki pojasnjujejo čim večji del razpršenosti analiziranih podatkov. Metoda glavnih komponent torej zmanjša razsežnost podatkov, pri tem pa poiskuje izgubiti čim manj informacij.

Z metodo glavnih komponent sem želela poiskati take linearne kombinacije opazovanih spremenljivk, ki karseda močno korelirajo z opazovanimi spremenljivkami oziroma pojasnijo karseda veliko razpršenosti (variacije) opazovanih spremenljivk. Zato je treba pri metodi glavnih komponent določiti uteži pri linearni kombinaciji spremenljivk tako, da je varianca te linearne kombinacije največja.

Pomembno je, da preden računamo glavne komponente, spremenljivke standardiziramo.

V magistrski nalogi sem z metodo glavnih komponent poskušala turistično ponudbo samih Zelenortskih otokov razvrstiti v različne tipe. Namen metode je analizirati turistično ponudbo otokov na ponudbo, ki nudi predvsem stik z naravnim okoljem in ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami. Predvsem je to ponudba, ki ima v ospredju trajnostni turistični razvoj. Na drugi strani sem istočasno želela ugotoviti, ali je na Zelenortskih otokih razvita turistična ponudba, ki se nagiba k masovnemu turizmu. Tu mislim predvsem na zaprte in samozadostne turistične resorte, vodne in druge tematske parke, razvito nočno življenje, možnost nakupovanja. Samo analizo ponudbe, dobljeno s pomočjo vprašalnika, sem primerjala z razvojno strategijo in dejanskim stanjem razvoja turizma na Zelenortskih otokih.

1.2.2 Metoda razvrščanja v skupine

Namen razvrščanja v skupine je, da dane objekte (proučevane enote) razvrstimo v nekaj skupin med seboj podobnih objektov. Množico enot razvrščamo po izbranem kriteriju v nekaj skupin. Razlogi za razvrščanje enot v skupine so predvsem preglednost podatkov in zgoščanje podatkov.

Najpogostejše uporabljene metode razvrščanja v skupine so hierarhične in nehierarhične. Pri hierarhičnih poznamo metodo združevanja, kjer v vsakem postopku združimo dve ali

več skupin v novo skupino, ter metodo cepitve, kjer na vsakem koraku izbrano skupino razcepimo na dve ali več skupin.

Pri metodi razvrščanja v skupine je treba vnaprej določiti število skupin iskane razvrstitve. Te metode razvrščajo enote tako, da z izbranim optimizacijskim kriterijem izboljšujejo vnaprej podano začetno razvrstitev.

Vsebinski namen metode razvrščanja v skupine v magistrski nalogi je predvsem dobiti tipe turistov, ki obiskujejo Zelenortske otoke, in jih poskušati umestiti in primerjati s samo turistično ponudbo otokov.

2 TURIZEM IN OKOLJE

Turizem je danes masovni družbenoekonomski pojav, v katerem se prepletajo medsebojni vplivi ekonomskega, socialno-kulturnega in ekološkega področja.

2.1 Splošna opredelitev turizma

Mnogim turizem pomeni rekreacijo, izlet, potovanje, medtem ko za tiste, ki delajo v turizmu, pomeni trdo delo ter pridobivanje dohodka. Natančna definicija, ki bi zajela celotno vsebino turizma, ne obstaja, saj je le-ta zelo heterogen družbeni pojav.

Čeprav srečamo prvo opredelitev turizma že ob koncu 19. stoletja, veljata za prva teoretika turizma Walter Hunziker in Kurt Kraft. Hunziker-Kraftova definicija je iz leta 1942 ter spada med univerzalne definicije. Turizem sta opredelila kot »celoto odnosov in pojavov, ki nastanejo zaradi potovanja in bivanja oseb, za katere kraj združevanja ni niti glavni niti stalni kraj bivanja ali zaposlitve« (Mihalič, 2002, str. 29).

Naslednica te teorije je sodobna St. Gallenska definicija turizma, ki turizem opredeljuje kot »celoto odnosov in pojavov, ki nastanejo zaradi potovanja in bivanja oseb, za katere kraj združevanja ni niti glavni niti stalni kraj bivanja ali zaposlitve« (Mihalič, 2002, str. 29.).

Kaspar (1995) ga na primer opredeljuje kot »celoto odnosov in pojavov, ki nastanejo zaradi potovanja in bivanja oseb, za katere kraj zadrževanja ni niti glavno in stalno bivališče niti kraj zaposlitve« (Mihalič, 1999, str. 3).

Pri opredeljevanju pojma turizem naletimo na ogromno različnih definicij. Sama beseda turizem se je razvila iz besede turist in je sprva opisovala posameznike, ki so potovali zaradi radovednosti in zabave.

Vse do konca 19. stoletja turizem ni bil predmet ekonomskih študij in raziskav. Šele med letoma 1920 in 1935 je postal v večjem obsegu predmet znanstvenih razprav. V ospredju je bila problematika plačilne bilance in pogled na turizem kot dobavitelja deviz. V ta namen

so spodbujali prihod tujih turistov, domače turiste pa so želeli na različne načine obdržati doma. (Planina, Mihalič, 2002, str. 59–61).

Turizem se je iz nekdanj luksuzne dobrine, razvil v danes že dobrino široke potrošnje, saj sta industrijska revolucija ter čas po vojni omogočila dovolj visoke dohodke in prosti čas tudi drugim slojem družbe ter tako izpolnila pogoje za razvoj številnejšega turizma. Z razvojem prometnih sredstev se je vse bolj širil v prostoru in posegal na daljše razdalje in v nove dežele. Turistična ponudba se je oblikovala v prvi vrsti v ekonomsko manj razvitih državah in regijah s kakovostnimi naravnimi in kulturnimi dobrinami. S časom so potovanja ljudi znotraj in zunaj države narasla do te meje, da se je razvil pojav masovni turizem. Le-tega strokovnjaki obravnavajo kot enega ključnih vzrokov za nastanek ekološke škode s strani turistične dejavnosti (Planina, 1997, str. 51).

Statistiki podajajo drugačno definicijo turizma, ki nastane zaradi potreb zbiranja in merjenja mednarodno primerljivih podatkov.

2.1.1. Opredelitev pojma turizem in turist po metodologiji UNWTO

Svetovna turistična organizacija UNWTO opredeljuje turizem kot »aktivnosti, ki so povezane s potovanjem in z bivanjem oseb izven običajnega življenjskega okolja za ne več kot eno leto zaradi zabave, poslov in drugih motivov«(UNWTO, 1994, str. 2).

Opredelitev določa dva bistvena pogoja, ki morata biti izpolnjena, da govorimo o turizmu. To sta: potovanje in bivanje zunaj kraja običajnega življenjskega okolja.

Turisti so obiskovalci, ki v obiskani državi ostanejo vsaj eno noč, toda manj kot eno leto. Ta opredelitev se nanaša na mednarodne turiste (Mihalič, 2006).

2.1.2 Turistični kraj in turistična destinacija

Turistični kraj je nosilec turistične ponudbe, ker turisti najprej povprašujejo po turističnem kraju kot celoti in šele nato izberejo določeno dejavnost ali podjetje, kamor bo pretežno usmerjena njihova potrošnja (Planina, Mihalič, 2002, str. 171).

»Turistični kraj je naseljen kraj, ki ima naravne, kulturne in zgodovinske ali druge znamenitosti, pomembne za turizem, razvito turistično infrastrukturo ter druge vsebine, pomembne za turizem, razvito turistično infrastrukturo ter druge vsebine, pomembne za oblikovanje turistične ponudbe« (Mihalič, 1999, str.79).

Poznamo več vrst turističnih krajev (Planina, 1993, str. 31):

- politični centri: vsa pomembna glavna mesta;
- zdraviliški kraji: s termalnimi in mineralnimi vreli ter klimatski zdraviliški kraji;
- prometni centri: vodnega, cestnega, železniškega in zračnega prometa;
- rekreacijski kraji: letovišča ter zimskošportni kraji;

- gospodarski centri: velesejemska mesta;
- kulturna središča: kraji s prireditvami, kraji s kulturno-zgodovinskimi spomeniki, centri izobraževanja, kraji z znamenitimi muzeji ali verskimi centri.

Turistični kraji, ki temeljijo samo na eni vrsti ponudbe, izgubljajo svojo konkurenčno prednost, saj enolična ponudba ne zadovoljuje želja vse bolj zahtevnih turistov. Zato danes poskušajo turistični kraji prepletati in razvijati več vrst zgoraj omenjene ponudbe.

2.1.3 Turistični proizvod

Turistični proizvod lahko opredelimo s treh vidikov, in sicer (Mihalič, 1997, str. 69):

- z vidika turista govorimo o celotnem turističnem proizvodu in je skupek več različnih storitev, je »celotno doživetje od trenutka, ko zapusti kraj stalnega bivališča, do trenutka, ko se vrne vanj«;
- turistični proizvod z vidika proizvajalca je poimenovan kot delni turistični proizvod in zajema posamezno storitev ali skupek več storitev, ki jih proizvaja ali prodaja.

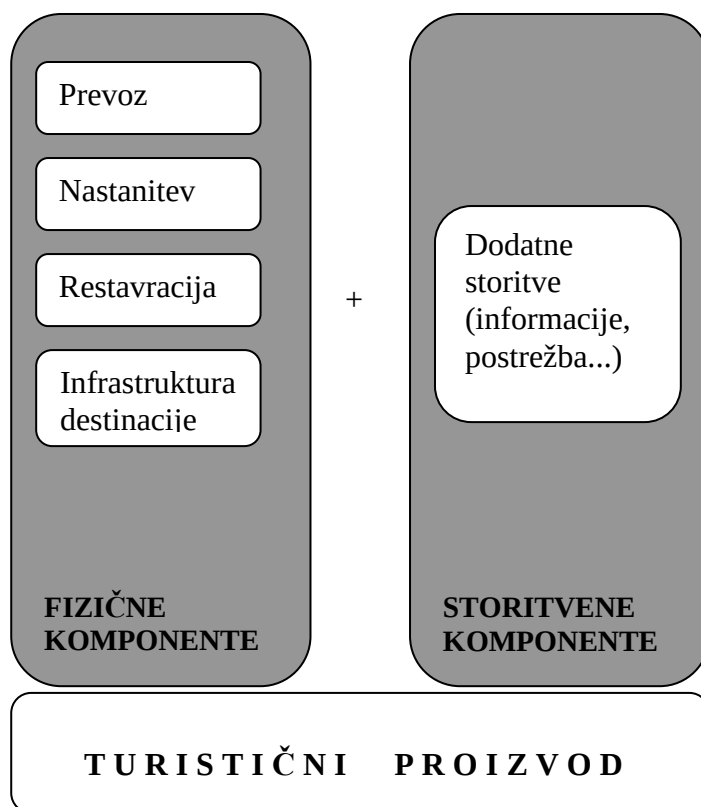
Z vidika turističnih agencij in tour operatorjev pa je turistični proizvod celota najmanj dveh v paket povezanih turističnih storitev. Imenujemo ga tudi pavšalni turistični proizvod.

Iz zgornjih opredelitev vidimo, da ima turistični proizvod naravno storitev, ki ima tudi vse njene značilnosti kot so: neločljivost proizvodnje in potrošnje, minljivost, neotipljivost ter spremenljivost. Poleg teh značilnosti ima turistični proizvod še nekaj posebnosti, ki jih poznajo le turistične storitve (Morrison, 1998, str. 33):

- večji vpliv čustvenih in iracionalnih dejavnikov pri nakupnih odločitvah;
- večji pomen vidnih elementov;
- različne možnosti posrednikov;
- večji poudarek na imidžu;
- lažje posnemanje storitev;
- komplementarnost delnih turističnih proizvodov;
- večji poudarek na promociji zunaj sezone.

Kot vsak proizvod ima tudi turistični proizvod svoje sestavine. Te sestavine ponazarja slika 1.

Slika 1: Sestavljenost turističnega proizvoda

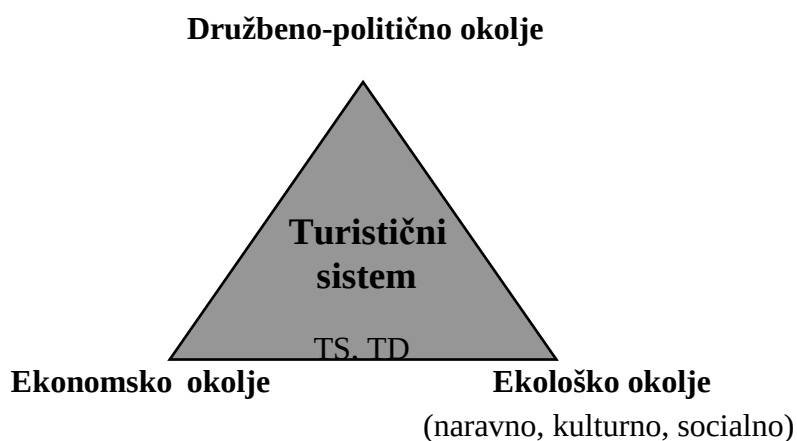

Vir: H. Werthner, S. Klein *Information technology and tourism: a challenging relationship*, 1999, str. 51.

2.1.4 Turistično povpraševanje

Turistični sistem se lahko uporablja kot izraz za turistično gospodarstvo oziroma kot skupni izraz za turistično ponudbo in turistično povpraševanje.

Slika 2: Turistični sistem

Vir: J. Planina, T. Mihalič, *Ekonomika turizma*, 2002, str. 78.

Kot je razvidno iz slike 2, je turistični sistem poleg turistične ponudbe in povpraševanja sestavljen iz družbenega, ekonomskega in ekološkega okolja.

Turizem je dejavnost, ki omogoča poslovanje in razvoj drugih dejavnosti, ki so medseboj komplementarne in obstajajo zaradi nujenja storitev turistom. Prispeva lahko k celotnemu turističnemu razvoju samo z razvojem trgovine, prometa, gradbeništva, kmetijstva in prehranske industrije, zdravstva, kulture in ostalih proizvodno-storitvenih dejavnosti. Vse te dejavnosti prispevajo h kakovosti turističnega proizvoda in se morajo prilagajati spremembam, ki nastajajo v turizmu, predvsem na strani turističnega povpraševanja.

Glavne značilnosti turističnega povpraševanja so (Planina, Mihalič 2002, str. 77):

- velika odvisnost povpraševanja od cene (turistično povpraševanje je visoko elastično glede na ceno);
- velika odvisnost povpraševanja od dohodka;
- odločilen vpliv prostega časa (prosti čas neposredno vpliva na velikost povpraševanja. Če se prosti čas podaljša, se količina turističnega povpraševanja poveča);
- velika možnost nadomestitve in časovnega odloga (ker turizem ni življenjsko nujna potreba, se lahko ta oblika rekreacije nadomesti z nujnejšimi potrebami, z drugimi vrstami rekreacije ali s trajnimi dobrinami iste stopnje);
- pomembnost iracionalnih ali subjektivnih dejavnikov (pri potrošnji nujnih dobrin ti dejavniki niso pomembni, ker pa turizem to ni, so ti dejavniki odločilni. Ti dejavniki so moda, navada ali tradicija, želja po uveljavitvi itd.)

Trendi turističnega povpraševanja so (Planina, Mihalič 2002, str. 78):

- turisti zahtevajo vedno več individualnosti;
- vse več zahtev je po izvirnem in neobičajnem preživljanju prostega časa;
- povpraševanje postaja vedno bolj specializirano, turisti zahtevajo tako imenovano tematsko ponudbo (arheološke ture, vinske ceste, gastronomske ture, kultura, tečaji tujih jezikov ...);
- povečuje se povpraševanje po turizmu v čistem in neokrnjenem okolju;
- narašča povpraševanje po krajših in bolj raznovrstnih počitnicah;
- dviguje se starostna meja turistov;
- vse pomembnejša je skrb za zdravje in zato narašča povpraševanje po aktivnih počitnicah s šolo zdravega načina življenja.

2.1.5 Turistična ponudba

Turistična ponudba je količina turističnih dobrin, storitev in blaga, ki so turistom ponujene in jih privlačijo ter omogočajo zadovoljevanje njihovih turističnih potreb in motivov. Dejavniki turističnega povpraševanja pa omogočajo in spodbujajo ljudi, da odhajajo na turistično potovanje (Jeršič, 1990, str. 34).

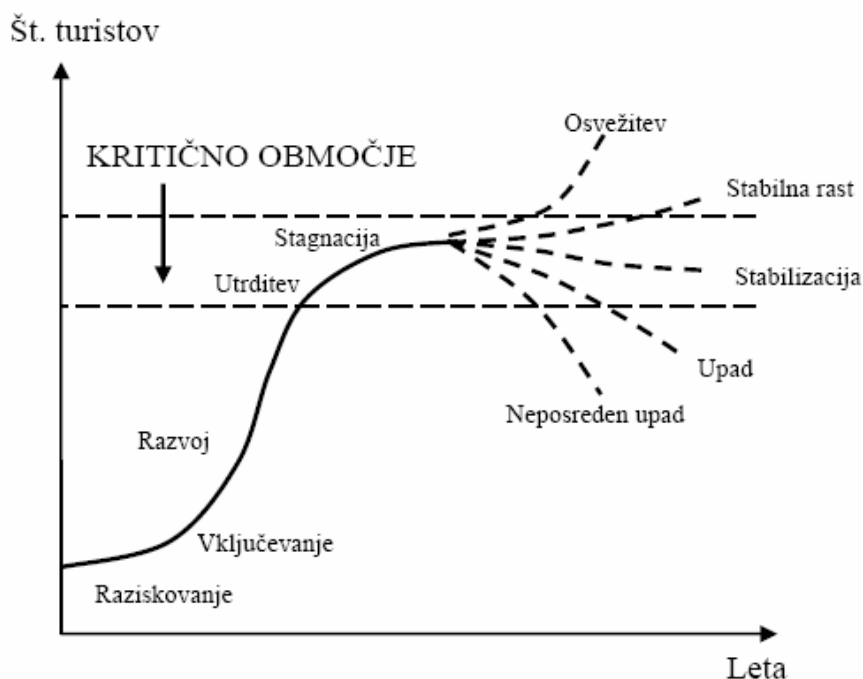
Planina in Mihalič (2002, str. 26) razlikujeta med primarno in sekundarno turistično ponudbo. Primarna ponudba je sestavljena iz naravnih (gore, jezera, jame, podnebje, živalstvo, vegetacija, rastlinstvo, zdravilni vrelci) in antropogenih (kulturno-zgodovinski spomeniki, politični in gospodarski sistemi, muzeji in drugi dejavniki okolja) delov. Sekundarna ponudba pa je rezultat človekove proizvodnje blaga in storitev. Med dobrine sekundarne turistične ponudbe prištevamo splošne infrastrukturne objekte in naprave, prometne zmogljivosti, prenočitvene in prehranske zmogljivosti ter zmogljivosti vseh drugih dejavnosti. Sekundarna ponudba sama po sebi ne privablja gostov, vendar pa odločilno vpliva na atraktivnost primarne ponudbe.

2.2 Razvoj turizma

Butler (Pearce, 1989, str. 18–21) nam v svojem delu podaja lastno videnje razvoja turizma s šestimi fazami, ki so zasnovane na konceptu življenjskega cikla proizvoda. Te stopnje so prikazane v spodaj navedenih šestih točkah (glej Sliko 3).

1. Faza raziskovanja, ko še ne obstajajo nobeni posebni turistični objekti;
2. naslednja je faza vključevanja, ko se že začnejo pojavljati turistični objekti, ki pa so v lokalni lasti;
3. lokalno vključevanje in kontrola začneta naglo upadati v fazi razvoja, za katero je značilno pojavljanje modernih objektov, ki so večinoma v zunanji lasti. Spodbujati se začne razvoj naravnih in kulturnih znamenitosti;
4. v fazi utrditve, ki je že v kritičnem območju, se začnejo v turistični industriji pojavljati glavne tuje verige in franšize;
5. faza stagnacije se nahaja znotraj kritičnega območja in lahko vodi v ponovno rast ali upad turističnega območja oziroma destinacije;
6. zadnja faza lahko vodi v upad ali v ponovni razvoj turističnega območja. Na možne smeri razvoja (slika 2) vpliva mnogo različnih dejavnikov, kot so regionalni in nacionalni interesi in sposobnosti, konkurenčnost destinacije ipd.

Slika 3: Butlerjev model hipotetičnega razvoja turističnega območja

Vir: D. Pearce, *Tourist Development*, 1989, str. 19.

2.3 Vpliv turizma na okolje

Med turizmom in okoljem obstaja močna povezava. Trajnostni turizem predstavlja nekakšno protiutež množičnemu turizmu ter močno poudarja varovanje okolja, saj izstopata predvsem dva vidika trajnostnega razvoja, in sicer princip ohranjanja okolja in princip gospodarskega razvoja. Pomembno je tako ohranjanje naravnih območij kot tudi hkratno prizadevanje za gospodarski razvoj. Zmogljivost je instrument uravnavanja števila obiskovalcev. Vpliv turizma na okolje je odvisen predvsem od turistične rabe in občutljivosti območja.

Ljudje so že od nekdaj onesnaževali naravo, vendar je bila v preteklosti njena obrambna sposobnost dovolj velika, ljudi pa je bilo manj, kar ni povzročilo resne ogroženosti. Po vojni so se razmere spremenile na slabše, saj so turistična podjetja začela zasledovati samo en cilj, gospodarsko rast in željo po čim večjem dobičku. Skrb za naravo in okolje je bila zanemarjena. Začelo se je postopno uničevanje naravnih virov v obliki krčenja gozdov za ureditev zabaviščnih parkov, uničevanje obalnega pasu z namenom izgradnje hotelskih kompleksov, izumiranje rastlinskih in živalskih vrst, poleg tega pa so velike množice turistov proizvedle ogromne količine odpadkov, hrupa ter drugih oblik onesnaževanja.

Turizem je v najtesnejši povezavi z okoljem, ker izhajamo iz njegovega bistva, po katerem pomeni človekovo duševno in telesno obnovo ali rekreacijo. Naravno okolje je izredno občutljiva in omejena dobrina, s katero moramo ravnati skrajno previdno. Za človekov organizem je naravno okolje vir zdravja in brez nepokvarjenega okolja ni pravega

turističnega doživetja. Za razvoj današnjega in prihodnjega turizma je zato ključnega pomena pristno in neoporečno naravno okolje (Avguštin Lah, 1994, str. 476).

2.3.1 Vpliv turizma na ekološko okolje

Ko govorimo o vplivu turizma na ekološko okolje, govorimo o vplivu na kulturno, socialno in naravno okolje. Te so v mnogih primerih razlog, da se oblikuje turistično povpraševanje po določeni destinaciji in z razvojem turizma postajajo sestavni del (primarne) turistične ponudbe destinacije. (Mihalič, 2006, str. 13)

2.3.1.1 Vplivi turizma na kulturno okolje

Turizem je lahko sredstvo za ohranjanje kulture, lahko pa obenem povzroči, da se avtohtona kultura skomercializira, obrt spremeni v kič, navade in običaji pa se prilagodijo turistom.

Pozitivni vplivi turizma na kulturno okolje so, če le-ta posluje na primeren način:

- spodbuja zaščito kulturnih značilnosti destinacije;
- ohranja lokalno kulturo in zagotavlja finančna sredstva;
- je lahko razlog za oživitve že skoraj pozabljenih običajev;
- oblikuje in krepi kulturno zavest.

Negativni vplivi turizma na kulturno okolje pa se pojavijo, ko le-ta povzroči, da se avtohtona kultura tudi uničuje, in sicer na način, da se:

- skomercializira; predmet komercializacije so lahko tradicionalni spominki, umetnostni izdelki, tradicionalni dogodki in festivali, ki se prilagodijo potrebam turističnega trga. Pod vplivom turističnega povpraševanja se spremenijo tradicionalne vrednote;
- standardizira; kar je posledica potreb turistov, ki na eni strani na potovanju želijo novosti, na drugi strani pa iščejo znane proizvode.

2.3.1.2 Vplivi turizma na socialno okolje

Gledano s strani razvoja infrastrukture in zvišanja življenjske ravni prebivalstva ima turizem ugodne socialne učinke.

Pozitivni vplivi so:

- turizem krepi mir v svetu in je sredstvo za razumevanje med različnimi kulturami. S potovanji pridobivamo znanje, s tem pa se zmanjšujejo predsodki.
- Turizem sprošča ugodne socialne učinke, ki se kažejo v povečanju življenjske ravni in standarda lokalnega prebivalstva.
- Zaradi razvoja turizma se poveča varnost v lokalnem okolju (npr. lokalna policija)

- Vpliv na promocijo in imidž. Država ali regija, ki je privlačna za turizem, se promovira v svetu in postane znana ter s tem tudi gospodarsko in politično bolj zanimiva.

Negativni vplivi turizma na socialno okolje pa se kažejo predvsem v sprožanju socialnih napetosti:

- želja po imitiranju življenjskega sloga (bogatejših) turistov;
- nezadovoljstvo lokalnega prebivalstva s tradicionalnim načinom življenja in njegovo opuščanje;
- občutek manjvrednosti in celo sovraštva, ki je posledica tega, ker turisti lahko imajo dostop do določenih dobrin, medtem ko ga lokalni prebivalci nimajo;
- Kriminal, prostitucija in droge, ki so posledica želje lokalnega prebivalstva, da bi lahko živeli kot obiskovalci in na ta način dobili želene proizvode.

2.3.1.3 Vpliv turizma na naravno okolje

Naravno okolje turizma so naravne danosti, npr. podnebje in vreme, pokrajina, vode, flora in favna. K fizičnemu okolju štejemo tudi zgrajeno okolje, ki vpliva na naravno okolje in je sestavljeno iz fizičnih elementov, ki jih je proizvedel človek (predvsem zgradbe).

Pozitivni vplivi:

- turizem je lahko razlog za zaščito naravnega okolja in spodbuja zaščito, saj je kakovostno naravno okolje privlačno za turizem;
- turizem je vir finančnih sredstev za zaščito naravnega okolja. Z vstopninami v naravne parke in rezervate se zbirajo sredstva, katerih del je praviloma namenjen za zaščito in management občutljivih naravnih območij;
- turizem je lahko razlog za izboljševanje kakovosti naravnega okolja in sredstvo za povečevanje privlačnosti pokrajine, ki bi bila sicer nezanimiva. Nekateri ekološko degradirani kraji, se skušajo s pomočjo turizma ponovno oživeti s tem, da uredijo naravno okolje, očistijo vode in ponovno naselijo avtohtono floro in favno;
- zaradi turizma se oblikujejo in krepijo ekološka zavest, ekološka etika in ekološka odgovornost. Turisti v neposrednem stiku z naravo spoznavajo naravno okolje in ekološke probleme;
- turizem izboljšuje ekološki management in planiranje ter s tem skuša zmanjšati onesnaževanje, količino odpadkov in uvajanje načel čiste proizvodnje.

Negativni vplivi pa nastopijo, ko je turizem tako močan, da turistična destinacija ne prenese količine turistov, ki jo obiščejo in v okolju povzročijo prevelike vplive. To so:

- negativni vpliv na vodo;
- negativni vplivi na zrak;
- hrup;
- vizualno onesnaževanje pokrajine in degradacija;
- fizično onesnaževanje;

- ogrožanje avtohtonega rastlinstva in živalstva;
- ekološke katastrofe;

2.3.2. Vpliv turizma na ekonomsko okolje

V sodobnem ekonomskem sistemu je danes globalni tržni sistem, kjer se menjavajo tržne dobrine. Turizmu, tako kot vsaki drugi veji v gospodarstvu pripisujemo pozitivne in negativne vplive. (Mihalič, 2006, str. 46)

Med pozitivne ekonomske vplive sodijo:

- devizni zaslužki od turizma za narodno gospodarstvo, ki se nanaša predvsem na sposobnost držav, da z razvojem mednarodnega receptivnega turizma povečujejo devizna sredstva v plačilnih bilancah;
- povečanje proračunskih prihodkov, predvsem z davki in prispevki
- zaposlitve, ki nastanejo zaradi razvoja turizma;
- razvoj infrastrukture, kar izboljšuje kakovost življenja lokalnega prebivalstva;
- zaslužki od turizma za lokalno gospodarstvo.

Negativni ekonomski vplivi turizma so:

- odtekanje zaslužkov, še posebno, če so investitorji turističnega objekta tujci;
- visoki stroški infrastrukture, ki bremenijo predvsem lokalne vlade in davkoplačevalce;
- inflacijski učinek;
- nevarnosti zaradi odvisnosti od le ene dejavnosti (homogena turistična regija);
- sezonska narava turistične dejavnosti.

2.3.3 Vpliv turizma na družbeno-politično okolje

Pojem družbeno okolje se nanaša na družbeno (ekološko) zavest ter neformalne in formalne pritiske za ekološko ravnanje ter vključuje tudi institucije, politiko, in (politične) možnosti uresničevanja ekološke politike. Družbeno okolje je lahko do varovanja okolja različno prijazno, kar se kaže v različnih ekoloških zakonih, predpisih, formalnih in neformalnih (ekoloških) kodeksih obnašanja do naravnega ali kulturnega okolja. (Mihalič, 2006, str. 14)

2.4 Opredelitev trajnostnega turizma

Trajnostni razvoj pomeni pazljivo uporabo trenutnih turističnih virov za prihodnost.

Zahteve po bolj trajnostnem razvoju so se začele pojavljati konec 80. let na podlagi zaskrbljujočih podatkov o naraščanju števila prebivalcev, ki s svojimi potrebami in načinom življenja siromašijo naš planet virov, temeljnih za naše življenje. Posegi ljudi v preteklosti in sedanjosti na okolje so namreč začeli ogrožati normalno življenje prihodnjih

generacij. Posamezne države so začele prevzemati odgovornost in razvijati orodja, s katerimi naj bi vsaj ohranili vire, ki so pomembni ne samo za obstoj, pač pa tudi razvoj prihodnjih rodov. Trajnostni razvoj je temelj za razvoj in utemeljitev trajnostnega turizma, ki ima podobne zahteve in merila.

2.4. 1 Trajnostni razvoj

Dolgo časa se okolju ni namenjal prav velike pozornosti z vidika gospodarstva. Danes je potrebno veliko časa in tudi denarja, da se ustvarjena škoda poskuša popraviti. Prav to pa je razlog, da se je pričelo oblikovati model trajnostnega razvoja, ki naj bi temeljil na materialni blaginji, socialni pravičnosti ter tako gospodarskem kot tudi okoljskem ravnotežju in je danes eden glavnih ciljev nacionalnih kot tudi globalnih razvojnih politik. (Požarnik, 1999. Str. 89–95).

Trajnostni razvoj je razvoj, ki zadošča današnjim potrebam, ne da bi ogrožal možnosti prihodnjih rodov, da zadostijo svojim potrebam (Butler et al. 1998. str. 250; Hall. Lew. 1998. str. 3; Markandya-Richardson. 1993. str. 289; Middleton. Hawkins. 1998. str 247). Na konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju v Riu de Janeiru v Braziliji so leta 1992 uveljavili koncept trajnostnega razvoja. Na omenjeni konferenci je bilo ugotovljeno, da gospodarska rast zaostaja predvsem zaradi prevelikega razvrednotenja okolja, ki ga sama povzroča. Sprejetih je bilo več sporazumov.

Agenda 21 za turizem, ki jo je oblikovala Svetovna komisija za potovanja in turizem (WTTO) v sodelovanju s Svetovno turistično organizacijo (UNWTO) in Svetom Zemlje, je dobra podlaga za doseganje ciljev trajnostnega razvoja (Hall, Lew. 1998, str. 44).

Turizem, ena največjih svetovnih gospodarskih dejavnosti, lahko veliko pripomore k trajnostnemu razvoju držav oziroma turističnih destinacij, v katerih deluje. Prav to je tudi razlog, da so začeli uvajati okoljski management.

2.4.1.1 Agenda za trajnostni razvoj

UNEP je razvil ogrodje za politiko za doseganje trajnostnega turističnega razvoja. Ogradje temelji na stebrih trajnostnega razvoja (ekonomski, socialni in ekološki) in predlaga naslednjih dvanajst ciljev:

- ekonomska uspešnost – destinacije in turistična podjetja bodo obstajali na dolgi rok le, če bodo poslovali ekonomsko uspešno in bodo konkurenčni;
- lokalna prosperiteta – razvoj turizma naj maksimizira koristi lokalnega prebivalstva od turizma, vključno tako, da se zagotovi, da čim večji del turistične potrošnje tudi ostane v destinaciji;
- kakovost zaposlitve – razvoj naj podpira kakovostne zaposlitve v destinaciji, ki nastajajo zaradi turizma (glede na višino zaslužkov, delovnih pogojev in enakopravnosti pri zaposlovanju);

- socialna enakost – distribucija ekonomskih in socialnih koristi od razvoja turizma v destinaciji naj bo pravična in naj izboljšuje priložnosti, dohodke in dostopnost storitev za revne;
- zadovoljstvo obiskovalcev – razvoj mora zagotavljati varnost in pozitivno izkušnjo za obiskovalce, brez diskriminacije;
- lokalni nadzor – lokalne skupnosti morajo sodelovati pri načrtovanju in razvoju turizma v njihovi skupnosti;
- blagostanje lokalne skupnosti – razvoj mora podpirati kakovost življenja lokalnega prebivalstva;
- kulturno bogastvo – trajnostni razvoj spoštuje in spodbuja zgodovinsko dediščino, avtentično kulturo, tradicijo in različnosti lokalnih skupnosti;
- fizična integriteta – trajnostni razvoj turizma mora vzdrževati in izboljševati kakovost pokrajine, tako urbane kot ruralne, in preprečevati fizično in vizualno degradacijo okolja;
- biološka raznovrstnost – spodbuja se varstvo naravnih okolij, habitatov in živalstva ter zmanjšuje škoda;
- učinkovitost virov – zmanjševanje uporabe redkih in neobnovljivih virov za potrebe razvoja in poslovanja turizma;
- ekološka kakovost (čistost) – zmanjševanje onesnaževanja zraka, vode in zemlje, zmanjševanje proizvodnje odpadkov s strani turističnih podjetij in obiskovalcev (Mihalič, 2007).

2.4.2 Trajnostni turizem

Svetovna komisija za okolje in razvoj je trajnostni turistični razvoj opredelila z dolgoročnega vidika. Opredelila ga je kot razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanje generacije in ne zmanjšuje možnosti bodočim generacijam, da bodo zadovoljevale svoje lastne potrebe (Mihalič, 1995. str.58).

Trajnostni turistični razvoj kot del trajnostnega razvoja naj bi temeljil na treh področjih, in sicer na:

- ekonomskem,
- socialno-kulturnem ter
- ekološkem (okoljskem)

(Priestley, Edwards, Coccossis, 1996, str, 10–11)

Inskeep (1991, str. 460–461) je definiral osnovne cilje trajnostnega turističnega razvoja. Ti so:

- izboljšati ekološke in ekonomske razmere;
- omogočiti enakost oziroma enakopravnost v razvoju;
- izboljšati kakovost življenja v receptivni državi;
- zagotavljati visoko zadovoljstvo obiskovalcev ter
- vzdrževati kakovost okolja v najširšem pomenu.

Cilj trajnostnega turističnega razvoja in trajnostnega razvoja vseh ostalih gospodarskih dejavnosti je razvoj v takšno smer, da se ne bodo negativni učinki razvoja zmanjšali oziroma izginili. Hughes je dejal, da bo trajnostni turistični razvoj omogočil dobičkonosno prihodnost turizma, saj turizem ne more uničiti okolja, ne da bi uničil samega sebe (Middleton, Hawkins, 1998. str. 124).

UNWTO je predlagala, naj lokalne, regionalne ter nacionalne oblasti oblikujejo plan turističnega razvoja, tako na lokalni kot tudi na regionalni ravni. Plan turističnega razvoja naj bi zajemal vse obstoječe zahteve za trajnostni turistični razvoj ter bi moral upoštevati vse trende v turizmu tako kvantitativne kot tudi kvalitativne. Največ pozornosti naj bi plan posvečal predvsem kvalitativnim trendom, kot so:

- povpraševanje obiskovalcev po športu, rekreaciji, dogodivščinah, kulturnih, zgodovinskih in naravnih znamenitostih, saj so danes veliko bolj psihološko ter intelektualno aktivni v primerjavi s preteklostjo;
- želja obiskovalcev po zadovoljitvi svojih posebnih interesov ter hobijev, ki so danes v največji meri zasnovani na podlagi naravnih, zgodovinskih, kulturnih itd. znamenitosti;
- hitro naraščanje naravnega, kulturnega ter avanturističnega turizma;
- rast povpraševanja obiskovalcev po novih turističnih destinacijah ter novih turističnih proizvodih, kar prinaša veliko priložnosti za razvoj novih turističnih destinacij;
- želja obiskovalcev po ohranitvi oziroma izboljšanju zdravstvenega stanja med dopustovanjem, kar pomeni, da se mora v turistični ponudbi oblikovati tudi turistični proizvod, ki vključuje vadbene in ostale aktivnosti, ki to omogočajo;
- močan vpliv vikend turizma skozi vse leto, kar omogoča razvoj novih turističnih destinacij, ki ponujajo ustrezen turistični proizvod skozi vse leto;
- boljša seznanjenost oziroma izobraženost obiskovalcev o turističnih znamenitostih določene turistične destinacije;
- večje zahteve obiskovalcev glede namestitve turističnih znamenitosti ter stalno ocenjevanje razmerja denar-vrednost dobljenega;
- rast poslovnega in konferenčnega turizma;
- rast povpraševanja po oblikah turizma, ki ne povzročajo ekoloških in socialno-kulturnih škod, saj so obiskovalci postali ekološko in socialno-kulturno bolj občutljivi.

Middleton (1998, str. 133–143) je trajnostni proces na splošno definiral s tremi R-ji (3 R), in sicer zmanjšati (reduce), ponovno uporabiti (re-use) ter reciklirati (recycle). Za trajnostni turistični razvoj pa je priporočil uporabo sistema desetih R-jev: spoznati (recognize), zavrniti (refuse), nadomestiti (replace), zmanjšati (reduce), ponovno uporabiti (re-use), reciklirati (recycle), ponovno projektirati (re-engineer), ponovno usposabljanje (retrain), nagraditi (reward) ter ponovno izobraževati oziroma preobraziti (re-educate). Deset R-jev naj bi odgovornim olajšalo planiranje in spremljanje aktivnosti trajnostnega turističnega razvoja ter tudi trajnostnega razvoja drugih gospodarskih dejavnosti.

Trajnostni turizem lahko imenujemo tudi ekološko vzdržen turizem. Le-ta upošteva načelo prihodnosti in skrbi, da sedanje ekonomske posledice ne bodo imele negativnih ekoloških in socialno-kulturnih posledic v prihodnosti (Mihalič, 1995, str 59). Trajnostni turizem mora biti načrtovan za vsako turistično destinacijo posebej, saj imajo različni udeleženci turističnega gospodarstva različne interese. Predvsem je pomembno najprej ugotoviti, kakšne so želje vseh in jih nato uskladiti, kar pa je najtežji del načrtovanja trajnostnega turističnega razvoja na neki turistični destinaciji. Za terminom trajnostni turizem se v strokovni literaturi pojavljajo številne interpretacije, kot so kakovostni turizem, trajni ali ekološko vzdržljivi, ekološki turizem, tudi zeleni, odgovorni, mehki ipd. Vsi koncepti imajo temeljno značilnost, da se ukvarjajo s trajnostnim turističnim razvojem.

Trajnostni turizem je včasih obravnavan kot sinonim za alternativni, simpatični ali etični turizem, kar mu pripisuje večjo pomembnost kot konvencionalnemu oziroma masovnemu turizmu. Ne moremo pa trditi, da so pripadniki masovnega turizma neetični ter da podpirajo neprimerne oblike turizma, saj je v nekaterih primerih le-ta manj škodljiv fizičnemu in človeškemu okolju ter bolj koristen ekonomskemu razvoju kot mogoče trajnostni turizem.

Turistično gospodarstvo se bo moralo preusmeriti k bolj trajnostnemu razvoju turizma, če bo želelo preživeti. Dolgoročno gledano bodo stroški nerazvijanja trajnostnega turizma ogromni, stroški okolja pa katastrofalni, vemo tudi, da škoda, povzročena okolju, zmanjšuje dohodek turizma in drugih sektorjev. Čeprav se razvoj turizma bliža trajnostnemu, ne moremo trditi, da je to stopnjo že dosegel, saj je tako predvidevanje lahko očitno prehitro in napačno. Posvetiti se je treba trenutnim problemom trajnosti v turistični industriji, ne pa se koncentrirati samo na nove manjše izzive. Enega izmed glavnih problemov predstavlja masovni turizem, že zaradi samega števila udeležencev in njihovega vpliva na naravno in socialno okolje, kar pa je rezultat slabega načrtovanja in razvoja turizma zdajšnje in prejšnjih generacij. Če želimo doseči bolj trajnostni razvoj v prihodnosti, in s tem doseči napredek v naravnih in socialnih pogojih, se moramo osredotočiti na trenutne in pretekle probleme, saj le z reševanjem prihodnjih ne bomo veliko dosegli. Vzroki za težave ležijo v preteklosti, napredek in rešitve pa v prihodnosti in če jih ignoriramo, bodo samo postali večji. V primeru trajnostnega razvoja tako lahko rečemo, da je rešitev problemov v prihodnosti odvisna od razumevanja preteklosti (Hall and Lew, 1998, str. 33).

2.4.2.1 Opredelitev trajnostnega turizma po UNWTO

Danes je najbolj široko sprejeta definicija trajnostnega turizma definicija po UNWTO. Definicija temelji na opredeljenih treh stebrih trajnostnega razvoja, ki so ekonomski, socialno-kulturni in ekološki. Po tej definiciji trajnostni turistični razvoj zagotavlja optimalno uporabo naravnega okolja, vzdržuje ekološke procese ter pomaga varovati

naravne vire in biološko raznovrstnost, spoštuje socialno-kulturno avtentičnost lokalnega prebivalstva, čuva njihovo izgrajeno in kulturno dediščino ter trajnostne vrednote, prispeva k razumevanju in toleranci med različnimi kulturami. Zagotavlja ekonomsko uspešnost poslovanja na dolgi rok, omogoča socialne in ekonomske koristi za vse udeležence in njihovo pravično razporeditev, vključno na področju stabilne zaposlenosti, pridobivanja dohodkov, socialnih storitev za lokalno prebivalstvo ter prispeva k odpravljanju revščine (Mihalič, 2006, str. 98).

Značilnosti koncepta in implementacija trajnostnega turizma so sledeče:

- načela trajnostnega turizma se nanašajo na: 1. Naravne, 2. Socialno-kulturne in 3. Ekonomske vidike turističnega razvoja in zahtevajo ravnotežje med njimi;
- trajnostni turistični management je primeren za vse turistične oblike in destinacije. Primerno ga je uporabljati tudi v masovnih turističnih destinacijah ali regijah in tudi za tiste vrste turizma, ki ne temeljijo nujno na naravnih ali kulturno-socialnih privlačnostih;
- trajnostni turizem mora izhajati iz zahtev, da zagotavlja visoko stopnjo zadovoljstvo obiskovalcev in dviguje njihovo zavest;
- takšen turizem zahteva dobro informiranost, močnopolitično vodstvo. Brez sodelovanja in širšega političnega in družbenega okolja trajnostnega turizma ne bo mogoče uresničiti v praksi;
- doseganje ciljev trajnostnega turizma je kontinuiran proces, ki zahteva sprotno spremljanje okoljskih vplivov in popravljanje morebitnih odklonov (Mihalič, 2006, str. 99).

2.4.2.2 Indikatorji trajnostnega turizma

Obstoječih je več možnih tipov indikatorjev za merjenje trajnostnega turističnega razvoja. Osredotočila se bom na osnovne indikatorje trajnostnega razvoja turističnih destinacij modela Visit. Glavne skupine so: indikatorji politične uresničljivosti koncepta, okoljski indikatorji, socialno-kulturni indikatorji in ekonomski indikatorji.

2.4.2.2.1 Indikatorji politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turističnega razvoja

Pri indikatorjih politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turističnega razvoja so ključna vprašanja na področju vplivov na okolje:

- obstoj eko managementa/strategije;
- spremljanje učinkovitosti eko managementa/strategije in
- ali so v proces vključeni vsi deležniki.

Vsekakor se je treba na destinaciji, ki se odloči za trajnostni razvojni koncept, najprej odločiti za strategijo. V tabeli 1 so predstavljeni različni indikatorji politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turizma in njihovo merjenje.

Tabela 1: Indikatorji politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turističnega razvoja

Št.	Opis indikatorja	Merjenje
A-1	Lokalne politike za trajnostni razvoj turističnih destinacij	Odločitev za strategijo trajnostnega razvoja Obstoj ekološkega akcijskega plana Število področij, ki jih plan pokriva (transport, raba prostora, biološka pestrost, energija, voda, socialni vidiki, ekonomski vidiki)
A-2	Vključevanje vseh deležnikov	Ali so vsi deležniki kontinuirano vključeni v oblikovanje, revizijo in spremljanje strategije trajnostnega razvoja Koliko je zaposlenih za implementacijo ciljev trajnostnega razvoja (število)
A-3	Inventarizacija kulturnih privlačnosti	Spomeniki, UNESCO lista ...
A-4	Inventarizacija naravnih privlačnosti	Npr. zaščiteni področja, habitati ... Natura 2000
A-5	Število obratov z eko znakom, ISO 14000 ali EMAS	Število hotelov, restavracij, šotorišč in drugih privlačnosti
A-6	Število plaž z modro zastavo in celotno število plaž s spremljanjem kakovosti vode	

Vir: T. Mihalič, *Indikatorji trajnostnega turističnega razvoja*–študijsko gradivo za predmet *Trajnostni turizem*, 2005.

2.4.2.2.2 Okoljski (naravni) indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Pri okoljskih indikatorjih se meri predvsem naslednje vplive na okolje:

- obremenitve v okolju zaradi turističnega transporta;
- pozidanost pokrajine s turističnimi zgradbami (v %);
- učinkovitost uporabe energije;
- pritisk na vodne vire in
- obstoj sistema managementa odpadkov.

V tabeli 2 niso predstavljeni vsi okoljski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja. Te se lahko za vsako destinacijo posebej prilagodi.

Tabela 2: Okoljski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Št.	Podskupina	Indikator-primer	Merjenje
B-1	Turistični transport	% okolju prijaznih transportnih sredstev	Struktura turistov glede na vrsto prevoznega sredstva
B-2	Planiranje zmogljivosti, raba okolja, biodiverziteta	Maksimalna gostota prebivalstva na km ²	Tabela o številu stalnih prebivalcev in obiskovalcev
B-3	Energija	Energija iz obnovljivih virov	Delež potrošene energije iz obnovljivih virov v celotni potrošnji
B-4	Voda	Trajnostna raba vodnih virov	Delež uvožene vode, delež vode, pridobljene iz morske vode ...
B-5	Ravnanje z odpadki	Recikliranje	Odstotek ločevanja odpadkov v celotni količini odpadkov

Vir: T. Mihalič, *Indikatorji trajnostnega turističnega razvoja*, 2005.

2.4.2.2.3 Socialno-kulturni indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Pri socialno-kulturnih indikatorjih je treba ugotoviti, kakšen je razvoj življenjskega standarda lokalnega prebivalstva, kakšni so zunanji vplivi na lokalni razvoj. Ali lokalno prebivalstvo sprejema obiskovalce? Ali se slednji čutijo sprejete? Predvsem pa je pomembna varnost obiskovalcev, ki je v tabeli 3 predstavljena kot število kraj.

Tabela 3: Socialno-kulturni indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Št.	Indikator-primer	Merjenje
C-1	Nerezidenčni turistični delavci	Delež nerezidenčnih turističnih delavcev v celotnem številu zaposlenih v turizmu Sezonski indeksi nerezidenčnih turističnih delavcev
C-2	Fluktuacija	Povprečno trajanje zaposlitvene pogodbe v turizmu
C-3	Nerezidenčno lastništvo zemlje	Delež zemljišč v lasti nerezidentov
C-4	Varnost	Število kraj
C-5	Razmerje med domačini in obiskovalci	Delež turisti/obiskovalci

Vir: T. Mihalič, *Indikatorji trajnostnega turističnega razvoja*, 2005.

2.4.2.2.4 Ekonomski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Pri ekonomskih indikatorjih je treba meriti uspešnost turistične destinacije in ugotoviti kakšna je odvisnost celotnega gospodarstva od turizma. Predstavljeni so v tabeli 4.

Tabela 4: Ekonomski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Št.	Indikator-primer	Merjenje
D-1	Sezonska variabilnost	Indeksi sezonske variabilnosti turističnega prometa
D-2	Fluktuacija	Delež BDP
D-3	Sezonska variabilnost v nastanitvenem sektorju	Tabela turističnih prenočitev po mesecih
D-4	Nastanitvene zmogljivosti	Nastanitvene zmogljivosti per capita
D-5	Dolžina bivanja	Povprečna doba bivanja

Vir: T. Mihalič, Indikatorji trajnostnega turističnega razvoja, 2005.

2.4.3 Ekološki turizem

Med drugimi oblikami in nazivi za trajnostni turizem uporabljamo še ekološki turizem ali eko turizem. Meje tako med trajnostnim kot ekološkim turizmom so včasih zabrisane, zlasti v praksi se pojma pogosto enačita, čeprav imata tako trajnostni kot tudi ekološki turizem jasno razpoznavno definicijo, ki je tako teoretično kot tudi praktično podprta (Mihalič, 2006).

Izraz ekološki turizem se v praksi uporablja za dve različni vrsti turizma, in sicer za turizem, ki temelji na izrednih ekoloških danostih (turizem v ekološko neokrnjene predele) in za turizem, ki je prizanesljiv do okolja. Velikokrat se uporablja kombinacija.

Ekološki turizem se nanaša na ekološko odgovorna potovanja in obiskovanja relativno ohranjenih naravnih okolij z namenom, da se spoznava in občuduje narava (in tudi kulturne značilnosti). Poleg skrbi za okolje, je sestavni del ekološkega turizma tudi njegova izobraževalna funkcija o pomenu in značilnostih okolja.

2.4.3.1 Ekološki turizem z vidika turističnih povpraševalcev

V ljudeh je treba prebuditi ekološko zavest. Človek naj bi bil po naravi dober in zato rej etičen ter naj bi ob primernih informacijah ravnal ekološko. Ekološka zavest in temu primerna želja po ekoloških informacijah je prisotna predvsem pri prebivalcih razvitejših območij, vendar tega vala prisotnosti ekološkega zavedanja še ne moremo enačiti z nastankom družbene ekološke etike (Mihalič, 1995, str. 94). Vsak turist ima pravico do popolne informacije o ekološki kakovosti turističnega proizvoda. K temu lahko pripomorejo tako organizatorji potovanja, lokalno prebivalstvo, razne organizacije in vlada kot tudi neodvisni mediji, publikacije, knjige ter praksa s področja zaščite potrošnika

(Mihalič, 1995, str. 106). Na žalost je število organizatorjev potovanj, ki lahko takšne informacije ponudijo, bolj malo, medtem ko je število radovednih turistov vsak leto večje. Kljub vsemu pa poznavanje problematike okolja ter informacije o tej temi še ne zagotavljajo, da bo obnašanje turistov do okolja kaj bolj prizanesljivo. Na to vplivajo tudi drugi dejavniki, kot so izobrazba, ugled, miselnost itd. Odvisni so od vsakega posameznika posebej ter težko vplivamo nanje.

Turistični razvoj mora vgraditi dimenzijo varovanja okolja, saj je zaradi vse večjega zavedanja o ekoloških problemih s strani turistov pričakovati porast trga oziroma povpraševanja po ekološko neškodljivih turističnih produktih (npr. približno 30 milijonov Američanov sodeluje v različnih okoljevarstvenih organizacijah ali se zavzema za ohranitev okolja; Honey, 1999, str. 19).

2.4.3.2 Ekološki turizem z vidika turistične ponudbe

V svetu je že dolgo prisotna dilema, in sicer na kakšen način doseči ravnovesje med izkoriščanjem naravnih virov in njihovo ohranitvijo. Premalo se zavedamo, kako velik učinek predstavlja ekonomski razvoj in aktivnosti na spremembo okolja ter naravnih virov, predvsem v zahodnih družbah.

3 ANALIZA OKOLJA ZELENOTRSKIH OTOKOV (PEST analiza)

S pomočjo analize okolja (PEST analize) sem analizirala dejavnike političnega, ekonomskega, socialnega ter tehnološkega okolja trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih. Z njo sem analizirala trenutno stanje trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih, je pa tudi uvod v kasnejšo SWOT analizo.

Tabela 5: PEST analiza trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih

Dejavniki političnega okolja	Dejavniki ekonomskega okolja	Dejavniki socialnega okolja	Dejavniki tehnološkega okolja
- Vladni sistem - Politična stabilnost in kontinuiteta - Ideološka orientacija - Poseganje vlade v poslovanje podjetij, predvsem turističnih - Odnos do tujih investitorjev	- Splošna stopnja razvoja - Stopnja gospodarske rasti; BDP - Turizem in gospodarstvo - Valuta, inflacijska stopnja - Distribucija in dohodek na prebivalca - Sezonska variabilnost - Dolžina bivanja - Obstoje eko managementa	-Stopnja izobrazbe -Vrednote, izobraževanje, religije -Navade in življenjski slog ljudi -Jezik in ostale prvine kulture -Povezanost prebivalcev kraja z turisti -Število prebivalstva in rast -Urbana in ruralna porazdelitev -Razmerje med domačini in obiskovalci -Pomembne demografske značilnosti	-Energija iz obnovljivih virov -Trajnostna raba vodnih virov -Razvoj prometnega omrežja

3.1 Politično okolje

Države, ki so privlačne z vidika tržnih potencialov in konkurence, lahko postanejo neprivlačne zaradi rizičnosti političnih vprašanj. Iz tega razloga je nujno poznati in spremljati tudi politične spremembe v državah, kamor podjetje želi tržiti ali pa že trži svoje izdelke ali storitve (Jurše, 1997, str. 44).

Podobno je s turistično dejavnostjo. Le-ta bo uspešna, če v državah oziroma regijah, kjer se razvija ni politične nestabilnosti.

Politično okolje predstavlja vladne institucije, politične stranke in različne organizacije, ki delujejo v okviru države. Pravno okolje sestavljajo zakoni, sodišča, pravni zastopniki, pravni običaji ter praksa. Treba je poznati pravni sistem, kajti ta določa pravila poslovanja na trgu.

Na Zelenortskih otokih se je sam turizem začel razvijati šele v zadnjih desetih letih, prej niti ni bilo možnosti za to.

Potek zgodovine za Zelenortske otoke ni bil ravno idealen, saj so se izpod portugalske nadvlade izvili šele leta 1975. Takratna vlada ni izvedla prepotrebnih reform gospodarstva in javne uprave niti ni dajala pomembnosti razvoju turizma, za kar ima otočje nedvomno velike potencialne. Ob zamenjavi političnega režima ter s prvimi prostimi predsedniškimi volitvami leta 1990 se je počasi začel razvijati tudi turizem. Investiralo se je predvsem s tujim kapitalom, ki pa jasno želi čim hitreje upravičiti naložbe in poskrbeti za lasten dobiček, ne pa usmerjati denar v razvoj otočja. Zaradi izredno slabega finančnega stanja je bila država prisiljena prodajati zemljišča na najboljših lokacijah tujim investitorjem, ki razvijajo samo masovni turizem, ki ni v skladu z drugače smotrnim vladnim načrtom o trajnem turističnem razvoju.

Na najbolj turistično razvitem otoku otočja, Salu, je kar 80 % vseh hotelskih zmogljivosti v lasti tujcev, predvsem Italijanov. Mislim da bi morali na Zelenortskih otokih nekoliko omejiti liberalno politiko do tujega kapitala. Problem je tudi v tem, da so vse dodatne dejavnosti (trgovine, restavracije, diskoteke), ki so nastale na podlagi razvoja množičnega turizma, v lasti tujcev in so domačini v večini dejavnosti potisnjeni na obrobje.

Zelenortski otoki bi se morali čimbolj držati vladnega plana in razvijati alternativne vrste turizma. Zakaj bi otočje tekmovalo s Kanarskimi otoki (in ostalimi popularnimi turističnimi destinacijami) v ponudbi masovnega turizma, če imajo možnost pritegniti turiste z nečim drugim. V mislih imam predvsem razvoj trajnostnega turizma, ki bi bil prijazen do okolja, ljudi, predvsem pa tudi turistov. Na otočju je možnost razvoja najrazličnejših športnih aktivnosti, ki so pogojene s samo naravno zgradbo otokov. Otoka Sal in Boa Vista lahko s svojimi stalnimi vetrovi in peščenimi plažami veliko ponudita najrazličnejšim ljubiteljem vodnih športov, otoka Fogo in São Tiago sta s svojo hribovito pokrajino in vulkanskimi vrhovi primerna za treking turizem, mesto Mindelo na otoku São Vincente pa je zanimivo zaradi zanimive kolonialne arhitekture. Predvsem raznovrstnost in edinstvenost otokov med seboj so prednosti, ki jih je vredno tržiti in ponuditi turistom.

Kot odgovor države in pomoč pri razvoju turizma je država ustanovila organizacijo pod imenom SDTIBM (The Boa Vista and Maio Islands Tourism Development Corporation), ki skrbi za načrtni razvoj turizma, kjer upošteva naravno okolje ter biodiverzitet, obenem pa je usmerjena tržno. Sledijo vladnemu planu, ki podpira razvoj masovnega turizma le v določenih predelih, drugje pa naj bi razvijali trajnostni turizem. Pri razvoju upoštevajo

predloge ter mnenja določenih posameznikov s primerno vizijo ter z znanjem. Uspelo jim je zavarovati določena naravna območja in ogrožene živalske vrste. Bili so začetniki projekta Natura 2000, kjer Evropska unija že več kot desetletje oblikuje mrežo posebej varovanih območij. Njen namen je ohranjanje biotske raznovrstnosti, in sicer tako, da varuje naravne habitate ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, pomembnih za Evropsko unijo. Zelenortski otoki so, tako kot vse države članice, dolžni določiti območja Natura 2000 in jih tudi ustrezno ohranjati. Pravno podlago za vzpostavljanje območij Natura 2000 predstavljata direktiva o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst in direktiva o ohranjanju prostoživečih ptic.

S pomočjo Nature 2000 in WWF (World Wide Fund for Nature), kjer podatke lahko najdemo na spletnem naslovu <http://www.panda.org>, je vlada na arhipelagu zaščitila 47 zaščitene območij. Država je sprejela Convention on International Trade of Endangered Species of Wild Flora and Fauna (CITES), tako da bi del območja na otoku Boa Vista bil zaščiten tudi z Ramsarsko konvencijo. S tem bi otoki pribili prepoznavnost predvsem posameznih živalskih in rastlinskih vrst in tako postali zanimivejši.

Na spletnem naslovu zavarovanih območij na Zelenortskih otokih (www.areasprotegidas.cv) najdemo štiri naravne parke, ki so zavarovani pod okriljem države. Ti so: Serra Malagueta na otoku Santiago, Morocos na otoku Santo Antao, Monte Gordo na otoku São Nicolau ter Monte Verde na São Vicente

3.2 Ekonomsko okolje

Turizem na Zelenortskih otokih ima zelo velik potencial in iz leta v leto prinaša večji pomen v samem gospodarstvu Zelenortskih otokov. Po podatkih Svetovne banke iz leta 2007 predstavlja turizem na Zelenortskih otokih 75 % BDP-ja.

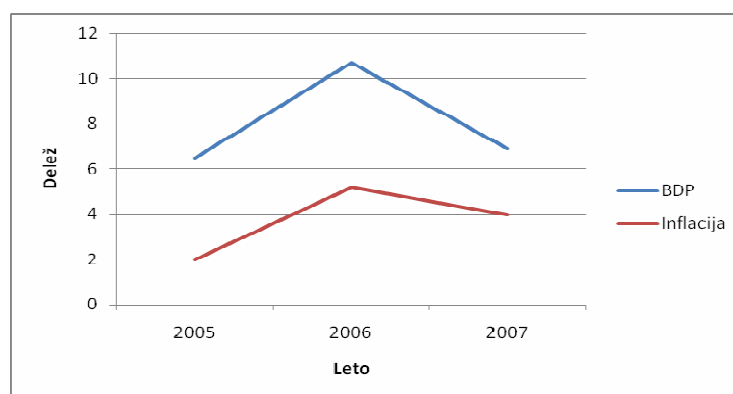
Samo gospodarstvo Zelenortskih otokov, močno trpi zaradi velikega pomanjkanja naravnih virov ter resnih težav zaradi oskrbe z vodo, ki jih še povečujejo ciklične dolgo trajajoče suše. Orientirano je predvsem v storitveno dejavnost (trgovina, transport, turizem). Delež prebivalstva v terciarnem sektorju pa se bo v prihodnje z razvojem turizma samo še povečeval. Kljub velikemu številu zaposlenih, pa tretjina prebivalstva živi pod mejo revščine. Čeprav živi kar 70 % prebivalstva na ruralnih področjih, je delež kmetijstva v bruto domačem proizvodu le 11 % (tabela 6), od česar prispeva ribištvo 1,5%, za kar lahko z gotovostjo trdimo, da ni dodobra izkoriščen. Kar 82 % vse hrane morajo uvoziti. To pomeni, da se bo z razvojem turizma ter prihodom vedno več turistov povečeval tudi uvoz, predvsem hrane.

Tabela 6: Kazalniki gospodarskega razvoja Zelenortskih otokov

Kazalnik	Opis kazalnika
BDP	22 milijard USD
BDP na prebivalca	1400 USD
BDP po sektorjih	kmetijstvo 11 %, industrija 14 %, storitev 75 %
Glavni trgovinski partnerji	Portugalska 38,1 %, Francija 23,9 %, VB 23,8 %, ZDA 9,5 %
Brezposelnost	21 %

Vir: Data profile-Cape Verde, The World bank, 2007.

Slika 4: Rast BDP ter inflacije

Vir: Data profile-Cape Verde, The World bank, 2007.

Država ima vsako leto velik trgovinski primanjkljaj, ki ga zapolnjuje človekoljubna pomoč in prispevki emigrantov. Takšna pomoč znaša več kot 20 % BDP. Ekonomske reforme so usmerjene v hitrejši razvoj privatnega sektorja in v višjo stopnjo vlaganja tujih investorjev, ki bi v gospodarstvo vnesla raznolikost. Od osamosvojitve do leta 1990 je v državi vladal enopartijski režim, ki ni dovolj podpiral in razvijal izvoza, močno je trpel tudi privatni sektor. V tem času je bil glavni ekonomski plan usmerjen v krepitev notranjega trga. To so poskušali doseči s subvencijami in popolnim državnim nadzorom gospodarstva.

Država je ustanovila mnogo mešanih podjetij, ki so se ukvarjala z večjimi industrijskimi sektorji. Prevezla je nadzor tudi nad obubožanim finančnim sektorjem in ustanovila Bank of Cape Verde (Dahl, Arthur Lyon, 1991).

Izključno ustanavljanje državnih podjetij, pomanjkanje menedžerskih izkušenj, preslabo kvalificirana delovna sila in usmerjenost v notranji trg je sprožilo negativne učinke pri konkurenčnosti in učinkovitosti nacionalne ekonomije. To je odvrnilo tuje in zasebne investitorje.

Okoli leta 1990 se je vlada odločila, da so potrebne radikalne spremembe. K temu pripomore tudi nov večstrankarski sistem. Pride do liberalizacije gospodarstva, država zmanjša svojo vlogo, podpirati začne razvoj privatnega sektorja, sama pa se usmeri v zagotavljanje globalnega trga.

Izkušnje o ekonomskem razvoju zadnjih nekaj desetletij kažejo na dejstvo, da sta hiter razvoj in transformacija mogoča tudi v državah z omejenimi naravnimi danostmi. Kar pa je potrebno, je skupna nacionalna vizija in predanost politike, podpora ljudstva ter jasna ideja o priložnostih znotraj globalne ekonomije.

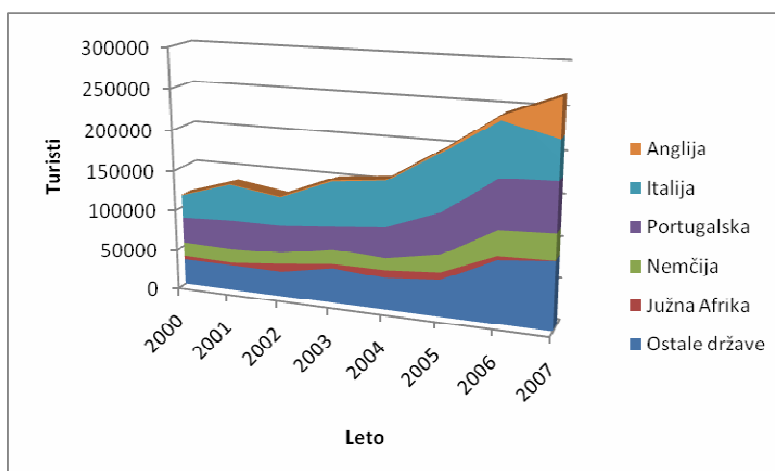
Na Zelenortskih otokih so razmere za poljedelstvo zelo težavne predvsem zaradi ponavljajočih se suš, večino hrane morajo zato uvoziti. Po podatkih INE iz leta 2007 je sekundarni sektor slabo razvit in prinaša približno 15 % BDP-ja. Vzrok za to je predvsem pomanjkanje surovin.

Zelenortski otoki so se za turiste odprli šele pred dobrim desetletjem in se od takrat naprej predvsem s pomočjo tujih investicij konstantno razvijajo.

S slike 6 je razvidno, da se je število gostov med leti 2000 in 2007 več kot podvojilo. Iz 115 tisoč turistov na nekaj več kot 250 tisoč. Trendi se iz leta v leto zvišuje, kar je pogojeno z vse večjo kapaciteto turističnih postelj ter turističnih aranžmajev velikih organizatorjev potovanj (Ventaglio, Tui, Viaggi di Atlantide). Največ tujih gostov je Italijanov (približno 30 %), takoj za njimi pa so Portugalci (Slika 6). V zadnjih letih je zaslediti tudi veliko angleških gostov. Po podatkih UNWTO je bila med leti 2006 in 2007 rast števila tujih gostov okrog 10 %, le za odstotek pa se v istem obdobju povečalo število sob ter postelj.

Hotelska zasedenost je v letu 2007 znašala 40 %, medtem ko leto prej 44 %. Če primerjamo število turistov s številom prebivalstva, lahko vidimo, da na leto na Zelenortske otoke pride približno 250 tisoč turistov, kar predstavlja približno polovico prebivalstva Zelenortskih otokov.

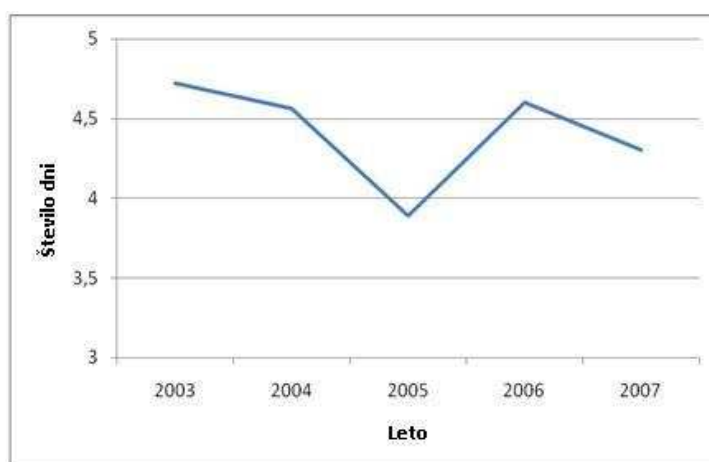
Slika 5: Prihodi tujih turistov na Zelenortske otoke

Vir: Arrivals of non-resident tourists in hotels and similar establishments, by country of residence 2000-2007, Tourism factbook, UNWTO, 2008.

Kot se vidi s slike 7, je povprečna doba bivanja 4,3 dneva leta 2007, medtem ko je bila leto prej 4,6, leta 2005 pa je padla na 3,8 dneva. Glavni razlog za to je, da je večina gostov vezana na letalski prevoz iz Evrope, ta pa ponuja v večji meri počitnice za teden dni. Veliko se jih odloča za krožna potovanja, kjer del svojih počitnic preživijo na trekingih po hribih, del pa na plažah. Najvišji vrh otočja je Pico do Cano na otoku Fogo in je edini aktivni vulkan na otočju. Nazadnje je bruhal leta 1995 in je uničil kar dobršen delež kmetijskih površin. Vulkan je zanimiv predvsem zaradi svoje posebne vulkanske kamnine, razčlenjene pokrajine, z vrha pa je možno tudi smučati. To je v zadnjem času zelo atraktivna aktivnost.

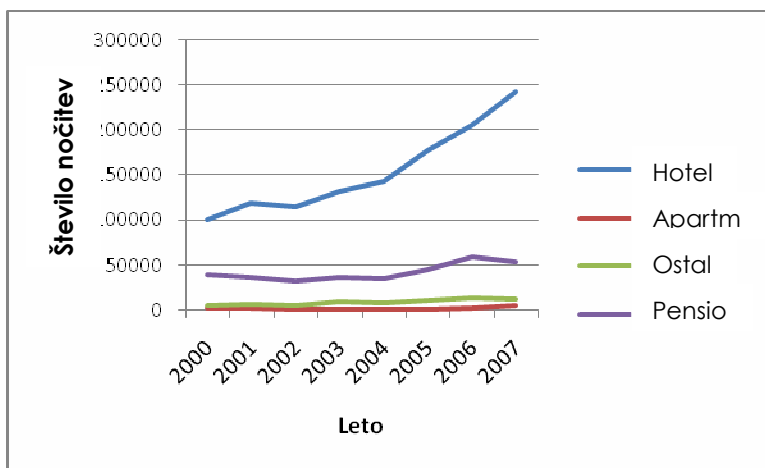
Slika 6: Povprečna doba bivanja turistov na Zelenortskih otokih med leti 2003 in 2007

Vir: Overnight stays of non-resident tourists in hotels and similar establishments, by country of residence 2000-2007, Tourism Factbook, UNWTO, 2008.

Investicije s strani tujega kapitala močno naraščajo in s tem tudi turistične prenočitvene zmogljivosti. S slike 7 je lepo vidno, da se je v zadnjih štirih letih več kot podvojilo število nočitev predvsem v hotelskih kompleksih in ne toliko pri manjših ponudnikih, kot so penzioni in apartmaji.

Slika 7: Število nočitev po različnih vrstah kapacitet

Vir: Estabelecimentos de alojamento disponíveis por Ilha, Ano e Tipo de Alojamento, INE, 2008.

3.3 Socialno okolje

Čeprav za Zelenortske otoke lahko rečemo, da je to dežela prepletanja treh kontinentov (Evrope, Afrike in Amerike), so še vedno ohranili svojo identiteto ter značaj na katera so zelo ponosni. Prav zaradi kulturne in socialne pestrosti so z vidika turizma še bolj zanimivi.

Če se ustavimo pri zgodovinskem razvoju, vidimo, da je ta zelo pester. Evropejci so prvič pristali na Zelenortskih otokih leta 1456, leta 1460 pa so jih zasedli Portugalci. Pred tem so otoke uporabljali senegalski ribiči. Leta 1495 je bilo otočje razglašeno za kraljevo lastnino Portugalske, z Afriške celine pa so začeli na Zelenortske otoke izvažati sužnje, da so obdelovali zemljo. Kasneje so otoki postali zanimivi tudi za Angleže, Nizozemce in Francoze, pa tudi za pirate, ki so otočje v naslednjih stoletjih neprestano napadali. Ko se je leta 1876 prenehala trgovina s sužnji, je tudi otočje izgubilo svoj pomen, kajti do takrat je služilo kot postojanka za pretovarjanje sužnjev. Da bi ustavila naraščajoči nacionalizem je Portugalska leta 1951 Zelenortske otoke in svoje ostale kolonije oblikovala kot čezmorske province. Status province je omogočil prebivalcem dostop do višje izobrazbe, vendar je pomanjkanje služb mnoge prisililo v delo na celini. V letih med 1951 in 1960 so se oblikovala močna nacionalistična gibanja, ki zahtevajo osamosvojitvev otočja. Ustanovijo Afriško zvezo za osvoboditev Gvineje in Zelenortskih otokov (PAIGC) in aktivno sodelujejo v oboroženem uporuh leta 1960. Čeprav vstaja ne uspe, pa želja po neodvisnosti

med prebivalstvom ostaja izredno močna. Revolucija na Portugalskem leta 1974 s padcem totalitarističnega Caetanovega režima povzroči masovno mobilizacijo prebivalstva, ki prisili novo vlado v pogajanja s PAIGC. 5. Julija 1975 je po petih stoletjih portugalske nadvlade razglašena samostojnost Zelenortskih otokov. Čeprav je bila najprej mišljena enotnost z Gvineo-Bissao pa leta 1980 opustijo načrte o združitvi. PAIGC je zamenjala PAICV (Afriška zveza za samostojnost Zelenortskih otokov), ki z ustavo postane edina politična stranka v državi, uvede socialistično plansko gospodarstvo, kar se spremeni šele leta 1990, ko na prvih predsedniških volitvah zmaga Antonio Mascarentas iz stranke Gibanje za neodvisnost (MDP). Na volitvah leta 2001 oblast zopet prevzame PAICV, predsednik postane njen član Pedro Pires (Lobban, 1995, str. 24).

Celotno otočje Zelenortskih otokov ima skoraj 500 tisoč prebivalcev in povprečno gostoto 103 preb./km². Večino prebivalstva predstavljajo mešanci med naseljenimi sužnji in Portugalci, imenujejo se Kreoli. Kljub izoliranosti na otokih so ljudje zelo odprti. Prav zaradi poteka zgodovine so pozitivno nastrojeni do turistov. Zavedajo se, da z njimi na otoke prihajajo novosti ter vir zaslužka.

Prebivalci so zelo družinsko usmerjeni. Vsi, ki so emigrirali v tujino, predvsem Združene države Amerike in Evropo, domov pošiljajo denar. Ker je bilo migracij v zadnjih letih zelo veliko, je vlada omejila nemoten odhod domačinov iz države. Za pridobitev vize morajo dobiti garancijsko pismo oziroma imeti drug tehten razlog, kot je izobrazba, službene obveznosti. Po podatkih INE naj bi v tujini živelo približno 50 tisoč prebivalcev Zelenortskih otokov.

Tabela 7: Družbene značilnosti Zelenortskih otokov

Kazalnik	Opis kazalnika
Število prebivalcev	499 796
Gostota poselitve	103 preb./km ²
Pismenost	74,40 %
Etnične skupine	Kreoli 71 %, Afričani 28 %, Evropejci 1 %

Vir: INE, 2007.

3.4 Tehnološko okolje

S pospešenim gospodarskim razvojem se je postavilo vprašanje varovanja okolja. S prihodom vedno več turistov se postavlja vprašanje odpadkov, pomanjkanja hrane, pomanjkanje električne energije, pitne vode itd. Vlada je začela razmišljati v naprej in s pomočjo tujih investorjev že sprejela določene ukrepe. Tako so Zelenortski otoki s pomočjo EU realizirali Regionalni program solarne energije, ki je trenutno v drugi vazi izvajanja in poteka v kolaboraciji s CILSS (Permanent Inter-State Committee for Drought Control in the Sahel). Izgradnjo sončne elektrarne bodo kot pilotni projekt postavili le na otoku Santiago ter San Nicolau. S tem naj bi zmanjšali porabo fosilnih goriv predvsem pri črpanju vode in razsoljevanju. Podatke lahko najdemo na spletnem naslovu Cabo Verde24 (www.caboverde24.com).

Drug večji projekt, ki ga načrtuje vlada v sodelovanju s privatnim sektorjem, je postavitve vetrnih elektrarn na štirih otokih (Sal, Boa Vista, Santiago ter São Vicente) s skupno kapaciteto 28 megavatov. To naj bi predstavljalo približno 35 % trenutnih kapacitet električne energije. Projekt naj bi bil dokončno realiziran leta 2009.

Drugih večjih tehnoloških inovacij, ki bi bile v povezavi z trajnostnim turizmom, na otokih ni. Lahko pa trdim, da bodo verjetno v kratkem, kajti otoki so šele na začetku svoje poti razvoja.

4 SWOT ANALIZA TRAJNOSTNEGA TURIZMA NA ZELENORTSKIH OTOKIH

Z SWOT analizo sem analizirala prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih. Samo analizo sem razdelila na štiri dele, kjer sem upoštevala tri stebre razvoja trajnostnega turizma. To so ekološko, ekonomsko ter družbeno-politično okolje. Zaradi lažje interpretacije sem ekološko okolje razdelila na naravno in kulturno-socialno okolje.

Tabela 8: SWOT analiza trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih

	Naravno okolje	Ekonomsko okolje	Kulturno-socialno okolje	Družbeno-politično okolje
Prednosti	-Lepe, dolge peščene plaže -Celoletna primerna klima -Izredne naravne danosti -Čisto okolje, flora & favna -Velika morska biodiverziteta -Dobro ohranjeno naravno okolje -Veliko dragocene krajine in naravnih območij, ki so primerna za varovanje ali so že zavarovana -Želve caretta caretta, kiti grbavci	-Interes kapitala za investicije v turizem -Raznolika turistična ponudba (predvsem rekreativna dejavnost) -Možnost aktivnih počitnic v neokrnjeni naravi -Zboljšanje infrastrukture (oskrba z vodo in elektriko, ceste, telekomunikacije, itd.) in poslovne infrastrukture -Srednja oddaljenost od Evrope (5 ur z letalom)	-Mir in varnost (z vidika demografije in z vidika turizma) -Odperte potrebe po kadrih (gradbeništvo, turizem) -Trajnostni razvoj neizrabljenih možnosti kulturnega turizma / razvoj trajnostnega kulturnega turizma za uveljavitev in vzdrževanje objektov, namenjenih kulturnim dejavnostim	-Implementacija trajnostnega turističnega koncepta s strani dobrih praks -Nadgradnja nacionalnih konceptov z lokalnimi

Nadaljevanje

Se nadaljuje

	Naravno okolje	Ekonomsko okolje	Kulturno-socialno okolje	Družbeno-politično okolje
Priložnosti	-Usmerjanje razvoja turizma v trajnostni razvoj -Izkoristiti naravne lepote in neokrnjenost kot pozitivno vrednoto -Izumrtje ogroženih živalskih vrst -Izkoristiti ekološke vire energije (npr. veter, sonce)	-Postati pomembna in atraktivna turistična destinacija za celotno Evropo -Oblikovanje okoljskih standardov in dejavnosti spremljanja -Razvoj tržne blagovne znamke destinacije -Razvoj obnovljivih virov energije	-Izboljšana podoba otokov in privlačnega življenjskega okolja bo privabila izobraženo delovno silo in investicije -Izboljšana dostopnost do zdravstvenih, izobraževalnih, socialnih in drugih storitev -Izboljšane kapacitete za čezmejno sodelovanje in regionalni razvoj s pomočjo finančnih instrumentov EU	-Izboljšanje koncepta trajnostnega turističnega razvoja
Slabosti	-Neenakomeren razvoj destinacije (skoncentriran turistični razvoj) -Slabo izvajanje okoljske zakonodaje -Nizka stopnja okoljske ozaveščenosti med prebivalci -Nezadostna komunalna infrastruktura	-Pomanjkanje prometne mreže navezane na glavne prometne koridorje EU (lokalna in sekundarna prometna infrastruktura v območju je slabo razvita) -Nepovezanost gospodarskih subjektov in stihijski razvoj destinacije -Omejenost obstoječe infrastrukture v destinaciji -»Apartmanizacija« oz nesistematično širjenje apartmajev	-Premalo izobraženega in usposobljenega kadra, ki bi živel za turizem oziroma s turizmom -Sezonski turizem in pomanjkanje delovne sile v nekaterih delih -Pomanjkanje znanja in izkušenj s finančnimi instrumenti -Pasivnost ljudi pri realizaciji možnih ponudb in razvoj idej -Odseljevanje ljudi	-Kršitev trajnostnega turističnega koncepta

Nadaljevanje

Se nadaljuje

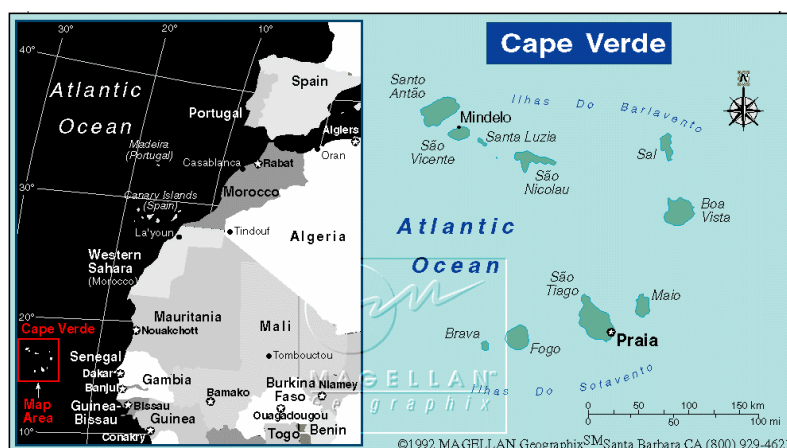
	Naravno okolje	Ekonomsko okolje	Kulturno-socialno okolje	Družbeno-politično okolje
Nevarnosti	-Masovni turizem -Problem naravnih virov -Izumrtje želv caret -Uničenje plaže z izgradnjo apartmajskih hiš in hotelov (preprečevanje migracije peska) -Prevelika točkovna obremenitev okolja -Prevelika in nesistematična pozidava na območjih primernih za razvoj ali širitev turistične ponudbe	-Vse večji razvoj turizma brez ustreznega upravljanja obiska in (kanalizacijske) infrastrukture lahko negativno vplivata na okolje (vode itd.)	-Odseljevanje izobraženega prebivalstva	-Preveč kršitev trajnostnega turističnega koncepta

4.1 Swot analiza naravnega okolja trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih

Ekološko okolje je v splošni definiciji razdeljeno na naravno, kulturno in socialno okolje. Zaradi lažje analize sem naravno okolje ter kulturno-socialno, kot del ekološkega okolja, opisala posebej.

Najpomembnejši dejavnik trajnostnega turizma predstavlja naravno okolje. Kajti brez ohranjenega naravnega okolja v prvi vrsti praktično ne moremo govoriti o trajnostnem razvoju. Naravne značilnosti Zelenortskih otokov so pri razvoju turizma in ostalih dejavnostih odigrale zelo pomembno vlogo. Zaradi neokrnjene narave, ugodne klime, nedostopnosti ter same lege so otoki v zadnjih letih postali prepoznavni in vedno bolj obiskani.

Slika 8: Zemljevid Zelenortskih otokov

Vir: Encarta, 2007.

Tabela 9: Geografske značilnosti Zelenortskih otokov

Kazalnik	Opis kazalnika
Lokacija	otočje leži 500 km od zahodne afriške obale, na isti geografski širini kot Senegal
Geografske koordinate	16° severno, 24° zahodno
Površina	4033 km ²
Klima	subtropsko suho podnebje z vročimi in sušnimi poletji
Naravna bogastva	sol, bazaltna skala, apnenec ribe

Vir: INE, 2007.

SWOT analiza Zelenortskih otokov kaže, da so otoki zanimiva turistična destinacija z lepimi, dolgimi peščenimi plažami, ki privabljajo turiste skozi vse letne čase. Najbolj zanimiva je destinacija v zimskem in jesenskem obdobju, ko je v preostalih delih Evrope hladno in mrzlo, na Zelenortskih otokih pa je zaradi same lege otokov toplo in sončno. Nahajajo se zahodno od najbolj zahodne točke afriške celine, na 16° severne geografske širine in 24° zahodne geografske dolžine (tabela 7). Arhipelag je sestavljen iz deset večjih otokov, ki se delijo na dve skupini: privetrni in zavetrni otoki. Privetrna ali Barlavento skupina leži na severu, sestavljajo jo otoki Santo Antão, São Vicente, São Nicolau, Santa Luzia, Sal in Boa Vista; zavetrna ali Sotavento skupina pa leži na jugu, sestavljajo jo otoki São Tiago, Brava, Fogo in Maio. To je lepo vidno s slike 9. Celotna površina Zelenortskih otokov je 4,033 km², kar je za primerjavo približno petkrat manj kot je površina Slovenije.

Otoki so z ekološkega vidika zelo zanimivi, kajti ogromno je še neokrnjene narave, kjer svoje zatočišče iščejo ogrožene živalske vrste. Naj omenim želve caretta caretta, ki vsako

leto na plažah valijo svoja jajca in tako skrbijo za razmnoževanje vrste. Nevarnost njihovega izumrtja je predvsem v tem, da turisti, ki svoje užitke iščejo v vožnji z štiri kolesniki uničujejo njihova gnezdišča. Posamezniki se trudijo, da bi preprečili tovrstno početje in skušajo zavarovati ta območja. Turiste vodijo na ogled gnezdišč organizirano. Seveda bi bil potreben kanček previdnosti, kajti brez nje lahko vse skupaj zaide v skrajnost in postane večja nevarnost za okolje in same ogrožene vrste kot korist v smislu turizma. Ljudi, ki bi se ukvarjali s tovrstno dejavnostjo, bi bilo treba izobraziti, da bi kasneje prenašali znanje na turiste. Zаметki ekoturizma se tako, lahko rečem, že snujejo, vendar bi pri tem potrebovali pomoč vlade in njenih institucij. Zakonsko bi bilo treba zavarovati večja območja kot naravne parke ali rezervate, kjer bi bilo izvajanje določenih aktivnosti omejeno. S tem bi uresničili trajnostni razvoj turizma na otokih, same prebivalce otokov pa bi bilo treba ozaveštevati o okoljski problematiki in jim na ta način pomagati, da ohranijo otoke prvinske.

Trenutno negativno stran razvoja turizma oziroma samo nevarnost vidim tudi v tem, da je preveč skoncentriran na določenih destinacijah. Na ta način se preobremenjuje okolje in destinacijo neenakomerno razvija. Prihaja do razvoja masovnega turizma. Sama infrastruktura je preobremenjena, zato prihaja do izpadov električne energije. Priložnosti pri tem vidim predvsem v izgradnji zelenih virov energije, kot so vetrne elektrarne in sončni kolektorji, katere bi lahko imela vsaka hiša. Na otoku oziroma celotnem otočju je več kot polovica dni v letu sončnih, zato bi lahko izkoriščali sončno energijo in se tako izognili oziroma deloma zmanjšali onesnaženost in potrebo po električni energiji, ki jo sedaj pridobivajo s pomočjo generatorjev in nafte. Žal tuji kot tudi domači investitorji še ne vidijo prednosti tega, vendar se vsi zavedajo, da bo na tem treba kaj storiti.

Vedno hujše suše ter redke padavine, večinoma avgusta in septembra (povprečno pade manj kot 250 mm padavin), so naraščajoč problem na tem skalnatem arhipelagu, ki nima obnovljivih virov sveže vode. Samo 74 % prebivalstva ima dostop do pitne vode in samo 71 % ima dostop do sanitarij. Vodo razsoljujejo, kajti zaloge podtalne vode so premajhne. Tudi vso odpadno vodo bi lahko ponovno uporabili za zalivanje rož, zelenic in na način poskušali ozeleniti otoke, ki so jih uničili z pretirano pašo in zasaditvijo akacije. Trenutna vegetacija na otokih je redka, sestavljena iz raznega grmičevja, aloe in drugih rastlin, ki so odporne na suho klimo in pomanjkanje vode. Otoki se nahajajo v pasu pasatnih vetrov, zato so gorati predeli na svojih severo vzhodnih straneh poraščeni z bujno vegetacijo in toliko bolj zanimivi za obiskovalce. Klima je sicer subtropska in suha, pasati pa pihajo večinoma v zimski polovici leta. Od leta 1970 do leta 1990 so otočje prizadele katastrofalne suše, ki so povzročile hudo pomanjkanje hrane. V tem času je bilo otočje skoraj izključno odvisno od mednarodne pomoči. Povprečna januarska temperatura je 20–25 °C, povprečna julijska pa 24–28 °C.

Problem prekomerne pozidanosti obalnih predelov je tudi v tem, da ne prihaja več do migracije peska v neposredno območje morja in tako plaže postajajo kamnite. Če se bo

gradnja nadaljevala v to smer, lahko v nekaj letih pričakujemo, da bo abrazija (morska erozija) izpodjedla obalo, ker napredovanje peščenih sipin enostavno ne more preko ovir, kot so nekaj metrov visoke stavbe. Tako bodo peščene obale na določenih mestih enostavno izginile, zamenjali pa jih bodo korale in kamenje, in tako izgubile čar za premnoge turiste.

4.2 Swot analiza ekonomskega okolja trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih

Zelenortski otoki so od Evrope oziroma večjih evropski prestolnic oddaljeni približno 5 ur vožnje z letalom, kar je v primerjavi z ostalimi destinacijami, ki nudijo ugodno klimo v zimski polovici leta, dokaj blizu. Pred časom so bile letalske povezave problematične, sedaj pa so na skoraj vseh otokih zgradili mednarodna letališča, tako je prevoz močno izboljšán, ne morem pa trditi, da je dober. Z izboljšanjem prometno-komunikacijskega omrežja se je interes tujega kapitala še povečal, cene nepremičnin pa so poskočile, ker je trenutna ponudba manjša od povpraševanja. Vsakdo, ki je imel denar, je lahko kupil kos zemlje in na njem gradil svojo nepremičnino. Dopuščali so izgradnjo in se niso obremenjevali s stilom oziroma videzom krajine, ki ni bila plansko zasnovana.

Zanimivo je, da povezave otokov s trajektnimi linijami oziroma ladjami še vedno ni. Možen je le prevoz z ribiškimi barkami. Za turista pa bi bil tak način potovanja zanimiv. Zaradi široke palete raznovrstnih naravnih danosti je na Zelenortskih otokih omogočena možnost različnih aktivnih počitnic in tako razvoj turizma. Možen je športni turizem, predvsem jadranje na deski zaradi konstantnih pasatnih vetrov, potapljanje zaradi velike biodiverzitete rastlinskega in živalskega sveta, trekking na območju vulkanov in hribovitega sveta, in še bi lahko naštevali.

S pomočjo promocij bi lahko Zelenortski otoki postali pomembna turistična destinacija in bi stala ob boku Egiptu in Kanarskim otokom. Izkoristiti bi bilo treba tudi sredstva Evropske unije, ki so namenjena za razvoj trajnostnega turizma.

4.3 Swot analiza kulturno-socialnega okolja trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih

Z vidika varnosti in miru so Zelenortski otoki zelo primerna turistična destinacija. Zaradi politične in ekonomske stabilnosti ni notranjih nemirov in nasprotij, kar se kaže tudi v odnosu do turistov oziroma tujcev, ki si želijo živeti na Zelenortskih otokih. Z razvojem turizma se neprestano odpirajo nove možnosti zaposlovanja domačega prebivalstva, tako v turističnem sektorju kot tudi v gradbenem sektorju.

Slabost je predvsem v tem, da je izobraženega in usposobljenega kadra predvsem kar se tiče turizma, premalo. Tisti, ki so izobraženi, pa se izseljujejo v druge države zaradi višjega dohodka. Problem so migracije prebivalstva, zato je vlada začela te migracije nadzorovati.

Prebivalci Zelenortskih otokov za izstop iz države potrebujejo vizo.

Opaziti je tudi pasivnost ljudi. Otoška ležernost in način življenja jim ne daje motivacije za napredek ter razvoj. Zadovoljni so s tem, kar imajo.

Treba bi bilo večji poudarek nameniti samemu izvoru naroda in to tudi tržiti s pomočjo vodenih ogledov in ohranjanja spomenikov kulturne dediščine, običajev in navad. Z izdelano samopodobo ter z večjim razvojem standarda v državi bi se začeli vračati tudi migrantje, kajti z malce truda je lahko kakovost življenja na otokih neprimerljivo boljša kot drugje. Trajnostni razvoj turizma je idealna možnost in vizija usmerjanja gospodarstva v to smer. Predvsem je primerna za razvoj turizma na otokih, ki imajo omejene možnosti razvoja. Razvoj je okolju ter ljudem prijazen in trenutno največja možnost, kjer lahko otočani uspejo, glede na to, da krajina ni primerna za razvoj kmetijstva in druge industrije.

4.4 Swot analiza družbeno-političnega okolja trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih

Politika Zelenortskih otokov se zaveda, da je potrebno razvoj otokov širiti predvsem v smeri trajnostnega koncepta. Učijo se iz primerov dobrih praks in skušajo na tak način implementirati kar se da dobro strategijo trajnostnega koncepta. Zavedajo se, da če bodo sledili primeru Kanarskih otokov, v prihodnosti ne bodo imeli koristi.

Zasnovali so celo delovno skupino, ki skrbi za trajnostni razvoj. V zadnjem letu, pa se je na to temo organiziralo tudi nekaj seminarjev ter kongresov.

Problem je predvsem tam, kjer so zahteve določenih investorjev prevelike in prezahtevne. Zaradi navidezno večjih dobičkov kršijo koncept trajnostnega turizma. Večjo nevarnost vidim predvsem v tem, če bo takih investorjev preveč. Vlada bi morala take projekte prekiniti ali investitorje na določen način kaznovati.

5 ŠTUDIJA PRIMERA TRAJNOSTNEGA TURIZMA (TT) NA PRIMERU OTOKA BOA VISTA NA ZELENOTRSKIH OTOKIH

Mali otoki predstavljajo izziv pri uvajanju trajnostnega turizma. Na otokih so ponavadi omejeni viri, ekonomske in socialne aktivnosti so skoncentrirane na obalnem pasu in povezava med ekonomsko, okoljsko, socialno, kulturno in politično sfero je močna. Če na razvoj turizma na majhnih otokih gledamo dolgoročno je potrebno turizem usmerjati trajnostno.

Na študiji primera se bom osredotočila predvsem na to, kako meriti trajnostne kazalce na primeru otoka Boa Vista, enega izmed desetih otokov Zelenortskega otočja. V literaturi sem zasledila različne načine merjenja trajnostnega turizma. Odločila sem se za Visit indikatorje trajnostnega turizma.

Zaradi pomanjkanja sekundarnih podatkov pri študiji primera sem si pomagala s primarnimi podatki, in sicer z rezultati ankete, ki je bila izvedena meseca marca leta 2007 med naključno izbranimi turisti na otoku Boa Vista na Zelenortskih otokih. Sama anketa je bila v osnovi zasnovana za potrebe projekta Naturalia, ki ga v sodelovanju s Kanarskimi otoki izvaja Evropska unija. S pomočjo rezultatov so želeli izvedeti kakšen tip ljudi hodi na Zelenortske otoke, kakšne so njihove želje, potrebe in kaj jih privlači na otokih. Vsebuje vprašanja, ki se nanašajo tako na merjenje značilnosti in potovalnih želja turistov na Zelenortskih otokih kakor tudi sociodemografske značilnosti anketirancev. Skoraj vsa vprašanja so strukturirana z vnaprej pripravljenimi odgovori, le nekaj je takih, kjer mora vprašani dejansko vpisati število (npr. leto rojstva). Uporabljena je Likertova več stopenjska ocenjevalna lestvica, kjer se mora vprašani opredeliti na lestvici od 1 do 5 ali od 1 do 10. (Priloga 1).

Slika 9:Plaža na otoku Boa Vista

Vir: Špela Buh, 2007.

Boa Vista ali Otok najlepših plaž je od otoka Sal oddaljen le 50 km. Po velikosti je tretji največji otok v celotnem otočju Zelenortskih otokov in tudi eden najmanj obljudenih. Otok je trenutno v tranziciji in lahko čez čas postane »eldorado« za 3S počitnice (sun, sand, sea).

Postavitev mednarodnega letališča je eden izmed ključnih dejavnikov ter korak k razvoju take vrste turizma. V časovni perspektivi od 15 do 20 let naj bi na otoku zraslo približno 47 tisoč novih prenočitvenih kapacitet v okviru treh turističnih regij (SDTIBM, 2008).

5.1 Analiza trenutnega stanja

Po Butlerju (1980) se Zelenortski otoki (otok Boa Vista) trenutno nahajajo v 3 fazi-razvoja, saj so v zadnjih petih letih postali zelo zanimivi za tuje investitorje, ki so začeli vlagati v turistično infrastrukturo in superstrukturo. Sprva so bile tuje neposredne investicije skoncentrirane le na otoku Sal, kasneje pa so turistično zanimivi postali tudi ostali otoki, med njimi tudi otok Boa Vista.

Razlog za to leži v prenočitvenih kapacitetah in ostali infrastrukturi, ki ne omogoča razvoja masovnega turizma. Turistični razvoj otoka je planiran in je sestavljen iz treh turističnih con: Chaveja, Varandinha in Santa Monice. Trenutno je eden izmed večjih italijanskih projektov na otoku »Venta Club«, projekt Ventaglia, ki ima kapaciteto tisoč postelj. To je zaprt kompleks, kjer turisti le s težavo občutijo pristnost otoka. Sam turistični kompleks se nahaja na centralnem Chaveju.

V oktobru 2008 so odprli Hotel Riu Karamboa, ki ima 1500 prenočitvenih kapacitet in se nahaja v Južnem Chaveju. O ostalih projektih se trenutno še ne govori.

Po medijih je zaslediti, da je oblast odprta za ideje in je pripravljena poslušati. Zato je na plodna tla naletel tudi projekt Naturalia v okviru Evropske unije. Člani projektne skupine s svojo politiko o varovanju naravnega okolja skušajo prepričati, da je lahko sam razvoj turizma milejši in ne tako agresiven za okolje in njihove prebivalce. Predvsem pa je treba slediti vladnim planom, ki temeljijo na trajnostnem turizmu.

5.2 Indikatorji trajnostnega turizma na Boa Visti

Že v drugem poglavju sem opisala indikatorje, ki so možen način merjenja trajnostnega razvoja turizma na destinaciji in po Butleju (1999) je termin trajnostnega turizma brez indikatorjev brez pomena. Glede na to, da so Zelenortski otoki, natančneje otok Boa Vista, še na začetku svojega razvoja, določenih kazalcev, po katerih bi bilo možno meriti sam trajnostni razvoj, še ni. Žal INE (Instituto nacional de Estatística de Cabo Verde) ne beleži določenih kazalcev, ki bi mi lahko pri tej študiji prišli prav. Tu sem zato ponekod

kvantitativne podatke zamenjala za kvalitativne. Vsak sklop indikatorjev (Politično uresničevanje TT, Okoljski indikatorji TT, Socialno-kulturni indikatorji TT ter Ekonomski indikatorji TT) sem na koncu s pomočjo kazalcev in svoje lastne presoje označila z 1–nizko, 2–srednje ali 3–visoko uresničevanje trajnostnega turizma.

5.2.1 Indikatorji politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turističnega razvoja

V zadnjih nekaj letih se je ozaveščenost na Zelenortskih otokih s strani politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turističnega razvoja močno izboljšala in namenjena ji je vedno večja pozornost.

Tabela 10: Indikatorji politične uresničljivosti koncepta trajnostnega turističnega razvoja

Št.	Indikator	Opis indikatorja	Ocena
A-1	Lokalne politike za trajnostni razvoj turističnih destinacij	Odločitev za strategijo trajnostnega razvoja Obstoj ekološkega akcijskega plana Število področij, ki jih plan pokriva (transport, raba prostora, biološka pestrost, energija, voda, socialni vidiki, ekonomski vidiki)	3
A-2	Vključevanje vseh deležnikov	Ali so vsi deležniki kontinuirano vključeni v oblikovanje, revizijo in spremljanje strategije trajnostnega razvoja Koliko je zaposlenih za implementacijo ciljev trajnostnega razvoja (število)	3
A-3	Inventarizacija kulturnih privlačnosti	Spomeniki, UNESCO lista...	2
A-4	Inventarizacija naravnih privlačnosti	Npr. zaščiteni področja, habitati... Natura 2000	2
A-5	Število obratov z eko znakom, ISO 14000 ali EMAS	Število hotelov, restavracij, šotorišč in drugih privlačnosti	2
A-6	Število plaž z modro zastavo in celotno število plaž s spremljanjem kakovosti vode		1

Leta 2004 je bil napisan s strani Zelenortske vlade nacionalni akcijski načrt pod okriljem Barbadoškega plana. V njem so določili, da se mora turizem razvijati v smeri trajnostnega razvoja. Kljub smernicam je bil turizem še vedno usmerjen predvsem v hiter zaslužek.

Prav zaradi trenja med ohranjanjem biodiverzitete ter naravnega okolja na eni strani ter razvoju turizma na drugi strani je vlada ustanovila organizacijo z imenom SDTIBM

Na otoku Boa Vista so izgradnji predvideli 33 % površja, ostalo pa želijo pustiti ogroženim rastlinskim in živalskim vrstam. Določili so posebno zanimiva območja, ki jih želijo zavarovati (slika 10). Zanimivo je njihovo poimenovanje. Vsako območje ima logotip po živalski oziroma rastlinski vrsti, ki je na tem območju najbolj zastopana. Kot primer naj omenim območje, ki ima logotip želve, flaminga, morskega psa itd.

[illegible]

V akcijskem planu in načrtovanju izgradnje turističnih objektov so upoštevali migracije peska. Zavedajo se nevarnosti izgube lepih peščenih plaž, če bodo preprečili migracije peska na obalo, zato so namenoma pustili določena območja, kjer je ta migracija mogoča. Na sliki 11 je območje migracij peska označeno z rumeno barvo.

Slika 11: Planiranje turistične cone Chave

Vir: Ambiente: O património natural da Boa Vista, SDTIBM, 2008.

Trenutno je v organizaciji SDTIBM zaposlenih 37 strokovnjakov, na otoku Boa Vista pa 7. To število se je od ustanovitve organizacije v letu 2005 do danes skoraj podvojilo. Poleg njih so še štirje prostovoljci, ki se zavzemajo za trajnostni razvoj turizma na otoku Boa Vista, ki so začetniki evropskega projekta Naturalia na Zelenortskih otokih, sedaj pa sodelujejo pri izobraževanju in ozaveščanju lokalnega prebivalstva o ohranjanju okolja ter ogroženih živalskih vrstah.

Otok Boa Vista žal nima veliko kulturnih spomenikov. Omembe vredno je najstarejše naselje na otoku, ki se imenuje Cural Velho. Ostale so ruševine vasi, kamor domačini oziroma lokalni vodiči zelo radi vozijo turiste. V glavnem mestu Sal Rei, ki v prevodu pomeni Kralj soli, so ostanki solin ter spomenik osamosvojitvi otokov izpod portugalske vladavine. Ostanek kulturne dediščine predstavljajo ostanki tovarne opeke, kateri ne namenjajo veliko pozornosti in ob boku turistične cone Chave zelo hitro propada.

Vlada se je v zadnjih letih začela zavedati pomena naravnih rezervatov ter zaščitenih območij, zato je upoštevala tudi predlog SDTIM-ja o predelu, ki je namenjen razvoju turizma, ter predelu, kjer bo narava ostala bolj ali manj nedotaknjena.

Z Naturo 2000 so zavarovali območja, kjer vsako leto gnezdijo želve careta careta. Na Boa Vista gnezdi 90 % želv celotnega arhipelaga in so tretje najpomembnejše območje na svetu takoj za Omanom ter Južno Florido. Vsako leto ubijejo tisoč želv, ki pridejo na obalo zvalit jajca. To predstavlja nekje med 6 in 10 % celotne populacije na Boa Vista. Za ohranitev ter njihovo varovanje so ustanovili celo fundacijo za varovanje želv. Nekaj primerkov so celo označili z oddajniki, da jih lahko izsledijo (Turtle Foundation, 2008). S pomočjo varuhov ter organiziranih delavnic poskušajo ozavestiti tako domačine kot turiste.

Slika 12: Ogrožena skupina želv Careta Careta

Vir: Špela Buh, 2008.

Žal lahko dosedaj le za en turistični obrat na otoku Boa Vista trdim, da je v skladu s trajnostnim razvojem, in to je vas Spinguera.

Da bi dokazali, da je na otoku možen razvoj trajnostnega turizma, so na območju bivših razvalin mesta Spingueira zgradili 10 bungalovov, kje gostom ponujajo popolno doživetje otoka. Sama vas je samozadostna kar se tiče električne energije in vode. Električno pridobivajo s pomočjo vetrne energije, vodo, ki je večni problem na otoku pa črpajo iz podzemne vrtine. Imajo jo celo toliko, da jo stekleničijo za svoje lastne potrebe, nekaj pa jo celo tržijo. Več informacij o sami vasi je dostopnih na spletnem naslovu vasi Spinguera (www.spinguera.com).

Vas Spinguera je tipičen primer elitnega turizma, ki je usmerjen v trajnostni razvoj, in na podlagi tega primera bi bilo treba zgraditi še več podobnih.

Slika 13: Primer trajnostno usmerjenega turizma na otoku Boa Vista (Vas Spinguera)

Vir: Špela Buh, 2007

Turizem je na otoku Boa Vista šele v povojih, zato še ne spremljajo števila plaž, kjer bi spremljali kakovost vode. Lahko pa z zagotovostjo trdim, da problemov glede onesnaženosti morske vode še nimajo.

5.2.2 Okoljski (naravni) indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Okoljski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja se nanašajo predvsem na indikatorje, katere bi morala upoštevati praktično vsaka turistična destinacija, ker opisujejo stanje naravnih virov.

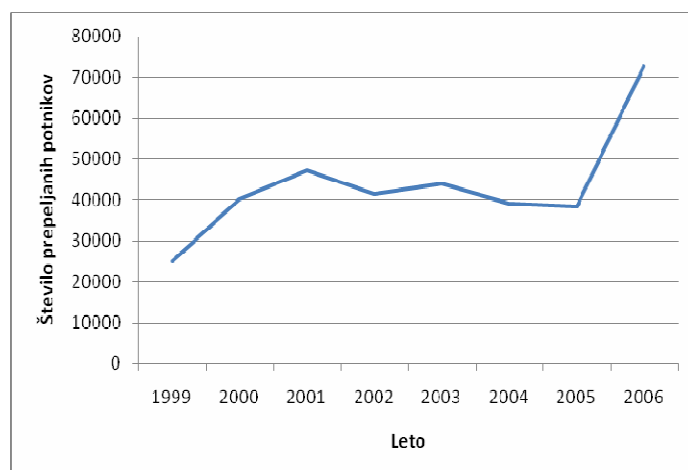
Tabela 11: Okoljski (naravni) indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Št.	Indikator	Merjenje indikatorja	Opis indikatorja	Ocena
B-1	Turistični transport	% okolju prijaznih transportnih sredstev	Struktura turistov glede na vrsto prevoznega sredstva	1
B-2	Planiranje zmogljivosti, raba okolja, biodiverziteta	Maksimalna gostota prebivalstva na km ²	Tabela o številu stalnih prebivalcev in obiskovalcev	2
B-3	Energija	Energija iz obnovljivih virov	Delež potrošene energije iz obnovljivih virov v celotni potrošnji	1
B-4	Voda	Trajnostna raba vodnih virov	Delež uvožene vode, delež vode, pridobljene iz morske vode...	2
B-5	Ravnanje z odpadki	Recikliranje	Odstotek ločevanja odpadkov v celotni količini odpadkov	1

Večina turistov na Zelenortske otoke oziroma na otok Boa Vista pride z letalom. Ponudba je bila do nedavnega še zelo slaba. Letela je le lokalna linija TACV ter Cabo Verde Express. Od leta 1999 do 2006 se je število prepeljanih potnikov potrojila in prišla na 72 756 potnikov (slika 16).

Z obratovanjem mednarodnega letališča ob koncu leta 2007 se je povečalo tudi število gostov. Žal podatkov o točnem številu prepeljanih gostov še ni, lahko pa z gotovostjo trdim, da se je le-to močno povečalo. Na otok so začeli leteti čarterji podjetja Tuifly, Lauda Livingston ter Neossair, ki s svojimi letali na teden letijo šestkrat.

Slika 14: Število prepeljanih potnikov z letali v letih od 1999 do 2006

Vir: Transportes aereos, INE, 2008.

Kar se tiče cestnega transporta, lahko omenim, da je ta bolj slab. Glavno cesto na otoku so uredili šele ob izgradnji mednarodnega letališča. Zaradi dragih carin ter taks je avtomobilov na otoku dokaj malo.

Na otoku je zelo popularna vožnja s štirikolesniki. Zaradi gnezdišč želv na sami obali, je vožnja z njimi v neposredni bližini morja prepovedana oziroma je možna le organizirano.

Slika 15: Cestno omrežje na otoku Boa Vista

Vir: Vias estruturantes de Boa Vista e Maio, SDTIBM, 2008.

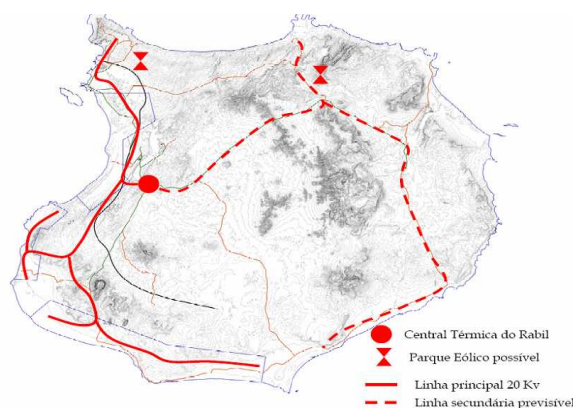
Slika 15 prikazuje trenutno cestno omrežje na otoku. Po podatkih INE jih je skupaj za 29,2 kilometra, od tega jih je 13 % dobrih, 7 % srednjih ter 80 % slabih. Netlakovanih in neasfaltiranih cest imajo še približno 70 kilometrov. Problem netlakovanih cest je ta, da kmalu postanejo neprevozne, zato se vozi kar vzporedno z njimi. To pa predstavlja problem živalskemu in rastlinskemu svetu.

Trenutno na otoku na dan ne more bivati večje število turistov kot je prebivalcev. Žal točnih podatkov ni bilo mogoče dobiti. Delež trenutno predstavlja manj kot 50 %, vendar se bo zelo kmalu povečal na račun turistov s pospešeno gradnjo in razvojem. Po napovedih naj bi se število turistov povečalo v naslednjih petih letih za več kot desetkrat.

V času portugalske kolonizacije Zelenortskih otokov so na otoku Boa Vista postavili tri vetrne elektrarne kot pilotni projekt pridobivanja zelene energije s pomočjo vetra. Celotno otočje leži v pasu pasatnih vetrov, tako da imajo skozi vse leto dokaj konstanten veter. Zaradi problemov vzdrževanja vetrnih elektrarn je projekt enostavno propadel. Letos je vlada podpisala sporazum z Evropsko unijo, kjer so se dogovorili za finančno pomoč pri izgradnji vetrnih elektrarn. Te so predvidene na otoku Sal, Boa Vista ter Santiago. Projekt naj bi bil dokončan v letu 2009.

Kot prikazuje slika 16, je projekt SDTIM-ja, da se vetrno energijo pridobiva na severu otoka. Prva bi bila postavljena na že obstoječi lokaciji, druga pa v bližini vasi Spingueira. Z vetrno energijo naj bi zadostili 20 % potreb po energiji.

Slika 16: Načrt električnega omrežja na otoku Boa Vista s strani SDTIM-ja

Vir: Projects of Infra-structuring, SDTIM, 2008.

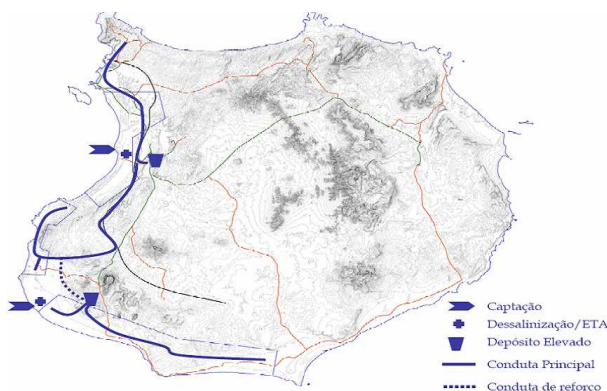
Zaradi vedno večjih potreb po energiji bi bilo treba izkoristiti še sončno energijo, kajti več kot tri četrtine leta je na Zelenortskih otokih sonce. To bi lahko izkoristili predvsem mali investitorji in strehe svojih hiš opremili s sončnimi korektorji.

Boa Vista pridobiva večino sladke vode iz slane morske vode s pomočjo desalinizacije, ker podzemnih zalog sladke vode nima. Edini primer je načrpana voda iz okolice vasi Spingueira, ki jo tudi nekaj stekleničijo. Na otoku je po večjem nalivu tudi možno črpati vodo iz reke Ribeire, ki pa ni primerna za pitje in jo načrpano transportirajo s cisternami. Vsi hotelski kompleksi si vodo za potrebo turistov in celotnega hotela načrpajo sami. Problematičen je le način, kajti pri procesu desalinizacije uporabljajo generatorje na nafto.

Vodovodno omrežje je trenutno slabo in pokriva le mesto Sal Rei. Ga bo pa treba razviti.

Vso uporabljeno vodo bi lahko ponovno uporabili za zalivanje rož ali namakanje, vendar to prakticirajo le v hotelih.

Slika 17: Načrt vodovodnega omrežja na otoku Boa Vista s strani SDTIBM-ja

Vir: Apresentação infraestruturas, SDTIBM, 2008.

Ločevanja odpadkov žal še ni. Otoki so sami zadolženi za ravnanje z odpadki. Vladne oziroma državne politike o ekološkem ravnanju z odpadki še ni, je pa potrebna, ker se s povečevanjem števila turistov povečuje tudi število odpadkov. Po izračunih SDTIBN-ja naj bi na Boa Visti turisti na dan proizvedli 1,5 kg odpadkov, medtem ko ga domače prebivalstvo 1 kg.

Trenutno je politika ravnanja z odpadki na otoku takšna, da jih sežigajo, ostanke pa odlagajo na zato določenem mestu.

5.2.3 Socialno-kulturni indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Socialno-kulturni indikatorji trajnostnega turističnega razvoja se nanašajo predvsem na turistične delavce, samo fluktuacijo zaposlovanja, delež turistov ter samo varnost. Žal vseh podatkov ni bilo moč dobiti, zato so ponekod predstavljene samo ocene.

Tabela 12: Socialno-kulturni indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Št.	Indikator	Opis indikatorja	Ocena
C-1	Nerezidenčni turistični delavci	Delež nerezidenčnih turističnih delavcev v celotnem Število zaposlenih v turizmu Sezonski indeksi nerezidenčnih turističnih delavcev	2
C-2	Fluktuacija	Povprečno trajanje zaposlitvene pogodbe v turizmu	3
C-3	Nerezidenčno lastništvo zemlje	Delež zemljišč v lasti nerezidentov	3
C-4	Varnost	Število kraj	2
C-5	Razmerje med domačini in obiskovalci	Delež turisti/obiskovalci	2

Največkrat so investitorji večjih turističnih projektov tujci. Ti so se v večini primerov odločili bivati na otoku. Podobno velja za vse tiste, ki so se preselili iz drugih otokov in so na Boa Visti dobili zaposlitev, vendar točnega števila o nerezidenčnih delavcih ni bilo moč dobiti.

Situacija na Zelenortskih otokih je trenutno taka, da gre večina s trebuhom za kruhom. Prav zato je migracija ljudi znotraj države in tudi čez meje zelo velika in jo poskušajo omejevati.

Po analizi SDTIBM-ja naj bi od celotnega števila ljudi, ki lahko biva na otoku Boa Vista, turisti predstavljali približno 32,5 % ljudi, od tega bi jih bilo direktno zaposlenih v turizmu 7,9 %, posredno pa 36 %. Ostalo prebivalstvo naj bi predstavljalo 23,5 odstotni delež.

Glede na to, da so Zelenortski otoki celoletna turistična destinacija, za enkrat še nimajo zelo izrazite fluktuacije dela. V več primerih primanjkuje kvalificirane delovne sile, zato med otoki prihaja do selitev prebivalstva. Kot primer naj omenim odprtje mednarodnega letališča na otoku Boa Vista. Samo letališče je bilo praktično že pripravljeno, vendar niso imeli dovolj usposobljenih ljudi. Ti so kasneje prišli z otokov Santiago in São Vicente.

Po pogovorih z domačini, ki so zaposleni v hotelirstvu, lahko rečem, da imajo le-ti letne pogodbe dela, katere podaljšujejo, če je delodajalec z njimi zadovoljen, med tem ko tujci, ki delajo v hotelirstvu prihajajo za dobo 36 mesecev. To so predvsem mladi animatorji in vodiči.

Da ne bi prešlo lastništvo otoka Boa Vista v roke samo tujemu kapitalu, je vlada pod okriljem SDTIBM-ja omejila delež, ki se lahko proda oziroma ki je namenjen razvoju turistične dejavnosti. Dodelili so, da več kot tretjina celotnega otoka ne sme biti v rokah tujcev. Trenuten delež po podatkih občine Boa Vista je približno 15 %.

Zaradi številnih novih gradenj in dela v gradbeništvu je ogromno priseljencev iz Senegala. Ti za borno plačilo delajo cele dneve na vročini. Včasih pride do skušnjave in kateri iz med njih okrade kakega od turistov. Največkrat se to zgodi na plaži, ko vsi brezskrbno počivajo in uživajo v soncu in morju.

Po podatkih INE (2008) naj bi petino prebivalcev otoka Boa Vista predstavljali prebivalci drugih otokov Zelenortskih otokov, ki so na otok prišli zaradi dela. Tujcev je približno 23 %. Delež je verjetno še višji, ker jih večina ni prijavljenih. Z novimi investicijami pa se bo delež še povečeval.

5.2.4 Ekonomski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Ekonomski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja se kažejo predvsem v sezonski variabilnosti, v nastanitvenem sektorju ter nastanitvenih kapacitetah, lahko pa tudi v dolžini bivanja turistov.

Tabela 13: Ekonomski indikatorji trajnostnega turističnega razvoja

Št.	Indikator	Opis indikatorja	Ocena
D-1	Sezonska variabilnost	Indeksi sezone variabilnosti turističnega prometa	2
D-2	Fluktuacija	Delež turizma v celotnem BDP	2
D-3	Sezonska variabilnost v nastanitvenem sektorju	Tabela turističnih prenočitev po mesecih	2
D-4	Nastanitvene zmogljivosti	Nastanitvene zmogljivosti per capita	1
D-5	Dolžina bivanja	Povprečna doba bivanja	2

Sezonsko variabilnost turističnega prometa lahko v našem primeru enačimo s sezonsko variabilnostjo v nastanitvenem sektorju. Večja obiskanost otoka je v zimskih, hladnih mesecih. Ta delež je v primerjavi z ostalimi meseci večji za od 20 do 30 %.

Turizem predstavlja zelo pomembno dejavnost v gospodarstvu Zelenortskih otokov in predstavlja 75 % v celotnem BDP-ju.

Otok Boa Vista k celotnemu turizmu Zelenortskih otokov prispeva le 6,5 % (INE, 2007).

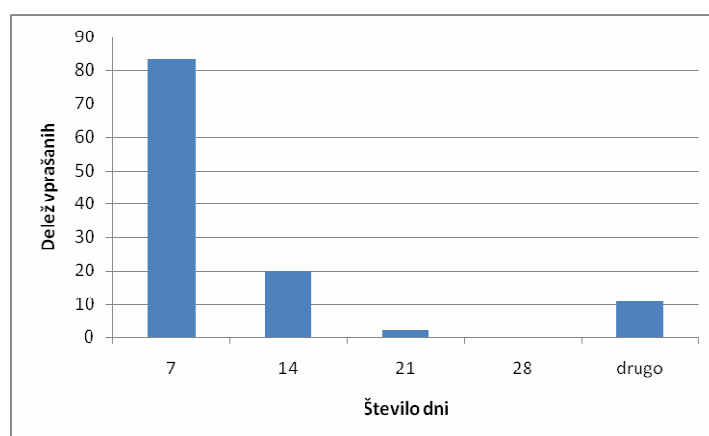
Zasedenost turističnih zmogljivosti je leta 2007 po podatkih INE na otoku Boa Vista znašala 32 %. Največja turistična obiskanost otoka je v zimskih mesecih, od novembra do aprila. V tem času je od 20 do 30 % več turistov kot v poletnih mesecih. Razlog je v tem, da si ljudje s hladne in deževne celine želijo morja in sonca. Pričakuje se, da se bo ta delež v prihodnje povečal.

Trenutno je na otoku 2500 turističnih postelj, kar predstavlja približno 50 odstotkov glede na število prebivalcev otoka. Od tega največji delež predstavlja hotel Venta Club in Hotel Riu Karamboa, ki je svoja vrata odprl novembra 2008. S strani vlade je že odobren nov turistični projekt, imenovan Baguincho golf & beach resort, ki bo trenutno število prenočitvenih zmogljivosti samo še podvojil. Pri planiranju zmogljivosti mislim, da bi morali upoštevati pesimistični scenarij in načrtovati manjše število postelj. Predvsem je pomembno, da se zadovolji potrebam. Če teh ni, potem se je bolje ustaviti. To pa se najboljše vidi v nekem časovnem intervalu.

Po podatkih INE (2008) je povprečna doba bivanja turistov na Zelenortskih otokih 4,3 dneva.

Analiza podatkov anketnega vprašalnika pa je pokazala, da največ turistov prihaja na Boa Vista za teden dni (skoraj tri četrtine vprašanih), le nekaj se jih odloči za daljše počitnice. Razlog lahko iščemo v ponudbah turističnih agencij, pri katerih je največji zaslužek, če gostje ostanejo le teden dni.

Slika 18: Čas bivanja turistov na Boa Visti

Po analizi Visit indikatorjev trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih sem prišla do zaključka, da gre turizem na otoku Boa Vista v smer trajnostnega razvoja. Povprečna

ocena indikatorjev znaša 2srednje uresničevanje trajnostnega turizma. Pri določenih indikatorjih bi se lahko kaj spremenilo. Kot na primer pretirano planiranje izgradnje prenočitvenih kapacitet. To za sabo potegne večje število turistov, večjo obremenitev za okolje, prezasedenost letalskega omrežja in nezadostno zmogljivost ostale infrastrukture. Problem je tudi v pomanjkanju hrane, ki jo morajo otoki večinoma uvoziti, z izjemo rib. Menim, da bi razvoj moral iti postopoma naprej. Med eno in drugo večjo investicijo oziroma projektom bi morale miniti določeno obdobje. Podpiram odločitev SDTIBM-ja o določitvi območja namenjenega turistični dejavnosti ter varovanju in le ogledom namenjenega drugega območja. Na ta način lahko zadovoljijo tako turistični dejavnosti kot tudi ljubiteljem in zagovornikom naravnega okolja.

Turizem je za državo, kot so Zelenortski otoki, edini možen potencial. Z razvojem letega lahko zmanjšajo revščino. Otoki še danes dobivajo denarno pomoč. Po podatkih Cabo Verde24 (www.caboverde24.com) je največ prispevajo Portugalska, Avstrija, Evropska unija.

5.3 Turistična ponudba in turisti, ki prihajajo na otok Boa Vista

Pri proučevanju trajnostnega turizma na Zelenortskih otokih oziroma otoku Boa Vista sem želela proučiti situacijo še z drugega zornega kota. Zanimalo me je, kako se sama destinacija trži ter kakšen tip turistov prihaja na Boa Visto. Predvsem sem želela proučiti, ali na Boa Visto prihajajo turisti, ki jim je koncept trajnostnega turizma blizu in se zaradi njega odločajo pri izbiri svoje počitniške destinacije. Dokazati sem želela, da turisti, ki prihajajo, ne iščejo le sonca, morja in peska (3S-počitnice) oziroma jih lahko enačimo s turizmom mase, ampak si želijo avanture in naravnih danosti. To sem raziskala s pomočjo ankete.

Ker je turizem na Zelenortskih otokih še v povojih, sem napravila analizo med turisti, ki so prišli na otok z namenom, da dobim nekakšen pregled, kakšne vrste ljudi se odločajo za obisk le-teh. Pri interpretaciji sem si pomagala z raziskavami, ki sta jih opravila avtorja Fennell in Smale (1992), ki sta predvsem namenila pozornost razliki med potrebami in željami ekoturistov (zagovornikom trajnostnega turizma) ter pripadnikov masovnega turizma. Če njune in lastne ugotovitve med seboj povežem, lahko ugotovim, da ekoturisti iščejo predvsem:

- manjše skupine, stran od množice turistov;
- doživetje novega in drugačnega načina življenja;
- povezavo z okoljem;
- informacije ter znanje v zvezi z okoljsko problematiko;
- druženje s podobno razmišljajočimi in zavednimi turisti;
- zabavo, fizično aktivnost;
- obiskovanje zgodovinskih krajev;

v nasprotju z masovnimi turisti, kateri se navdušujejo predvsem nad igralnštvom, nakupovanjem, zabavo, nočnim življenjem, zabavišnimi parki, velikimi mesti itd. (Fennell, 2003, str. 3435).

V splošnem naj bi bili ekoturisti boljše izobraženi, finančno preskrbljeni, izkušeni ter starejši v primerjavi s konvencionalnimi masovnimi turisti. Iščejo ponudbo z vrsto različnih aktivnosti in destinacijami ter so bolj naklonjeni skromnim, intimnim nastanitvenim zmogljivostim. Zanimajo jih predvsem turistični produkti z bolj ekološko občutljivo vsebino. Vse te njihove lastnosti omogočajo ekoturističnim ponudnikom preživetje, kljub velikim stroškom in manjšemu povpraševanju. Po drugi strani pa bi povečano število le-teh povzročilo dodatne negativne vplive na socialno in naravno okolje (Hall and Lew, 1998, str. 92).

V nadaljevanju navajam rezultate ankete, ki je bila izvedena leta 2007 med naključno izbranimi turisti na otoku Boa Vista na Zelenortskih otokih. Sama anketa je bila zasnovana za potrebe projekta Naturalia, ki ga v sodelovanju s Kanarskimi otoki izvaja Evropska unija. Raziskovalni instrument vsebuje vprašanja, ki se nanašajo tako na merjenje značilnosti in potovalnih želja turistov na Zelenortskih otokih, kakor tudi sociodemografske značilnosti anketirancev. Skoraj vsa vprašanja so strukturirana z vnaprej pripravljenimi odgovori na podlagi Likertove večstopenjske ocenjevalne lestvice (od 1 do 5 ali od 1 do 10). Le nekaj je takih, kjer mora vprašani dejansko vpisati število (npr. leto rojstva). Sama anketa je priložena v prilogi 1.

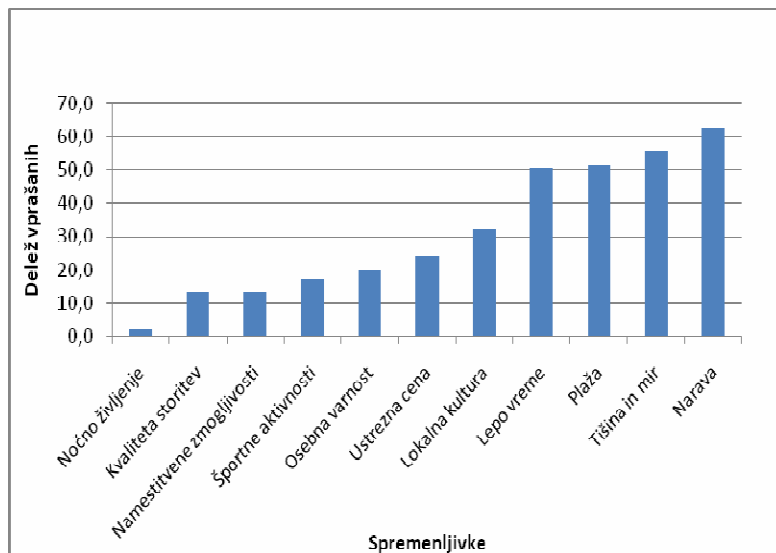
Iz omenjene ankete sem uporabila le tista anketna vprašanja, ki so mi pomagala pri analizi potovalnih navad in želja prihajajočih turistov v turistično destinacijo. Na podlagi teh podatkov sem ugotovila, ali se potovalna pričakovanja turistov ujemajo s politiko turističnega razvoja omenjenih otokov.

Izbor anketirancev je bil naključen. V analizo sem vključila 119 vprašalnikov, primernih za analizo. Pri odgovarjanju na vprašanja so imeli vprašani probleme zaradi nepoznavanja jezika. Vprašalnik je bil v angleškem jeziku, med-tem ko je odgovarjalo največ Italijanov.

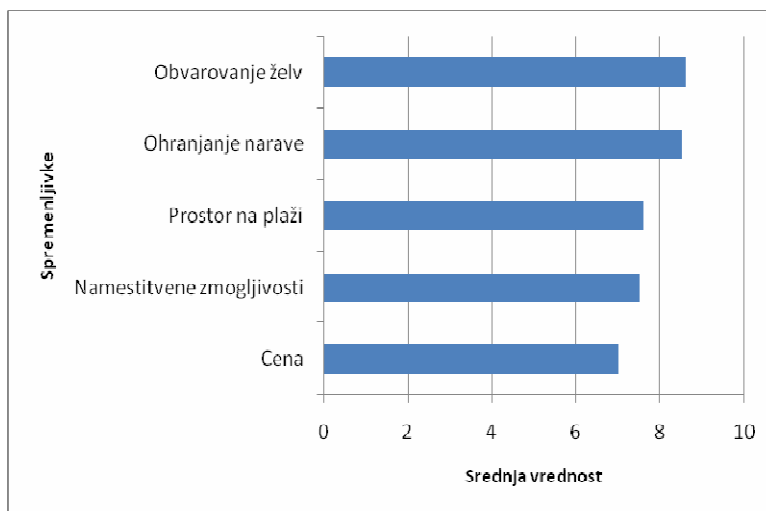
Ciljno skupino raziskave sestavlja za 2 % več žensk (52,1.%) kot moških (47,9 %). Največ vprašanih je bilo starih med 35 in 50 let, in to kar 40 %. Na podlagi aritmetične sredine sem ugotovila, da je srednja starost 43 let. Izobrazbena sestava vprašanih zavzema največji delež s končano fakulteto, 36,7 %, medtem ko aritmetična sredina pokaže nedokončano visoko šolo. Večina vprašanih je na Zelenortskih otokih preživela počitnice. To v veliki večini z družino ali v paru. Pri odgovoru o višini letnih dohodkov, kar 31 % vprašanih ni hotelo definirati višine letne plače. Upoštevani so bili le pravi deleži, brez upoštevanja manjkajočih. Največ jih prejema letni dohodek v višini med 24001 in 32000 evrov, medtem ko aritmetična sredina pade v razred med 32 001 in

40000. Oba razreda sta tako za naše, slovenske, kot tudi zelenortske razmere dokaj visoka.

Slika 19: Zakaj ste izbrali Zelenortske otoke (Boa Visto) za počitniško destinacijo?

Slika 20: Kaj je vplivalo na izbor Zelenortskih otokov kot turistične destinacije?

Legenda: 1-10 (1-nepomembno, 10-zelo pomembno)

Na vprašanje Zakaj ste izbrali Boa Visto za počitniško destinacijo? se jih je največ odločilo zaradi narave same (več kot 62 odstotkov), takoj za tem pa sledi mir in tišina, plaža ter lepo vreme. Kaj je vplivalo na izbor Zelenortskih otokov je bila najvišja ocena 8,6 pri obvarovanju želv ter 8,4 pri ohranjanju narave.

Že tu lahko potrdimo, da se večina turistov za Zelenortske otoke odloči zaradi narave same ter njenih lepot. Predvsem bi poudarila tu dejstvo neokrnjene narave ter

biodiverziteto živalskega sveta. Tu je še posebno pomembna ohranitev želv careta careta.

Tabela 14: Korelacijski koeficienti

		Cena	Plaža	Namestitev	Narava	Želve
Cena	Personova korelacija	1	,239(*)	,358(**)	,157	,146
	Sig. (2-tailed)		,015	,000	,113	,143
	N	104	103	104	103	102
Plaža	Personova korelacija	,239(*)	1	,501(**)	,408(**)	,262(**)
	Sig. (2-tailed)	,015		,000	,000	,006
	N	103	110	106	108	107
Namestitev	Personova korelacija	,358(**)	,501(**)	1	,358(**)	,165
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,093
	N	104	106	107	106	105
Narava	Personova korelacija	,157	,408(**)	,358(**)	1	,618(**)
	Sig. (2-tailed)	,113	,000	,000		,000
	N	103	108	106	109	108
Želve	Personova korelacija	,146	,262(**)	,165	,618(**)	1
	Sig. (2-tailed)	,143	,006	,093	,000	
	N	102	107	105	108	108

* Statistično značilno pri 5 % (dvostranski test)

** Statistično značilno pri 1 % (dvostranski test)

S pomočjo korelacijskih koeficientov sem želela ugotoviti povezanost med določenimi spremenljivkami. Visoka korelacija med dvema paroma spremenljivk ne preseneča, saj spremenljivke merijo sorodne dejavnike.

Pri analizi korelacijskih koeficientov se je pokazalo, da je korelacija statistično pomembna pri stopnji 0,01 predvsem med ohranjanjem narave, prostorom na plaži ter obvarovanjem želv.

Slika 21: Dejavnost, ki si jih turisti na Zelenortskih otokih želijo početi

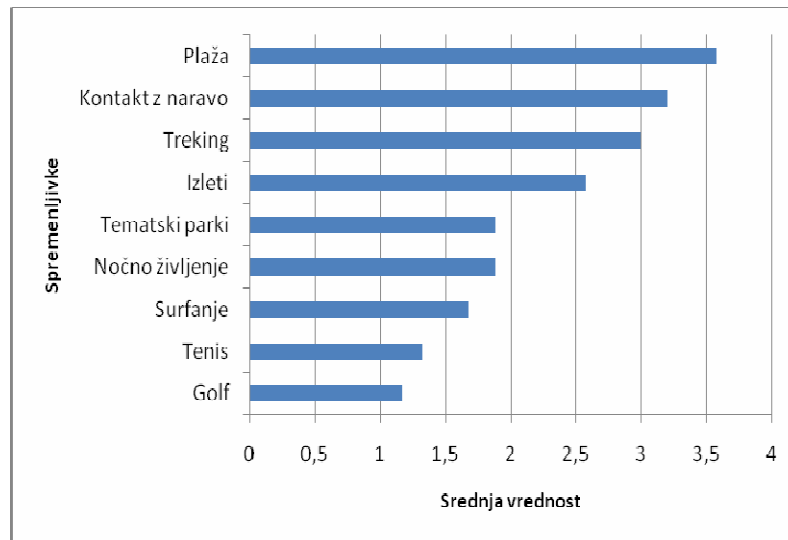

Tabela 15: Opisna statistika

	N	Povprečje	Standardni odklon	Standardna napaka
Izleti	105	2,57	,908	,089
Plaža	110	3,57	,670	,064
Nočno življenje	97	1,88	,820	,083
Tematski parki	95	1,88	,770	,079
Golf	96	1,17	,556	,057
Tenis	95	1,32	,606	,062
Surfanje	98	1,68	1,080	,109
Kontakt z naravo	110	3,20	,822	,078
Treking	102	2,99	,960	,095

Tabela 16: Test o aritmetični sredini

Vrednost testa = 2.5	t	df	Sig. (2- tailed)	Pov.razlik	95% Interval zaupanja	
					Spodnji	Zgornji
Izleti	,806	104	,422	,071	-,10	,25
Plaža	16,794	109	,000	1,073	,95	1,20
Nočno življenje	-7,493	96	,000	-,624	-,79	-,46
Tematski parki	-7,795	94	,000	-,616	-,77	-,46
Golf	-23,510	95	,000	-1,333	-1,45	-1,22
Tenis	-19,045	94	,000	-1,184	-1,31	-1,06
Surf	-7,481	97	,000	-,816	-1,03	-,60
Kontakt z naravo	8,934	109	,000	,700	,54	,86
Treking	5,160	101	,000	,490	,30	,68

Po Fennellu (2003) se ekoturisti radi ukvarjajo s športom in se gibljejo v naravi. Tudi turisti na Boa Visti so se odločali o aktivnostih. Njihove odgovore sem preverila s T testom o aritmetični sredini (One Sample t test). Če je vrednost T testa pozitivna in statistično značilna pri manj kot 5-odstotnem tveganju, lahko potrdim, da je povprečna ocena pogostosti ukvarjanja z določeno dejavnostjo višja od 2,5, kar predstavlja sredino lestvice. V našem primeru to velja za dejavnosti: plaža, kontakt z naravo ter trekingi. To pomeni, da so dejavnosti, s katerim se turisti na Boa Visti želijo ukvarjati, povezane s trajnostnim turizmom in jih lahko enačimo z ekoturisti.

Analiza anketnega vprašalnika je pokazala, da na otok Boa Vista prihajajo tako ljudje, katerim so pomembnejše primarne dobrine in se istovetijo s trajnostnim turizmom, kot tudi tisti, ki jih turizem mase ne moti. Dejstvo je, da večina otok obišče zaradi narave same, predvsem pa ugodne klime.

Trajnostni turizem vedno bolj privablja turiste in jih bo tudi v prihodnosti. Več naravnih lepot bo imela destinacija, več turistov bo privabila. Predvsem se mora tržiti na tak način, kakršne turiste si destinacija želi.

5.3.1 Analiza zaznanih značilnosti turistične ponudbe otoka Boa Vista s pomočjo metode glavnih komponent

S pomočjo metode glavnih komponent sem želela ugotoviti, ali otok Boa Vista ponuja tiste primarne dobrine, katere so najpomembnejše turistom, katerim je trajnostni (ekološki) turizem pomembnejši in so na počitnice prišli ravno s tem namenom, da bi občudovali neokrnjeno naravo, uživali v miru, brez strahu raziskovali in občudovali raznovrstnost živalske in rastlinske biodiverzitete otokov. Na drugi strani pa me je zanimala tudi ponudba, ki je namenjena predvsem ljudem, ki si želijo oddiha v zaprtih

turističnih resortih, nočnega življenja in zabave, možnosti nakupovanja ter obiskovanja vodnih in ostalih tematskih parkov.

Sam razvoj otokov se razvija v smer, da bi turistom ponujali oboje. Tako možnost organiziranih »all inclusive« počitnic v resortih kot tudi počitnice za tiste, ki želijo živeti z naravo in si od obiskanega kraja obetajo spoznavanje novih kultur, običajev, narave in njenih lepot.

Z metodo glavnih komponent sem želela dokazati, da je dejansko turistična ponudba namenjena obema tipoma turistov in da med njima obstaja določena povezava.

Tabela 17: Metoda glavnih komponent (Extraction metoda)

		Komunalitete
Narava	1,000	,695
Kvaliteta storitev	1,000	,672
Nočno življenje	1,000	,595
Tematski-parki	1,000	,309
Urbano življenje	1,000	,493
Vreme	1,000	,757
Mir	1,000	,663
Varnost	1,000	,731
Nakupi	1,000	,594

Komunalitete povejo, kolikšen del variance posamezne spremenljivke je zajet v modelu glavnih komponent. V našem primeru je le pri eni od spremenljivk (tematski parki) delež okoli 0,3, sicer pa nad 0,5 – kar pomeni, da je model dober.

Tabela 18: Pravokotna rotacija pri metodi glavnih komponent

	Začetne lastne vrednosti			Ekstrakcija			Rotacija		
	Skupaj	% Variance	Kumulativa %	Skupaj	% Variance	Kumulativa %	Skupaj	% Variance	Kumulativa %
1	3,673	40,808	40,808	3,673	40,808	40,808	3,657	40,629	40,629
2	1,835	20,394	61,202	1,835	20,394	61,202	1,852	20,573	61,202
3	,891	9,901	71,103						
4	,737	8,187	79,291						
5	,557	6,192	85,482						
6	,481	5,342	90,824						
7	,339	3,766	94,590						
8	,253	2,809	97,399						
9	,234	2,601	100,000						

Z dvema komponentama pojasnimo 61 % variance vseh spremenljivk. Zaradi lažje interpretacije sem naredila pravokotno rotacijo, ki pa ne spremeni rezultatov: prva komponenta pojasni 40,8 % variance, druga pa 20,4 %.

Slika 22: Diagram komponent

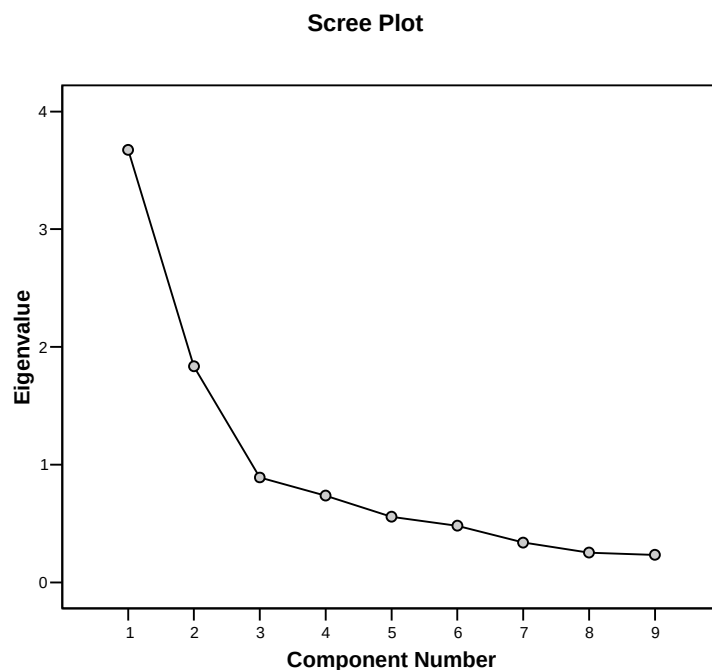

Diagram pokaže, da gre za dve dimenziji oziroma komponenti. Ker pravokotna rotacija ne doprinese k boljši interpretaciji komponentne strukture, se lahko interpretira kar komponentne uteži pri nerotirani rešitvi.

Tabela 19: Matrika komponent

	Komponente	
	1	2
Vreme	,866	-,082
Varnost	,854	,046
Narava	,819	-,155
Mir	,807	-,109
Kvaliteta-storitev	,803	,161
Nakupi	,212	,741
Nočno življenje	-,338	,693
Urbano življenje	,254	,655
Tematski parki	,052	,553

Prva komponenta združuje primarne spremenljivke, ki se nanašajo na ohranjanje narave (narava, mir, kvaliteta uslug, vreme, varnost). To komponento sem enačila s trajnostnim turizmom, kajti po Fennellu (1992) so to vrednote, ki jih zagovarjajo ekoturisti. Druga komponenta pa združuje sekundarne spremenljivke, ki jih lahko enačim s konceptom masovnega turizma (nakupi, nočno življenje, urbano življenje ter tematski parki).

Tabela 20: Pravokotna rotacija komponent

	Komponente	
	1	2
Vreme	,870	-,001
Varnost	,846	,126
Narava	,830	-,078
Mir	,814	-,033
Kvaliteta-uslug	,785	,236
Nakupi	,142	,758
Urbano življenje	,191	,676
Nočno življenje	-,401	,658
Tematski parki	,000	,556

Na podlagi rezultatov metode glavnih komponent sem sestavila dve komponenti: dimenzija ekološki turizem in masovni turizem. Obe komponenti sta odraz turistične ponudbe, ki jo nudijo Zelenortski otoki in je tako primerna za oba tipa turistov. Komponenti sta spremenljivki Likertovega tipa in predstavljata povprečje vrednosti na spremenljivkah, ki sodijo v isto komponento.

Tabela 21: Opisna statistika za dimenziji ekološki turizem in masovni turizem

	N	Min	Max	Povprečje	Standardni odklon
Dimenzija ekološki turizem	114	1,00	4,00	1,6108	,81789
Dimenzija masovni turizem	106	1,00	4,00	2,5574	,72861

Tabela 22: Korelacija dimenzij ekološki turizem in masovni turizem

		Dimenzija ekološki turizem	Dimenzija masovni turizem
Dimenzija ekološki turizem	Personova korelacija	1	,193
	Sig. (2-tailed)	.	,047
	N	114	106
Dimenzija masovni turizem	Personova korelacija	,193	1
	Sig. (2-tailed)	,047	.
	N	106	106

* Statistično značilno pri 5 % (dvostranski test)

** Statistično značilno pri 1 % (dvostranski test)

Med komponentama ni povezanosti oziroma povezanost ni statistično značilna. S tem pa sem dokazala svojo domnevo, da meje med ponudbama ni in da se obe med seboj na otoku Boa Vista lahko prepletata.

5.3.2 Analiza tipa turistov, ki prihajajo na otok Boa Vista z metodo razvrščanja v skupine

S pomočjo metode razvrščanja v skupine sem poskušala dokazati, da je turistom, ki prihajajo na otok Boa Vista, enega izmed Zelenortske otokov, pomembnejša narava. S pomočjo odgovorov anketirancev sem sestavila tri skupine. V prvi so ljubitelji ekoturizma, to so turisti, ki zagovarjajo primarne dobrine, kot so neokrnjena narava, naravna biodiverzitet in zagovarjajo trajnostni turizem. V drugi skupini so turisti, za katere ne moremo reči, da so ljubitelji ne masovnega turizma ne ekoturizma, zato sem jih poimenovala indiferentni. V tretjo skupino pa sem uvrstila ljubitelje masovnega turizma, ki so prišli na počitnice zgolj v hotelski resort in si želijo le oddiha in počitka. To so predvsem ljubitelji zabav in nočnega življenja, ki se na počitnicah želijo razvajati.

Tabela 23: Tipi turistov na otoku Boa Vista z metodo razvrščanja v skupine

		Frekvenca	Delež	Veljavni delež	Kumulativa
Skupine	Ljubitelji ekoturizma	24	20,2	22,6	22,6
	Indiferentni	70	58,8	66	88,7
	Ljubitelji masovnega turizma	12	10,1	11,3	100
	Skupaj	106	89,1	100	
Manjkajoče		13	10,9		
Skupaj		119	100		

Z metodo razvrščanja v skupine sem ugotovila, da največji delež turistov pripada skupini indiferentni, kar več kot polovica (66 %). Nekaj več kot petina pa predstavlja ljubitelje ekoturizma, le 11 % pa je tistih, ki prisegajo na turizem mase. To lahko interpretiramo na tak način, da Zelenortske otoki še nimajo dokončno razvite strategije razvoja turizma in sama država še ne trži dovolj dobro svojih potencialov, zato tudi sami turisti ne vedo kaj lahko od destinacije pričakujejo. Sami rezultati metode glavnih komponent so pokazali, da povezanosti med dimenzijo ekoturizem in masovni turizem ni.

Tabela 24: Prikaz Wardove metode pri metodi razvrščanja v skupine

	Dimenzija ekološki turizem	Dimenzija masovni turizem
Ljubitelji ekoturizma	1,275	3,4063
Indiferentni	1,3514	2,1869
Ljubitelji masovnega turizma	3,3111	3,0208
Skupaj	1,556	2,5574

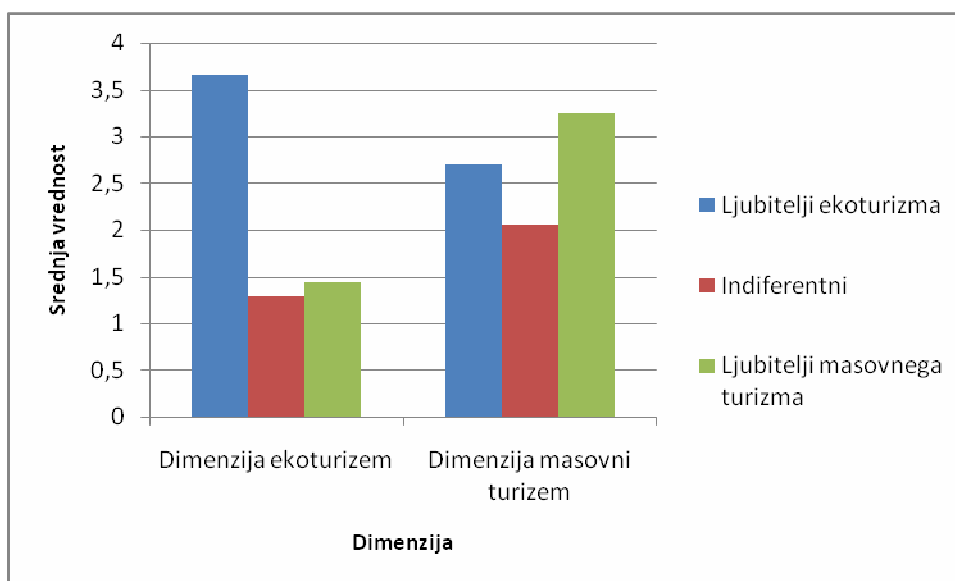
Tabela 25: Analiza variance pri Wardovi metodi

		Vsota kvadratov	df	Pov. kvadratov	F	Sig.
Dimenzija ekoturizem	Med skupinami	41,79	2	20,895	140,853	0
	Znotraj skupin	15,279	103	0,148		
	Skupaj	57,069	105			
Dimenzija masovni turizem	Med skupinami	29,479	2	14,74	57,808	0
	Znotraj skupin	26,262	103	0,255		
	Skupaj	55,741	105			

Tabela 26: Preverjanje Wardove metode pri metodi razvrščanja v skupine

	Eta	Eta²
Dimenzija ekoturizem	0,856	0,732
Dimenzija masovni turizem	0,727	0,529

Slika 23: Tip turistov, po dimenzijah, ki prihaja na otok Boa Vista

S slike 25 se lepo vidi, da v prvi skupini prevladujejo predvsem raziskovalci in turisti, ki so na Zelenortske otoke prišli zaradi narave same. Želijo doživeti čim več avtohtonega življenja domačinov, videti želve, kite in ostale zanimive živalske vrste, obenem pa želijo brezskrbne počitnice s kančkom razvajanja.

V drugo skupino so uvrščeni turisti, ki si želijo le oddiha in njihova pričakovanja niso usmerjena ne v masovni turizem ne v trajnostni, ekoturizem. Lahko so si destinacijo izbrali zaradi ugodne klime, ugodne ponudbe ali zato, ker se v turistični ponudbi ne pojavlja zelo pogosto.

V tretji skupini so turisti, ki svoje počitnice želijo preživeti v hotelskem resortu, ki jim je pomembna cena in se želijo zabavati, sprostiti in pozabiti na vsakdanjik. Pričakujejo, da bodo vse, kar potrebujejo, dobili v hotelu samem.

V nadaljevanju analize me je zanimalo, kako se tipi turistov glede na samo ponudbo otokov razlikujejo glede na socialno-demografske značilnosti. Tu sem izpostavila predvsem starost, spol, dohodek in izobrazbo. Želela sem ugotoviti, ali se dobljeni rezultati na otokih ujemajo z zagovorniki ekoturizma, da so le-ti bolj izobraženi, finančno preskrbljeni, starejši v primerjavi s turisti mase.

Tabela 27: Starost in tipi turistov

		Ljubitelji ekoturizma	Indiferentni	Ljubitelji masovnega turizma	Ljubitelji ekoturizma
Starost	do 30 let	0,00%	23,60%	10,00%	16,00%
	od 31 do 50 let	90,90%	47,30%	60,00%	56,60%
	nad 50 let	9,10%	29,10%	30,00%	27,40%
Skupaj		11	55	40	106
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabela 28: H_i^2 statistika – Starost in tipi turistov

	Vrednosti	df	Stat. značilnost (dvostranski test)
H_i^2	9,372(a)	4	0,052
Razmerje verjeti	11,184	4	0,025
Število uporabnih vrednosti	106		
22,2 % celic, ki imajo pričakovano vrednost manjšo od 5. Najmanjša pričakovana vrednost je 1,76.			

V starostnem razredu od 31 do 50 let je največ ljubiteljev ekoturizma. Za ta starostni razred lahko rečemo, da so to zreli ljudje, ki v življenju vedo, kaj jim je pomembno. Indiferentni imajo med vsemi segmenti največji delež najmlajših (do 30 let) in za njih lahko rečem, da so to ljudje, ki se delno še iščejo.

S χ^2 statistiko sem preverila, ali obstaja statistična povezanost med starostjo in pripadnostjo skupinam tipov turistov.

Tabela 29: Izobrazba in tipi turistov

		Ljubitelji ekoturizma	Indiferentni	Ljubitelji masovnega turizma	Ljubitelji ekoturizma
Izobrazba	Manj kot visoka šola ali univerza	75,00%	80,00%	52,50%	69,60%
	Visoka šola ali univerza	25,00%	20,00%	47,50%	30,40%
Skupaj		12	60	40	112
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabela 30: H_i^2 statistika – izobrazba in tip turistov

	Vrednosti	df	Stat. značilnost (dvostranski test)
H_i^2	8,767(a)	2	0,012
Razmerje verjeti	8,609	2	0,014
Število uporabnih vrednosti	112		
16,7% celic, ki imajo pričakovano vrednost manjšo od 5. Najmanjša pričakovana vrednost je 3,64.			

Med indiferentnimi prevladujejo tisti, ki imajo nižjo izobrazbo.

Ljubitelji masovnega turizma imajo po analizi največ tistih, ki imajo dokončano visoko šolo ali univerzo. To se sicer ne ujema s trditvijo Fennella (1992), ki je zagovornik trditve, da so ekoturisti tisti, ki imajo višjo izobrazbo. Žal na Zelenortskih otokih ta trditev ne drži, lahko pa sklepamo, da so ti najbolj zaposleni v svojem vsakdanjem življenju in se želijo na počitnicah razvajati in popolnoma sprostiti.

Tabela 31: Spol in tip turistov

		Ljubitelji ekoturizma	Indiferentni	Ljubitelji masovnega turizma	Ljubitelji ekoturizma
Spol	Ženski	46,20%	53,30%	52,50%	52,20%
	Moški	53,80%	46,70%	47,50%	47,80%
Skupaj		13	60	40	113
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabela 32: H_i^2 statistika – spol in tip turistov

	Vrednosti	df	Stat. značilnost (dvostranski test)
H_i^2	,223(a)	2	0,895
Razmerje verjeti	0,223	2	0,895
Število uporabnih vrednosti	113		
0% celic, ki imajo pričakovano vrednost manjšo od 5. Najmanjša pričakovana vrednost je 6,21.			

Po spolu se segmenti tipov turistov ne razlikujejo. Rezultat χ^2 preizkusa ni statistično značilen.

Tabela 33: Dohodek in tip turistov

		Ljubitelji ekoturizma	Indiferentni	Ljubitelji masovnega turizma	Ljubitelji ekoturizma
Dohodek	do 20.000 €	33,30 %	43,20 %	29,60 %	37,50 %
	nad 20.000 €	66,70 %	56,80 %	70,40 %	62,50 %
Skupaj		9	44	27	80
		100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Tabela 34: H_i^2 statistika – Dohodek in tip turistov

	Vrednost	df	Stat. značilnost (dvostranski test)
H_i^2	1,386(a)	2	0,5
Razmerje verjetj	1,401	2	0,496
Število uporabnih vrednosti	80		
16,7% celic, ki imajo pričakovano vrednost manjšo od 5. Najmanjša pričakovana vrednost je 3,64.			

Tudi po dohodku se segmenti ne razlikujejo, ker hi kvadrat statistika ni statistično značilna.

5.4 Priporočila in predlogi

Trajnostni turistični koncept za otok Boa Vista je zelo inovativen način v celotnem pogledu Zelenortskih otokov. Glede na to, da je to eden izmed najmanj poseljenih otokov, z najmanj obiskovalci, za enkrat še nima tekmecev. Če se bo vladni plan v turističnem smislu realiziral, lahko pričakujemo, da se bo število prebivalcev in obiskovalcev v prihodnosti močno povečalo.

S pomočjo vladne organizacije SDTIBM se v zadnjih letih plansko razvija turizem v zato odrejenih predelih, kar je za predele, ki so ogroženi, zelo pozitivno. Zavedajo se, da so viri na otokih veliko bolj omejeni kot na celini, zato že sedaj usmerjajo politiko razvoja turizma v trajnostno smer. Menim, da bi lahko projekte z velikim številom postelj omejili in turistom ponujali elitnejši turizem, predvsem za tiste, ki si želijo počitka, sprostitve in neokrnjene narave. Poleg naravnih danosti, ki jih otok ponuja, bi lahko turistom omogočili zanimivo izkušnjo opazovanja kitov in želv, ki jih že zelo redkokje po svetu srečamo, prav zaradi samega nasilnega posega v naravno okolje.

Predvsem bi se moral turizem osredotočiti na kvaliteto same ponudbe in ne kvantiteto, kot jo ponujajo na večini turističnih destinacij po svetu. Podoben primer lahko zasledimo že na sosednjem otoku Sal, ki sledi turističnemu trendu na Kanarskih otokih.

Na podlagi lastnih opazovanj lahko rečem, da na otok prihajajo obiskovalci, ki uživajo v soncu in morju, ter mladi, ki hrepenijo po aktivnih počitnicah. Možni pa bi bili še drugi, kot so npr.:

- ljudje z visokimi zasluški, ki si želijo kvalitetnih počitnic in so za to pripravljeni plačati več denarja;
- obiskovalci in ljubitelji narave, ki so zainteresirani za eko turizem;
- seniorji, ki lahko zaradi svoje narave podaljšajo turistično sezono;
- mladoporočenci, ki iščejo idealen kraj za poročno potovanje.

Na podlagi sedanjega razvoja turizma na otoku Boa Vista predlagam naslednje predloge:

1. Cena nepremičnin na otoku je v zadnjih letih enormno poskočila zaradi špekulacij in samega povpraševanja. Namesto prodaje bi lahko dajali zemljo v najem za daljša časovna obdobja.

2. Plane bi bilo treba usmeriti v razvoj visokokvalitetne lokacije z upoštevanimi najvišjimi standardi, predvsem pa imeti v ospredju turista in mu zadovoljiti vsa pričakovanja, ki so lahko presežena z naslednjo ponudbo:

- zagotoviti obljubljeno kvaliteto;
- neprestana izboljšava ponudbe;
- inovativnost v sami ponudbi;
- prilagoditi turistične produkte potrebam potrošnikov;
- obogatiti turistične izkušnje.

3. Zagotoviti okoljevarstveno kvaliteto in servis z določenimi standardi: znaki kakovosti, modra zastava itd.

4. Turistični management za območja z večjimi turističnimi kompleksi, s posebnim poudarkom na imigraciji peska, problem z odpadki ter vodo.

5. Postopen razvoj turističnih objektov. S tem se lahko izognejo določenim oviram in prilagodijo sam turistični razvoj otoku.

6. Povečati občutek varnosti turistov.

7. Sistem licenc za opazovanje želv ter ponuditi različne ture za opazovanje želv:

- želve ponoči;
- želve v vodi;
- želve in znanost.

Opazovanja bi morala biti na različnih lokacijah, da ne bi prišlo do prenasičenja.

9. Organizirano opazovanje kitov.

Predvsem bi bilo treba samo turistično ponudbo obogatiti z dodatno ponudbo kot je plavanje z delfini, opazovanje kitov, ogled želv, in pri tem paziti, da to opazovanje in obiskovanje predelov, kjer se zadržujejo te živali, ne bi bilo preveč množično obiskano. Začetek tovrstne ponudbe je že mogoče zaslediti v projektu Naturalia. Kot je razvidno s slike 25, je za turiste, ki bi želeli videti želve, korale in ogrožene ptičje vrste v živo, že poskrbljeno. Strokovnjaki s tega področja že organizirajo manjše skupine turistov na ogled teh tako zanimivih živali. Spi se v šotorih in tako turisti na robinzonski način doživijo otok malo drugače.

Slika 24: Letak s primerom začetka ekoturizma na otoku Boa Vista

Vir: Projekt Naturalia, 2007

SKLEP

Turizem se pospešeno uveljavlja na najbolj privlačnih lokacijah, pogosto pa gre za ekološko zelo občutljiva naravna območja. Prekomeren razvoj turistične destinacije pogosto povzroči negativne posledice v okolju.

Problemi, ki jih razvoj turizma povzroča naravi, so znani. Edino merilo uspešnosti ne sme biti gospodarski vidik, ampak ravnovesje med naravo, kulturo in dobrim počutjem obiskovalcev. Trajnostni turistični razvoj dosežemo, če hkrati uskladimo socialne, ekološke in ekonomske cilje.

Z načrtovanjem razvoja turizma s pomočjo vladne organizacije SDTIBM, se na Zelenortskih otokih razvijajo turistična območja, kjer se upošteva določene naravne

zakonitosti in obenem ohranja območja bogata z najrazličnejšimi ogroženimi rastlinskimi in živalskimi vrstami. Začetke trajnostnega turizma so začeli pospeševati s pomočjo evropskih projektov, konkretneje s projektom Naturalia.

Indikatorji trajnostnega turizma so pokazali, da gre sam turizem na otoku Boa Vista v smeri trajnostnega razvoja. V prihodnosti bi bilo treba le paziti, da se sam razvoj turizma zaradi ekonomskih koristi ne bi preveč razširil. Tu mislim predvsem na preveliko število prenočitvenih kapacitet, ki jih sami otoki ne bi prenesli. Žal otoki nasploh predstavljajo drugačen prostor kot celina in imajo še bolj omejene vire, zato je treba pri načrtovanju turistične infrastrukture še bolj paziti.

Z analizo tipov turistov (ekoturisti, indiferentni in masovni turisti), ki prihajajo na Zelenortske otoke, natančneje na otok Boa Vista lahko sklepam, da se turisti odločajo za preživljanje svojih počitnic na podlagi turistične ponudbe. Turistična ponudba otokov je osredotočena tako v masovni turizem kot tudi ekoturizem oziroma trajnostni turizem. Ostre ločnice ni. Če je ponudba usmerjena v trajnostni turizem, bodo taki tudi turisti.

Pri odločitvi o izbiri destinacije je večina vprašanih turistov, tako ekoturistov kot masovnih turistov, odgovorilo, da jim veliko pomenita neokrnjena narava, možnost aktivnosti v naravi in ogrožene živalske vrste (želve careta careta). Dejstvo je, da si vsi, tako eni kot drugi v svoji ponudbi želijo uživati lepote neokrnjene narave ter imeti stik z ogroženimi živalskimi vrstami. Razlika med njimi je v tem, da ekoturisti oziroma zagovorniki trajnostnega turizma te vrednote ohranjajo in niso destruktivni, medtem ko jih masovni turizem ogroža. Ravno zato je potrebno z razvojem otokov slediti strategiji trajnostnega turističnega razvoja in ponuditi turistom nekaj posebnega, nepozabnega in to ponudbo tudi pravilno tržiti. Sama izgradnja turistične infrastrukture mora biti dolgoročno sprejemljiva za same otoke in predvsem trajnostno usmerjena, kajti v nasprotnem primeru lahko turizem uniči samega sebe.

LITERATURA IN VIRI

- 1 Afristat. Najdeno 21. aprila 2007 na spletnem naslovu <http://www.afristat.org/>
- 2 Ambiente: O patrimonio natural da Boa Vista, SDTIBM. Najdeno 20. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.sdtibm.cv/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=19&mosmsg=You+must+login+and+be+authorized+to+access+documents.
- 3 Apresentação infraestruturas, SDTIBM. Najdeno 20. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.sdtibm.cv/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=19&mosmsg=You+must+login+and+be+authorized+to+access+documents.
- 4 Arrivals of non-resident tourists in hotels and similar establishments, by country of residence 2000-2007 (11.2008), Tourism Factbook, UNWTO. Najdeno 6. decembra 2008 na spletnem naslovu [http://www.e-unwto.org/content/v486k6/?mode=boolean&k=\(Country%3a\(Cape+Verde\)\)&sort=Country&sortorder=asc](http://www.e-unwto.org/content/v486k6/?mode=boolean&k=(Country%3a(Cape+Verde))&sort=Country&sortorder=asc).
- 5 Aronsson, L. (2000). The Development of Sustainable Tourism. London: Cassel Academic.
- 6 Areas Protegidas [Areas Protegidas project en Cabo Verde]. Najdeno 6. decembra 2008 na spletnem naslovu http://www.areasprotegidas.cv/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=28.
- 7 Baddeley, M. C. (2004). Are tourists willing to pay for aesthetic quality? An empirical assessment from Krabi Province Thailand. *Tourism Economics*, 10 (1), 45–59.
- 8 Bodlender, J. (1991). Developing Tourism Destination: Policies and Perspectives. Harlow: Longman.
- 9 Bregar L, Ograjenšek I.& Bavdaš M. (2005). Metode raziskovalnega dela za ekonomiste: Izbrane teme. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 10 Buhalis, D. (2001). The tourism phenomenon - The new tourist and consumer. V S. Wahab & C. Cooper. *Tourism in the age of globalisation* (str. 69-96). London: University of Westminster.
- 11 CAPE VERDE (A virtual portal). Najdeno 14. maja 2007 na spletnem naslovu <http://virtualcapeverde.net/news2/index.php>.

- 12 CABO VERDE 24 . Najdeno 24. oktobra 2006 na spletnem naslovu
<http://www.caboverde24.com/>
- 13 Cape Verde – The 2007 Travel & Tourism Economic Reserch [World travel and tourism council]. Najdeno 25. aprila 2007 na spletnem naslovu
http://www.wttc.travel/bin/pdf/original_pdf_file/1capeverde.pdf.
- 14 Carter, E. & Goodall. B. (1997). Should Tourism destroy its own resources? The Earthscan Reade in Sustainable Tourism. London: Earthscan Publications.
- 15 Data profile-Cape Verde, The World bank. Najdeno 20. aprila 2007 na spletnem naslovu http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED.
- 16 Data and Statistics - Cape Verde. The world bank. Najdeno 20. aprila 2007 na spletnem naslovu
http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N.
- 17 Estabelecimentos de alojamento disponíveis por Ilha, Ano e Tipo de Alojamento, INE (Instituto nacional de estatística Cabo Verde). Najdeno 20. aprila 2007 na spletnem naslovu <http://www.ine.cv/dadosestatisticos.aspx>.
- 18 Fennell, D. (2003). Ecotourism. London: Routledge.
- 19 Gosar, A. & Jeršič M. (1999). Slovenija – turistični vodnik, Ljubljana: Mladinska knjiga.
- 20 Guide for local authorities on developing sustainable tourism. (1998). Madrid: World Tourism Organization.
- 21 Hall C. M. & Lew A. (1998). Sustainable Tourism, a geographical perspective. Harlow: Longman.
- 22 Harris R. & Leiper, N. (1995). Sustainable Tourism: An Australian Perspective. Sydney: School of Leisure and Tourism Studies.
- 23 Honey M. (1999). Ecotourism and sustainable development: who owns paradise?. Washington, D.C.: Island Press.
- 24 INE. Najdeno 20. Aprila 2007 na spletnem naslovu <http://www.ine.cv/>
- 25 International conference on sustainable tourism in small islands developing states (SIDS) and other islands [World tourism organization]. Najdeno 17. aprila 2007 na spletnem naslovu <http://www.world-tourism.org/sustainable/doc/lanzarote.pdf>.

- 26 Inskeep, E. (1991). *Tourism planning: an integrated and sustainable development approach*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- 27 Irwin, A. & Colum W. (1999). *Cape Verde Islands*. Guilford: Globe Pequot Press.
- 28 Jaklič M. (2002). *Poslovno okolje podjetja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 29 Jeršič, M. (2000). *Prostorsko planiranje rekreacije na prostem: priročnik*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor: Urad RS za prostorsko planiranje.
- 30 Jurše, M. (1997). *Mednarodni marketing*. Maribor: Ekonomska poslovna fakulteta.
- 31 Juvančič, N. (1998). *Okolju prijazen organizator potovanj*, Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 32 Kirstges, T. (1996). *Expansionsstrategien im Tourismus* (2. izdaja), Wiesbaden: Gabler.
- 33 Lawton, L. & Weaver D. (2000). *Tourism management*. Milton: Wiley.
- 34 Lobban, R. (1995). *Cape Verde: Crioulo Colony to Independent Nation*. Boulder: Westview Press.
- 35 Makovec Brenčič M. & Hrastelj, T. (2003). *Mednarodno trženje*. Ljubljana: GV založba.
- 36 Manning T. (1999). Indicators of tourism sustainability. *Tourism Management*, 20 (2), 179-181.
- 37 Middleton V.T. & Hawkins R. (1998). *Sustainable Tourism: A Marketing Perspective*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- 38 Mihalič T. (1995). *Ekonomija okolja v turizmu*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 39 Mihalič T. (1997a). *Turistična podjetja, poslovanje in ekonomika turističnih agencij in gostinskih podjetij*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 40 Mihalič, T. (1996a). *Concessions to Natural Goods in Countries in Transition based on a case of the Tourist Industry*, Working papers, Ljubljana: Faculty of Economics, University of Ljubljana.
- 41 Mihalič, T. (1996b). *Ecological Marketing in Tourism*. V: L. Burguglio, *Sustainable Tourism in Islands and small States*, (str.197 – 204). Pinter, London.
- 42 Mihalič, T. (1997b). *Ekonomika turizma: Gradivo za vaje*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 43 Mihalič, T. (1998). *Rekreacija in turizem. Narava in okolje: varstvo in razvoj*. Ljubljana: Svet za zaščito okolja RS.

- 44 Mihalič, T. (1995, december). Tourism Sustainability Attaining Sustainable Tourism through Certificates. Communications sostenibile. Najdeno 13. oktobra 2008 na spletnem naslovu <http://www.pangea.org/events/sostenible/doc/mihalic.html>.
- 45 Mihalič, T. (2005). Indikatorji trajnostnega turističnega razvoja-študijsko gradivo za predmet Trajnostni turizem. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 46 Mihalič, T. (2006). Trajnostni turizem, Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 47 Miller, G. (2001). The Development of Indicators for Sustainable Tourism Results of a Delphi survey of tourism researcher. Tourism Management, London, 22 (4), 351-362.
- 48 Moscardo, G. (2003). Interpretation and Sustainable Tourism: Functions, examples and principles. The Journal of Tourism Studies 14 (2), 29-36.
- 49 Muir, J. (1993). The Eight Wilderness - Discovery Books. Seattle: Diadem Books.
- 50 Overnight stays of non-resident tourists in hotels and similar establishments, by country of residence 2000-2007 (11.2008), Tourism Factbook, UNWTO. Najdeno 6. decembra 2008 na spletnem naslovu [http://www.e-unwto.org/content/v486k6/?mode=boolean&k=\(Country%3a\(Cape+Verde\)\)&sort=Country&sortorder=asc](http://www.e-unwto.org/content/v486k6/?mode=boolean&k=(Country%3a(Cape+Verde))&sort=Country&sortorder=asc).
- 51 Pearce, D. (1989). Tourist Development (2.izdaja), London: Longman Group.
- 52 Perčič, T. (1989). Alternativni turizem. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 53 Planina J. & Mihalič T. (2002). Ekonomika turizma. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- 54 Požarnik, H. (1999). Prihodnost napredka: politična ekologija za začetnike. Celje: Mohorjeva družba.
- 55 Priestley. K. G., Arwel E. J. & Coccossis H. (1996). Sustainable Tourism? European Experiences. Wallingford: Cab International.
- 56 Projects of Infra-structuring, SDTIBM. Najdeno 6. decembra 2008 na spletnem naslovu http://www.sdtibm.cv/index.php?option=com_content&task=view&id=13&Itemid=27.
- 57 Report on the WTO/UNESCAP National Seminar on Sustainable Tourism Resource Management (2003). Madrid:World Tourism Organization.
- 58 Sharpley, R. (2002). Tourism and Development, Concepts and Issues, Clevedon: Chennel View Publication.

- 59 Spinguera. Najdeno 6. decembra 2008 na spletnem naslovu www.spinguera.com.
- 60 Tourism is potential as a sustainable development strategy (2005). Madrid: World tourism organization.
- 61 Tourism Sustainability (1997). Principles to Practice. Wallingford: CAB International.
- 62 Transportes aereos, INE. Najdeno 20. aprila 2007 na spletnem naslovu <http://www.ine.cv/dadosestatisticos.aspx>.
- 63 Travel & Tourism economic impact – Cape Verde [World travel and tourism council]. Najdeno 25. aprila 2007 na spletnem naslovu http://www.wttc.travel/bin/pdf/original_pdf_file/capeverde.pdf.
- 64 Turtle foundation in Cape Verde [Turtle foundation]. Najdeno 6. decembra 2008 na spletnem naslovu <http://www.turtlefoundation.org/Projekte/KapverdenBoavista/tabid/181/Default.aspx>.
- 65 Vern, V.C. & Thompson W. (2002). Assessing Community Support and Sustainability for Ecotourism Development. *Journal of Travel Research*, 41(2), 153-160.
- 66 Weber, S. & Tomljenović, R.. (2004). Reinventing tourism destination, Facing the Challenge. Zagreb: Scientific edition Institute for Tourism Zagreb.
- 67 Werthner H. (1999). Information technology and tourism: a challenging relationship, New York: Springer.
- 68 Vias estruturantes de Boa Vista e Maio, SDTIBM. Najdeno 20. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.sdtibm.cv/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=19&mosmsg=You+must+login+and+be+authorized+to+access+documents.
- 69 Vossennar, R. (2004, 8. November). Sustentavel do turismo. Seminário Sub-Regional para Países Africanos de Língua Portuguesa Comércio, Meio Ambiente e Desenvolvimento. Najdeno 2. maja 2007 na spletnem naslovu <http://www.unep-unctad.org/CBTF/events/angola/angola-turismo.pdf>.
- 70 What tourism managers need to know. (1996). A practical guide to the development and use of indicators of sustainable tourism. Madrid: The World Tourism Organization.
- 71 Zelenortski otoki [CIA - the world factbook]. Najdeno 24. oktobra 2007 na spletnem naslovu <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/cv.html>

PRILOGE:

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik

SURVEY OF TOURISM CHOICES AND PREFERENCES

University of Las Palmas de Gran Canaria, Spain

Hello, good morning/afternoon/evening.

We are conducting a survey on the factors influencing destination choices by tourists. You have been chosen for this survey. Please, we ask you to participate. Your opinions are very important for this study and could help to provide better services to tourists like you. This is an academic and scientific study. Your answers will be treated confidentially and your personality will never be revealed. Please, feel free to answer whatever you think since there are no wrong or true answers. If you have any questions, please contact the principal researcher Dr. Jorge Araña (+34) 666 38 72 25.

You are going to be posed with alternative profiles about holidays, and you will be asked about your preferences for some of these profiles. Suppose your holiday could be different according to the following attributes:

1. **Price:** This is going to be an average price per person and includes only the accommodation services and the flight and transportation to your hotel or residence.

2. **Beach space for yourself:** This reveals the extent of crowding or congestion you would find at the destination. Please assume three possibilities:

- a) *Small:* This would mean that you have available an average of 20 square meters of beach for yourself. For a typical beach in Cabo Verde that means that there are around 70 people on the beach.
- b) *Medium:* This would mean that you have available an average of 50 square meters of beach for yourself. For a typical beach in Cabo Verde that means that there are about 30 people on the beach.
- c) *Large:* This would mean that you have available an average of 100 square meters of beach for yourself. For a typical beach in Cabo Verde that means there are about 10 people on the beach.

3. **Services in the accommodation**

complex: Consider there are three levels which involve different services available in the complex. All have swimming-pool.

- a) Full services: Includes accommodation, bar and restaurant, tennis courts, monitored gym, varied entertainment and a SPA.
- b) Medium services: Includes accommodation, bar and restaurant with some entertainment.
- c) Standard services: Includes just accommodation.

4. **Preservation of the natural**

landscapes: The natural landscape may be more or less preserved, allowing you to enjoy the presence of nature as unaffected by human pressure. Assume the level of preservation could be high, average and low.

5. **Preservation of BIODIVERSITY**

(TURTLES): Cabo Verde is a unique place in the world for observing marine TURTLES spawning and the way they behave. TURTLES are suffering a strong pressure by tourists and local citizens, who kill them for eating purposes. This habit is seriously threatening the survival of these species. The authorities can employ incomes from tourism to preserve the

TURTLES. There are three options of preservation scenarios:

a) **HIGH LEVEL OF PRESERVATION**:

This would mean that there is no risk that TURTLES disappear. You would enjoy watching SOME TURTLES on the visit to the island.

b) **AVERAGE LEVEL OF**

PRESERVATION: This would mean that there is some risk for TURTLES to disappear. You would enjoy watching some TURTLES (1-2) OR NOT on the visit to the island, depending on how lucky you are.

c) **LOW LEVEL OF PRESERVATION**:

This would mean that there is an important risk for TURTLES to disappear. You would enjoy NONE on the island.

1. How would you rate in a scale 0-10 (where 0 means not important at all and 10 means extremely important) the importance of each of the attributes considered before in your choice of the Cabo Verde Islands as a holiday destination?.

Attributes	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Price										
Beach Space										
Accommodation Services										
Preservation of Landscapes										
Preservation of Turtles										

2. What other destinations did you consider in your choice of your holidays in the Cabo Verde Islands? Please, circle the appropriate number(s), or write if not included.

1	Balearics	11	Greek Islands
2	Barbados	12	Jamaica
3	Canary Islands	13	Malta
4	Croatia	14	Costa Rica
5	Cyprus	15	Seychelles
6	Egypt	16	Spanish Coast
7	Italian Coast	17	Tunisia
8	Florida (Miami)	18	Turkey
9	French Coast	19	Mauricio
10	Greek Coast	21	Others:

Others:

1. _____ 2. _____
 _____ 3. _____

3. Why did you choose the Cabo Verde Islands as the destination for your holidays? Please, circle numbers for your principal four reasons if available in the box, or write some other reason.

1	Sport Activities
2	Landscapes and nature
3	Quality Services
4	Accommodation services
5	Night Life entertainment
6	Local culture
7	Enjoying the beach
8	Good weather

9	Silence and tranquility
10	Personal security
11	Convenient price
12	Other reasons: _____ _____

4. How many nights have you stayed in the Cabo Verde Islands in these holidays?

1	7 nights	
2	14 nights	
3	21 nights	
4	28 nights	
5	Other:	_____ nights

5. In the following box, please circle the numbers for the characteristics which most approach the holidays you are about to finish in the Cabo Verde Islands, as you have booked or as you have found at your resort.

Characteristics of my present holidays	Please, circle the appropriate numbers on the right	
Price per person (€)	Less than 700	
	Between 700 and 999	1
	Between 1000 and 1299	2
	More than 1300	3
Beach space for yourself	An average of 20 squared meters	1
	An average of 50 squared meters	2
	An average of 100 squared meters	3
Services available in the accommodation complex	Accommodation	1
	Accommodation, bar-restaurant and some entertainment	2
	Accommodation, bar-restaurant, tennis courts, gym, and varied entertainment, SPA.	3
Preservation of Turtles	High	1
	Average	2
	Low	3
Preservation of natural landscapes	High	1
	Average	2
	Low	3

6. Which type of accommodation did you stayed?

1	All-inclusive Hotel
2	Non all-inclusive Hotel
3	Apartment
4	Other: _____

7. When you go on holidays, How often do you use to make the following activities in your holidays at tourist destinations? Please, circle number from 1 to 4 for each activity, or write some other activity.

	Never	Occasionally	Regularly	Very often
Organized excursions and tours	1	2	3	4
Going to the beach	1	2	3	4
Night life entertainment	1	2	3	4
Going to theme parks	1	2	3	4
Playing golf	1	2	3	4
Playing tennis	1	2	3	4
Surf and windsurfing	1	2	3	4
Playing other sports	1	2	3	4
Contact with nature	1	2	3	4
Walking and trekking	1	2	3	4
Others:				
_____	1	2	3	4
_____	1	2	3	4

8. How would you rate the importance of the following aspects of a destination when making a decision about the choice of your next

	Very Important	Important	Not Important	Not Important at all
Sport Activities	1	2	3	4
Landscapes and nature	1	2	3	4
Quality Services	1	2	3	4
Accommodation services	1	2	3	4
Night Life entertainment	1	2	3	4
Theme Parks	1	2	3	4
Sound urban environment	1	2	3	4
Good weather	1	2	3	4
Silence and tranquility	1	2	3	4
Personal security	1	2	3	4
Convenient price	1	2	3	4
Shopping	1	2	3	4
Other activities:				
_____	1	2	3	4
—				

holidays? Please, circle a number for each item.

9. ¿Where did you spend your last holidays? Please, circle the appropriate number, or write if not included.

1	Balearics	11	Greek Islands
2	Barbados	12	Jamaica

3	Canary Islands	13	Malta
4	Croatia	14	Costa Rica
5	Cyprus	15	Seychelles
6	Egypt	16	Spanish Coast
7	Italian Coast	17	Tunisia
8	Florida (Miami)	18	Turkey
9	French Coast	19	Mauricio
10	Greek Coast	21	Others:

10. How much did you spend in your last holidays (per person) ?
(Please, circle a number)

1	Between 200 and 400 €	
2	Between 400 and 600 €	
3	Between 600 and 800 €	
4	Between 800 and 1000 €	
5	Between 1000 and 1200 €	
6	More than 1200 €	

11. How many times have you been in the following tourist destinations? Please, write the number of times in the right hand side boxes.

1	Balearics	11	Greek Islands
2	Barbados	12	Jamaica
3	Canary Islands	13	Malta
4	Croatia	14	Costa Rica
5	Cyprus	15	Seychelles
6	Egypt	16	Spanish Coast
7	Italian Coast	17	Tunisia
8	Florida (Miami)	18	Turkey
9	French Coast	19	Mauricio
10	Greek Coast	21	Others:

12. What is the highest level of education you have completed? (Please, circle a number)

1	Basic studies
2	Secondary school
3	Attended Technical College
4	Finished Technical College
5	Attended University
6	University Degree

13. Which is the size of your family?

1	Single	
2	2 people	
3	3 people	

4	4 people	
5	More than 5 people	

14. What is your year of birth?: _____

15. Which is your gender?

1	Female
2	Male

16. Do you belong to any ecological organization?

1	Yes	Which $\longrightarrow$ one?
2	No	
3	Don't know/ Don't answer	

17. Which of the categories below best describes the total amount of household gross income you earn per year in Euros? (Please, circle a number)

1	Less than 6000
2	Between 6001 - 8000
3	Between 8001 - 10000
4	Between 10001 - 12000
5	Between 12001 - 16000
6	Between 16001 - 20000
7	Between 20001 - 24000
8	Between 24001 - 32000
9	Between 32001 - 40000
10	Between 40001 - 48000

11	Between 48001 - 60000
12	Between 60001 - 80000
13	More than 80000

Although not for certain, the supervisor could like to verify that this interview has been conducted in a proper manner. Please, could you state a name for identification and a telephone number where we could contact you, just for this purpose?

NAME:

TELEPHONE NUMBER:

We would welcome any comments; If you have any comments, please use the space below

PRILOGA 2: Izpisi iz SPSS-a.

[DataSet1] C:\Documents and Settings\suh\Desktop\MAGISTERIJ\spss\podatki_BV.sav

1. Kaj je vplivalo na izbor vaše počitniške destinacije?

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean		Std.	Variance
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Statistic
CENA	104	1	10	6.96	.233	2.373	5.630
PROSTOR NA PLAŽI	110	1	10	7.62	.230	2.412	5.816
NAMESTITVENE ZMOGLJIVOSTI	107	1	10	7.49	.211	2.186	4.780
OHRANJANJE NARAVE	109	1	10	8.44	.203	2.119	4.489
OBVAROVANJE ŽELV	108	1	10	8.64	.221	2.302	5.298
Valid N (listwise)	101						

2. Zakaj ste izbrali Boa Visto za počitniško destinacijo?

Descriptive Statistics

	N	Mean
SPORTNE AKTIVNOSTI	19	1.00
NARAVA, POKRAJINA	71	1.00
KVALITETA STORITEV	15	1.00
NASTANITVENE USLUGE	15	1.00
NOCNO ŽIVLJENJE	2	1.00
LOKALNA KULTURA	36	1.00
PLAŽA	58	1.00
LEPO VREME	57	1.00
MIR IN TIŠINA	63	1.00
OSEBNA VARNOST	22	1.00
CENA	27	1.00
Valid N (listwise)	0	

3. Čas bivanja na Boa Visti?

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
P-4	116	1	5	1.60	1.222
Valid N (listwise)	116				

4. Kaj je vplivalo na izbor Zelenortskih otokov za počitniško destinacijo

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
P-5 CENA	116	1,48	,763
P-5 PLAŽA	114	2,47	,707
P-5 STORITVE	110	2,44	,711
P-5 ŽELVE	109	1,51	,715
P-5 NARAVA	112	1,59	,789
Valid N (listwise)	101		

5. Tip hotela?

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
P-6	117	1	4	1.60	.929
Valid N (listwise)	117				

6.Kako rangirate pomembnost počitnic?

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
P-8ŠPORTNE AKTIVNOSTI	96	2,50	1,036
P-8 NARAVA	110	1,55	,874
P-8 KVALITETA STORITEV	106	1,68	,823
P-8 NAMESTITEV	101	1,80	,917
P-8 NOČNO ŽIVLJENJE	98	2,88	,987
P-8 TEMATSKI PARKI	95	2,73	,961
P-8 URBANO ŽIVLJENJE	102	2,30	,973
P-8 VREME	108	1,46	,951
P-8 MIR	107	1,64	,894
P-8 VARNOST	109	1,50	,857
P-8 CENA	103	1,82	,837
P-8 NAKUPI	98	2,50	,955
P-8 OSTALO	6	2,67	1,211
Valid N (listwise)	3		

7. Kako rangirate pomembnost počitnic?

	Povprečje	Standardni odklon
Športne-aktivnosti	2,50	1,036
Narava	1,55	,874
Kvaliteta storitev	1,68	,823
Namestitev	1,80	,917
Nočno življenje	2,88	,987
Tematski parki	2,73	,961
Urbano življenje	2,30	,973
Vreme	1,46	,951
Mir	1,64	,894
Varnost	1,50	,857
Cena	1,82	,837
Nakupi	2,50	,955
Ostalo	2,67	1,211

Likartova lestvica: od 1-4 (1 nepomembno, 4 zelo pomembno)

SEZNAM PRILOG

PRILOGA 1: Anketni vprašalnik

PRILOGA 2: Izpisi iz SPSS-a.